

הלכות רבית והלכות עיסקא

א מאוד מאוד^א צריך לזהר באיסור רבית^ב בין מלוה לעני בין מלוה לעשירי שכמה לאון ואזהרות הוזכר הכתוב אפילו על הלוה^ג מה שאין כן בשאר דיני ממונות שאם אדם רוצה להניח לגזולו רשאי^ד וברבית מפני חומר הענין הוזכר גם הלוה שנאמר^ה לא תשך לאחיד כלומר לא תתן נשך לאחיד נשך כסף נשך אוכל נשך כל דבר אשר ישך אפילו עצים ואבנים^ו בין שהרבית היא ממין ההלוואה בין שהיא דבר אחר^ז ואפילו אין בה שוה פרומה^ח:

ב וכל המלוה ברבית כאלו כופר באלהי ישראל^י וביציאת מצרים^{יא} ואינו קם בתחיית המתים^{יב} ואף בעולם הזה נכסיו מתמוטטים וכלים^{יג}:

ג ואסור להתעסק בין לזה ומלוה ברבית^{יד} וכל מי שהיה סרסור ביניהם או ששייע את אחד מהם או הורה^{טו} מקום ללוה או להלוות הרי זה עובר משום לפני עור לא תתן מכשול^{טז} אם לא היה האיסור נעשה בלעדיו^{טז} ואם היה נעשה בלעדיו אסור מדברי סופרים^{יז} מפני שמחזיק ידי עוברי עברה^{יח}.

ומי שנעשה עד ביניהם או ערב^{יט} וכן הסופר^כ עובר בלא תעשה של תורה שנאמר^{כא} לא תשימון עליו נשך ואפילו היה מלווה בלעדיו^{כב} (ואפילו אינו ערב אלא בעד הקרן בלבד אם לא היה מלווה בלעדיו עובר משום ולפני עור וכו') ואם היה מלווה בלעדיו אסור מדברי סופרים כמו שנתבאר):

לשינויא קמא (שכ"ח אפילו בנכרי לנכרי), שהוא עיקר דפי"ד הרמב"ן בראשית לה יג (שבני נח מצוין גם על ריגן, מלוה ולוה וכו"ל כענין דינים שצמטו ישראל). וכ"ח ונח"מ סוף פ"ט מהלכות חלכות (שנביאים דעת הרמב"ן בזה, שחלק על הרמב"ם). ועיין בבית שמואל באה"ע פוס"י (ת"ט ס"ק טז, שדעת רוב הפוסקים דלא כר"י חידקא מנהרגין נג, רע"ב (שכן נח חייב גם על הסריס). וראה גם רוקח הל' תשובה ס"ז פו. כל בו ב"י פו, בשם מורא רמאים. כנסת הגדולה ס"ה קס הנה"פ אות ב. לק"ש ח"ג ע' 1011 הערה 11. תורת מנחם התועניות הל"ג ע' 181.

טו ב"ח נא, א (מתמוטטים ואין עולין). מור וישיע ס"ה קס ס"ב.

טז רמב"ם פ"ד הל"ב ש"ך ס"ה קס ס"א.

יז רמב"ם שם. ש"ך שם.

יח ויקרא יג, יד. משנה עה, ב. וראה גם לעיל א"ח ס"ה קס ס"ב. ס"ז שנו ס"ג. לקטן הל' הלוואה ס"ו.

יט ע, נ"א (אולי הכוונה למש"ש משום דרתינו נהנו ספינא להו אימרא). תוס' עה, ב ד"ה ערב (בערב וערים). לחם משנה שם (בספר).

כ תוס' בשבת ג, א ד"ה בבא.

כא משנה גיטין סא, א. וראה גם לעיל שם ושם. לקטן הל' גזילה סכ"ג.

כב משנה עה, ב (עוברין בלא תעשה). אביי ב"ח עה, ב (משום לא תשימון). רמב"ם פ"ד הל"ב (לא תשימון).

כג מור וישיע ס"ה קס ס"א (עוקרים).

כד משנה שם בהבנים. רמב"ם שם. ש"ך שם.

כה שנות כב, ב.

כה תוס' שם ד"ה ערב. רא"ש פ. פ.

א לכללות הל' רבית, ראה מ"מ וציונים. פ"י עין חיים (ש"ע ר"ב הל' רבית עם מקורות ביאורים וציונים).

ב מפתח לפי סדר סיגני הש"ע – ראה גידול תורה (ג) יג ע' נא. פ"י עין חיים ע' ק"ב וא"ל.

ג מור ולבוש ס"ה קס ס"א. והענין נתבאר בב"ח כאן ובח"מ רס"י פו, ובפרישה שם. וראה ע"ז לעיל א"ח קט ס"א. ס"ה קט ס"ג. ריש סדר הבכשר שבת. לקטן הל' אונתא סכ"ב.

ד מור וישיע י"ד ריש ס"ה קס.

ה מ"מ הל' מלוה ולוה פ"ד הל"ב. דרכי משה ס"ה קס ס"ק א. וה"א שם ס"א.

ו משנה תגמרא עה, ב. מור וישיע שם.

ז וגמרא סא, א (שנענש זה אין לומרם גזל מרבית). רמב"ן דברים כג, א (שאם אדם רוצה לזנוק בנכסיו רשאי). מור ולבוש שם (בב"ל). וראה הנה"כ תתפג ע' 72.

ח רמב"ן וטור שם; מפני גזילות החטא. וראה לק"ש ח"ו ע' 237.

ט דברים כג, ב. וגמרא עה, ב.

י תוס' סא, א ד"ה אם.

יא מור ולבוש ר"ס קסא (בין אוכל בכסף בין כסף באוכל).

יב וראה פלפול התלמודים ז ע' כב.

יג מור שם ס"ה קסא בשם רמב"ה. ש"ע שם ס"א. וראה פלפול התלמודים שם. פ"י עין חיים ע' ק"ב. חקרי הלכות א הל' ב.

יד גמרא [בב"א] ב"ח נא, א. מור וישיע ס"ה קס ס"ב.

יז תורת בתים בדר פרישה ה. רמב"ם פ"ד הל' (ראה מ"מ שם). מור וישיע שם. וראה לק"ש ח"ג ע' 1007 וא"ל.

יח שטריי פ"א, ה. פרקי דרבי אליעזר פלפול תוס' משה,

ה, א ד"ה כלל. תוס' שם ב"ח ע, ע"ב ד"ה תשך.

קפה הלכות רבית והלכות עיסקא

ך וכללו של רבית הוא כל שנוטל מחבירו איזה שבר בעד המתנת החוב¹³ שהוא חייב לו אם הוא נוטל בעד המתנת החוב בלבד שלא על ידי מקח וממכר הרי זו רבית של תורה¹⁴ אפילו לא פסק לו בשעת הלואה אלא אחר כך כשכא לחבועו נותן לו¹⁵ להרחיב לו הזמן¹⁶ וכן אם תובעו חוב אחר שאינו מחמת הלואה ונותן לו להרחיב לו הזמן. ואם הוא נוטל שבר על ידי מקח וממכר הרי זה אבק רבית¹⁷ ואסור¹⁸ מדברי סופרים¹⁹.

ואם עבר או מעה²⁰ ונטל אבק רבית צריך להחזירו²¹ אם בא לצאת ידי שמים²²;

ה וכל רבית אפילו של דבריהם אין מתנה ומחילה מועלת בה להחזירה שאפילו אומר הלואה אני נותנה במתנה אסור לזה ליתן²³ ולזה לקבל²⁴ שכל רבית שבעולם מחילה ומתנה היא²⁵ שהסוחרים ועובדי האדמה שצריכים תדיר ללות נותנים הרבית במתנה גמורה בלב שלם כדי שימצאו תמיד ללות²⁶ אבל התורה לא מחלה ואסרה מחילה ומתנה זו וכן חכמים אסרוהו ברבית של דבריהם²⁷.

ואפילו נותן הרבית במתנה על מנת להחזיר אסור²⁸.

ומכל מקום אם כבר נטל רבית מועלת מחילה²⁹ אפילו ברבית של תורה³⁰ שאין צריך להחזירה אפילו לצאת ידי שמים³¹;

ז יש רבית במלאכה כגון לומר לחבירו עשה עמי מלאכה קלה ואני אעשה עמך מלאכה כבדה מזה³² או עשה עמי יום קצר ואני אעשה עמך יום ארוך ממנו³³.

וכן אסור לומר הלוי מנה על חרש ואני אלוך מנה על יותר מחדש או יותר ממנה על וכן³⁴. ויש אומרים³⁵ שאפילו לומר הלוי מנה על חרש ואלוך מנה על חרש אחר הרי זו רבית גמורה של תורה שהלואה אינה דומה למלאכה שנוטלים עליה שבר ומה לי פורע במעות ומה לי פורע במלאכה כל שהוא שוה לראשונה מה שאין כן הלואה כל שנוטל שבר עליה אפילו בהלואה שוה לה³⁶ הרי זו רבית של תורה³⁷ אם פסק עמו כן בשעת

לח רבנ"ם (פ"ה ה"ג) ורא"ש (ס"ב ב) בשם תנאונים. מור וש"ע ס"י קס ס"ה.
לט תנאונים שם. מור ולבוש ס"ה.
מ רא"ש שם.
מא רא"ש שם. מור וש"ע ס"ק ג.
מב ר"ן קדושין (כ"א א) מ"ה דהוא, בשם הרשב"א שם כ"ב, ב מ"ה הא דאמרין. ורא"ש ס"י קס ס"ה. וראה גם רמ"ב סג, סע"א. מור ורמ"א ס"י קע"ה לקמן סוף מ"ה.
מג רא"ש שם. מור וש"ע שם. וראה לקו"ש ח"ב ע' 116 וא"ף.
מד לבוש שם. ש"ך ס"ק ז.
מה ראה מ"מ וצנינים.
מו משנה ב"ח ע"ה, ר"ע"ב. מור וש"ע ס"י קס ס"ב.
מז רש"י שם ד"ה כל כ"י. וראה פלפול התלמודים ז' ע' כג.
מח בעל התרומות שער מו ח"ד ס"ג. מרדכי רמז שט בשם תשובת מור"ם מהרמב"ר. דעה ה"ב ברמ"א שם.
מט מרדכי שם בשם נטאני. שו"ת הרא"ש כלל ק"ה ס"ה.
נ מרדכי שם. ש"ך ס"ק ה.
נא מרדכי שם (קצתה).

רב ונתן שם סג, ע"ב. מור ורמ"א ס"י קמא ס"א.
כז לבוש שם ס"ב. וראה מור ורמ"א שם.
כח רמב"ד פ"ו ה"ג. מ"מ שם בשם תנאונים ותרשב"א (ס"ב ב). מור ודעה ה"ב שש"ע ס"י קסו ס"ב. ש"ך שם ס"ק ח (הסכמת רוב המפוסקים).
כט משא"כ כשכבר הריח לו הזמן. מור וש"ע שם ס"ק מ.
ל רמ"א שם, ובס"י קע"ה ס"י. וס"י שם ס"ק ח. וכו"ה לקמן ס"י. ורא"ש ס"ה. וראה לקמן ס"ה, שאם כבר הריח לו הרי זה אבק רבית.
לא גמרא ס"א, ב רבנ"ם פ"ה ת"א. מור ורמ"א ס"י קמא ס"א. וברלקמן ס"ה וא"ף.
לב משנה ס"ה, א. מור וש"ע רס"י קע.
לג כ"י שם. ש"ך שם ס"ק ד.
לד ראה פלפול התלמודים ז' ע' כב.
לה בה"ל רבית שלפניו נתבאר רק הדברים שעל הלואה והמלוה, ולא דיני רבית קצוצה ויציאה בדיעין.
לו נמוקי יוסף (ל"ה א) ד"ה ר"י ויתן, בשם רד"ן שם. כ"י ס"י קמא ד"ה ודור אבק, ממשמעות הרמב"ן במלחמות (ל"ה א), ורא"ש ס"י ז' (אבק רבית אין כאן ואף לצאת ידי שמים אינו חייב). שו"ע ס"י קסו ס"ב. וראה לקמן ריש ס"י, לענין רבית מאוחרת ומקדמת (שאמור מד"ם ואינו אבק רבית).
לז ראה מ"מ וצנינים.

הלכות רבית והלכות עיסקא

קפמ

הלואה או בשעה שהרויח לו זמן⁹¹ (ואם עושה כן מעצמו לחזור ולהלוותו ואינו עושה כן אלא בשביל שהלוהו מתחילה הרי זה אסור מדברי סופרים משום רבית מאוחרת שיתבאר⁹²). ולענין הלכה בשל תורה הלך אחר המחמיר (ובשל סופרים הלך אחר המיקל⁹³ והמחמיר תבא עליו ברכה):

ז יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת⁹⁴ ושתיהן אסורות מדברי סופרים⁹⁵ לכתחלה לזה ליתן⁹⁶ ולזה לקבל⁹⁷ אבל אם עבר ונטל אינו צריך להחזיר אפילו לצאת ידי שמים⁹⁸.

כיצד נתן ענינו ללות ממנו ומשגר לו דורון בשביל שילוהו זו היא רבית מוקדמת לזה ממנו והחזיר לו מעותיו ומשגר לו דורון בשביל מעותיו שהיו במלות אצלו זו היא רבית מאוחרת⁹⁹.

ואם היה רגיל לשלוח לו דורון קודם לכן מותר ובלבד שלא יתכוין עכשיו לשלוח בשביל ההלוואה¹⁰⁰, ויש מחמירין¹⁰¹ ליתן דבר מועט בסתם שאינו מפרש לו בשביל ההלוואה אף על פי שהוא מתכוין לכך¹⁰² ואפילו לא היה רגיל ליתן לו קודם לכן לפי שמתנה מועטת רגילין הרבה בני אדם לשלוח איש לדעהו ואין ניכר שהוא רבית. ולא אסרו רבית מוקדמת ומאוחרת אלא במפרש לו בשביל ההלוואה על ידי שלוחו¹⁰³ או בעצמו או כמתנה מרובה שניכר שאינה מתנת חנם אלא בשביל ההלוואה כי אין העולם רגילין ליתן מתנה מרובה על חנם¹⁰⁴. ואפילו אם זה היה רגיל ליתן מתנה מרובה קודם לכן אין לו ליתנה לפני ההלוואה ואחר הפרעון בסמוך לו קצת אפילו בסתם מפני שיש לה קול ופרסום ואסור משום מראית העין שנראית כרבית¹⁰⁵. אבל מופלג הרבה אחר הפירעון אינה נראית כרבית אפילו היא מתנה מרובה¹⁰⁶ ואפילו לא היה רגיל ליתן לו שום מתנה מעולם ואף על פי שהוא מתכוין בשביל רבית רק שנתנה לו בסתם ואינו מפרש לו¹⁰⁷ בשביל ההלוואה מותר לפי סברא זו. ויש להחמיר לעצמו כסברא הראשונה¹⁰⁸.

ואף לסברא האחרונה אין להתיר אלא מתנה מועטת שאינה ידועה לכל ואף הידועה אינו יודע שלא היה נותן לו בלא ההלוואה אבל לילך בשליחותו או לעשות לו איזה דבר כל מה שידוע לכל שלא היה עושה כלל בלא ההלוואה הרי זה כמתנה מרובה ואסור¹⁰⁹ בין לפני ההלוואה בין לאחר הפרעון בסמוך לו קצת.

ובשעת הפירעון לדברי הכל אסור לזה ליתן¹¹⁰ ולזה לקבל¹¹¹ אפילו דבר מועט יותר מחובו

גב דרעיל ס"ד, וש"ג.

גב לקמן ס"ו.

נד ע"ז ג, א.

נה חשונה ב"מ ע"ה, ע"ה. מור וש"ע י"ס קס ס"ו.

נו גמרא סב, ב (אין מחזירין). רמב"ם פ"ה ה"א (אבק רבית). ש"ע שם.

נז ראב"ד פ"ו ה"ב. ב"ח ד"ה ולא רבית. וראה מ"מ תענינים.

נח ראה גם לקמן ס"ז וס"ח.

נט שולח תרע"א ח"ה ס"י קפ. רמ"א ס"י קפא ס"ב. חשמונתי הוסיפים בב"י ס"י קסו. עיין ש"ך שם ס"ק ה. וראה פלפול התלמודים ז' ע' ב.

ס משנה שם (בשביל שתלויני כו.). רמב"ם שם (בשביל שילוהו). ש"ע שם.

סא ב"י ס"י קט ד"ה והרמב"ם, בשם בעל התרומות שער נו ח"ג ס"א. וראה פלפול התלמודים ז' ע' ב.

סב סו"ה מ"ח קצא (ט, ב). מור ס"י קס. רמ"א ס"ו.

סג משמעות סמ"ג וטור שם (שאינו ניכר שבשביל ההלוואה הוא עושה).

סד משנה ע"ה, ב (משלח לו). ש"ך ס"י קס ס"ב כב (שמוכיח כן תממשנה). ודולקמן ס"ב. וראה ברית יודנה פ"ה תערה ד.

סה ב"י שם. רמ"א שם ס"ו (אכילו פירש לו). לבוש ס"ו (שאין דרך כו.). וראה ברית יודנה פ"ה תערה ב.

סו ב"י (אפשר). ש"ך ס"ק ג. וראה קנה בשם ח"א ס"י נג. ישנה חיים ס"ק יב אות ה. העי"ב תתפ ע' 52.

סז ב"י שם. ש"ך ס"ק י.

סח ש"ך שם.

סט לחזיר רק ברעל ואינו מתכוין. ע' תנחתא פירשה ס"ק י, בשם טורש"ל. ב"ח סו"ה ומ"ש הרמב"ם. ש"ך סוף ס"ק ג. וראה ישמח חיים ס"ק ג אות ד.

עא ראה מ"מ תענינים.

עב ראה גם לקמן ס"ו.

הלכות רבית והלכות עיסקא

קצ

בין מעות בין דבר אחר^{טז} אפילו בסתם^{טז} ואפילו אינו מתכוין כלל בשביל ההלואה ואפילו רגיל ליתן לו מתנות קודם לכן שכל מה שנותן בשעת הפירעון יותר מחובו נראה כרביית^{טז}:

ח וכל זה בהלואה אבל במקח וממכר מותר לדברי הכל^{טז} אם נותן לו סחורה מעט יותר ממה שהיב לו^{טז} ואפילו מתכוין בשביל שהמתין לו רק שאינו מפרש לו כן^{טז} אלא נותנה לו בסתם מפני שאין הדבר ניכר שהוא בשביל שהמתין לו אלא נראה כאלו מוזיל לו הסחורה מעט וכל שאינו ניכר שהוא רבית לא נזרו במקח וממכר לדברי הכל. אבל אם מוסיף לו הרבה שניכר שהוא בשביל שהמתין לו הרי זה כמפרש לו ואסור לקבלו הימנו^{טז}:

ט וכל זה ברבית מוקדמת ומאוחרת אבל כל זמן שהלזה חייב למלוה^{טז} לדברי הכל^{טז} אסור ליתן לו או לעשות לו שום טובה בשביל ההלואה אפילו בסתם ואפילו דבר מועט^{טז}.

ואפילו הוא דבר מצוה^{טז} כגון ללמוד עם בן המלוה תורה שכבת או אפילו תורה שבעל פה^{טז} כל זמן שהאב היה פורע שכר ללמוד אחר ואף על פי שאינו חייב מן הדין לשכור לו מלמד לתורה שבעל פה^{טז} מכל מקום כיון שנהגו הכל לשכור וגם המלוה היה שוכר הרי זה מהנהגו במה שמלמד בנו חנם^{טז}.

ואפילו לדבר דבור טוב בשביל ההלואה או בשביל הרחבת זמן אסור כגון להקדים לו שלום אם לא היה רגיל מתחלה להקדים לו^{טז} ואין צריך לומר לקלוט בפניו^{טז} או להודות ולהחזיק לו טובה^{טז} או לברכו^{טז} בפניו על שהלוהו או על שהרחיב לו זמן^{טז} שנאמר^{טז} נשך כל דבר אשר ינשך אפילו דבור אסור. ואם צריך לבקש ממנו שילוהו או שירחיב לו זמן יבקש בדברי תחנונים בלבד ולא בדברי שבח וקולום או חנינות דברים אחרים^{טז}:

י וכן המלוה מזהיר על רבית דברים כגון שלא יאמר לו הודיעני אם יבא פלוני ממקום פלוני^{טז} אף על פי שאינו מטריחו אלא באמירה לבדה אם לא היה רגיל עמו בזה

עג כדלעיל ס"א.

עד רא"ש סי' סו. ב"י ד"ה ואפילו (שבהלואה כולים מורים בה). מור וש"ע סי' קס ס"ד.

עה ראה ישנה הדין ס"ק ז אות ד. ס"ק יג אות א

עז שנה האומרים לעיל סי' מ"ז מורים כאן, משא"כ לדעת הברורים לעיל שם דעם שיה.

עז רב אשי ב"ח ע"ג, ע"ב (אחולי הוא דקמחלי גבר). ב"י ד"ה ואפילו, בשם תלמידי דרשב"א שם, ונמוקי יוסף

(מד), רע"א) בשם ה"ה"ס: רמ"א סי' קס ס"ד.

עה תלמידי הרשב"א שם. ש"ך ס"ק ה.

עט נלמד ממ"ש המור וש"ע רס"י קע.

פ ראה תוס' ע"ג, כ ד"ה ושכחי.

פא שנה חוש מתירין דלעיל סי' מורים כאן, משא"כ לדעת האומרים לעיל שם דעם שיה, כדלקמן סי"א.

פב תוס' דס, ע"ב ד"ה אבל (דקד"ל כלישנא קמא דאפילו הלוהו אמור, ולא הותר אלא ברגיל, כדלקמן סי"א).

פג רא"ש סי"ז. מור וש"ע סי' קס ס"ז.

פג שיש מתירין בזה (רמ"א סי' קעב סי' ס"א) כשהרבית היא המנעה (לעיל אות"י סי' רנב ק"א ס"ק ה), מ"מ קי"ל

שלא להתיר לצורך מצוה אלא ברבית, של דבריהם (לעיל שם בפנים ס"ט).

פד בעל התרומות שער מו ח"ג סי"ב (ולא רק עם המלוה עצמו, כמבאר ברמב"ם פ"ה ה"ב. ראה לקמן סי"א).

פה ש"ך שם סי' פ"ו. וראה העו"ב תתפ"ג ע' 116.

פח כרבי יוחנן נדמים לו, א (שתורה שבע"פ אמור ללמד בשכר). רמב"ם הל' ח"ת פ"א ה"ז. ש"ע סי' רנו ס"ה.

פח ראה לקמן הל' ח"ת ק"א סי' א וסוף ס"ק ג (שבעינחם לא היו נמלים שכר על משנה ונגידא, רק ראדינא). ובפנים

שם פ"א ה"ב (העם שמתיר לדיון) ח"ה (שאם אינו מתאב

בתום כופין את האב לשכור בו). מ"מ וצנינים. פלפול

התלמידים ז ע"כ.

פו ב"י ד"ה וכתב הרמב"ם. ש"ך סי' קס ס"ק מו.

פז ברייתא ע"ה, ע"ב. מור וש"ע סי' קס ס"א.

פז רמב"ם פ"ה ה"ב.

פט ב"י ד"ה ואפילו.

צ תוס' קדושין ה, ב ד"ה צדקה.

צא כדלעיל ס"ד.

צב דברים כג, כ ברייתא שם.

צג ראה דפידתו וזב"י קס ס"ב אות ז ואות מ. ברית יהודה פ"א הערה סה.

צד מושנן ע"ה, ב. לגיטת הריף שלפניו (גמ', א) דע אם בא (דקאי על המלוה). מור וש"ע סי' קס ס"ב.

הלכות רבית והלכות עיסקא קצא

קודם^{צא} לכן ועתה סומך על הלוואתו לצוות עליו מפני שהוא נכסע לו^{צב} הרי זו רבית. ולא נאמר עבד לזה לאיש מלוה אלא לענין שאם המלוה אומר נלך לבית דין הגדול לזון שם והלוה אומר לזון כאן כופין את הלוה לילך אחר המלוה לילך לבית דין הגדול והלוה אינו יכול לכופו את המלוה לילך אחריו לבית דין הגדול משום שנאמר עבד לזה לאיש מלוה^{צד}:
יא וכל זה כמה שלא היה רגיל לפני ההלוואה אבל כל מה שהיה רגיל בו מתחלה מותר^{צה} ובכללר שלא יתבונן^{צכ} עכשיו בשביל ההלוואה. ואפילו ללמד את המלוה עצמו כהנם מותר אם היה רגיל ללמדו קודם לכן^{צז}. ואפילו בזה נהנה וזה חסר מותר להנחותו בכל מה שהיה רגיל להנחותו אף על פי ששאר בני אדם אין רגילים כן^{צח} כגון להשאילו סוס^{צט} אף על פי שמתקלקל בדרך ואין צריך לומר שאר כלים^{צק} שאין מתקלקלין שמותר להשאילו אם היה רגיל להשאילו קודם לכן.

אבל אסור להשאילו בית לדור בו^{צכ} אפילו הוא בענין שזה לא חסר וזה לא נהנה כגון שהבית אינו עומד להשכירו והמלוה יש לו בית אחר שיוכל לדור בו כהנם ולא יצטרך לשכור^{צז} ואפילו הם אוהבים זה לזה מעולם בענין שהיה משאילו בית אם היה צריך לו לפני ההלוואה אסורים אחר ההלוואה^{צח} מפני שהוא דבר של פרהסיא ונראה לכל^{צט} ואין הכל ידיעים^{צק} שהיו אוהבים כן זה לזה מקודם ונראה להם כרביית^{צכ}. וכן להשתמש בעבדו הוא דבר פרהסיא בדירה בבית^{צז}. וכן לכבדו במצוה בבית הכנסת כגון לקרותו לספר תורה או ליתן לו מצות גלילה וכל כיוצא באלו אף על פי שהיה מכבדו באלו בלא ההלוואה אסור מפני שהוא דבר של פרהסיא. אלא אם כן ידוע לכל שאינו עושה כן בשביל שהלוהו^{צח} כגון שהיה רגיל לכבדו קודם לכן וכן בבית אם דר בו לפני ההלוואה כהנם מדעת בעל הבית מותר גם אחר ההלוואה^{צט}:

יב וכל זה כשהלוה מהנהגו למלוה מדעתו אבל אסור למלוה להנות מהלוה שלא מדעתו אפילו הנאה קלה שהיה מהנהגו בלא ההלוואה^{צז} ואפילו היה רגיל בה לפני ההלוואה מדעתו שכיון שעכשיו עושה בלי רשות נראה כעושה בשביל ההלוואה שהלוהו שסומך עליו שבשכילה יסבלו הבעלים^{צח} (ואם אוהבים זה לזה בענין שהיו רגילים להנות זה מזה בלא רשות^{צט} הנאה זו לפני ההלוואה יש להחזיר גם אחר ההלוואה כי אינו נראה כלל שסומך על הלוואתו כיון שהיה רגיל לעשות כן קודם לכן^{צק}):

קו משמעות פסקי רא"ש והמור. דלא כיש מפרשים שברא"ש שם. וכן דעת רש"י ביש"ש ב"ק פ"ט סי' מ. עיין ש"ך רס"ק קמו ס"ק א.
 קז תירוק הא' שכתוב ורא"ש שם. מור וש"ע סי' קס ס"ז.
 קח ולענין דיעו לכל, ראה לקמן בהמשך הסעיף.
 קט קט"ז שם ד"ה קמ"ל (בבית). גמרא סה, רע"א (בעבד).
 קי גמרא שם (שאמרו). תוס' ורא"ש שם (המנעם). מור וש"ע סי' קמו ס"א (שאמרו). וסי' קס ס"ז (המנעם).
 קיא ד"ה"ד שם סי' יא. ש"ך שם.
 קיב רש"י שם סוס"מ. כיש וש"ע סי' קי.
 קיג תוס' ורא"ש בתירוק האחרון (ונקטין ככל התירוצים לחומרא). מור וש"ע סי' קס ס"ז.
 קיד תוס' ורא"ש שם. מור וש"ע סי' קא.
 קטו ראה לקמן הל' מציאה ופקדון סי' קל"ה.
 קטז ראה בבית יורה פ"ה הערה יז.

צח צה ששה מקובצת שם בשם הרמ"ך. וכדלעיל ס"ט (מבחיירות שם).
 צו פ"ז ס"ק ה.
 צז משל כב, ג. ר"ה לא, ב. מנהדרין לא, ב. ונתבאר בסוד וש"ע חז"מ סי' יד ס"א.
 צח תוס' סד, ב' ד"ה אבל רא"ש סי' יז. מור וש"ע סי' קס ס"ז. וכדלעיל ס"ט (כרביית דברים). וש"ך.
 צט כדלעיל ס"ז (כרביית מקדמת ונאחרת, לדעת ראה). וש"ך.
 ק ב"ה ד"ה ורבינ"ם, ממשמעות התבט"ס פ"ה ה"ב (שאמר כשלא היה תלוי). וש"ע שם סי' יז.
 קא הנהגות אשירי סוף פרק אהרן נשך סי' עט.
 קב תוס' סד, ג. נ"ב ורא"ש שם. ש"ך סי' קמו ס"א.
 קג תוס' ורא"ש שם.
 קד מנעם סד, ב. מור וש"ע סי' קמו ס"א.
 קה גמרא שם, וכדלעיל קמא (הלוה). תוס' ורא"ש שם. מור וש"ע שם.

קצב הלכות רבית והלכות עיסקא

קצב

יג ואפילו ליהנות מהלוה מדעתו כל מה שהוא בענין שאסור ללוה לעשות לו אסור למלוה לקבל ממנו^{קכ}. ואם קבל ממנו שום טובת הנאה שעשה לו מדעתו אף על פי שהוא בענין שמן הדין פטור מלשלם לו בעד מרחו אם לא היה מלוה עכשיו שהלוהו ישלם לו שבר עמלו אם בא לצאת ידי שמים להוציא אבק רבית מתחת ידיו^{קכז}.

ומאור זוהר בענין רבית שלא לבקש שום צד היתר כי הוא דבר המושך לאדם ואם היום יפתח לו כחודה של מחט יוסיף מידי יום ביום עד שיפתח לו כפתחו של אולם^{קכח}:

יד ואפילו טובת הנאה שאינה ממון^{קכ} אסור להנות ממנו^{קכא} כגון אם המלוה בעל מלאכה^{קכב} והלוה אינו בעל מלאכה אלא נותן מלאכתו לעשות לבעלי מלאכות אחרים^{קכג} ולא היה רגיל ליתנה למלוה קודם שהלוהו^{קכד} אסור ליתן לו אחר שהלוהו^{קכה} ואם נתן לא יקבל ממנו^{קכו}.

ואין צריך לומר שאסור למשרת או מלמד להלוות מעות לבעל הבית כדי שישכרו^{קכז} ואפילו מערים לומר שמלוהו הלוות חן אם בעל הבית שוכרו בשביל כך^{קכח} הרי זו רבית גמורה^{קכט} ואפילו אם כבר הלוהו שלא על דעת לשוכרו אסור לשוכרו אחר כך^{קכ} אם לא היה שוכרו קודם שהלוהו^{קכז}.

(והוא הדין אם המלוה הוא עני ונותן לו הלוה צדקה שלא היה רגיל ליתנה לו קודם שהלוהו^{קכז}) וכן שאר כל טובת הנאה^{קכז} וגמילות חסדים שאין חסונו כים כלל להלוה אסור להנהיגו אלא אם כן כל אחד מחזיק טובה לחבירו פעמים הלוה למלוה ופעמים המלוה ללוה^{קכז}.

ואם הלוה בעל מלאכה ועושה מלאכה למלוה בוול יותר מלשאר כל אדם כדי שירויח לו הזמן הרי זו רבית של תורה^{קכז} ואם כבר הרייה לו הזמן ואינו תובעו כלל הרי זה אבק רבית^{קכז}.

[מז] וכן אסור לכל אדם להקדים שבר המלאכה לאומן כדי שיעשה לו בוול^{קכז} מפני שנראה כמלוה לו היום כדי שיוויל לו בשכרו^{קכז} שכיון שהאומן יכול לחזור בו מן הדין שלא לעשות כלל המלאכה לבעל הבית והמעות שקבל ממנו הן חוב עליו^{קכז} הרי

קכז ראה גם לעיל סי' (לוח ליתן ולזה לקבל), וש"נ.	קכח ב"י שם.
קכח מודיני דמי שבו (בכפריו ארי), ב"י שם ד"ה וכתב המדריכי, ובדלעיל סי' (באבק רבית), וראה שו"ע סי' קסו סי' א' (בבית שאינו עומד להשכרת), לעיל סי' (ברבית מוקדמת ומאחרת).	קכט מור ולבוש סי' קס"ב.
קכ ראה קידושין נח, א"ב רנ"ב' ה' גניבה פ"ב ה"ה. רמ"א ה"מ סי' רג סי' א' ש"ך שם סי' שנ.	קכא דא"ש סי' יז.
קכב ב"י מוס"י קס, שו"ע סכ"ג.	קכג ש"ך סי' לז.
קכד רמ"א שם סכ"ג, ובדלעיל סי' א.	קכז כדלקמן במלמד, וש"נ.
קכז ראה גם לעיל סי' (לוח ליתן ולזה לקבל), וש"נ.	קכז תשובת מהר"ם מרומבבורג שבמודיני רמז ששז. הובא בב"י סי' קנז ד"ה כתוב במדריכי, שו"ע שם סי' ג.
קכז רמ"א סי' קסו סי' ג.	

קכח אף שאינה רבית של תורה (כדלקמן כשהלוה בעל מלאכה), וראה פלפול התלמודים ע' כד, מ"מ תיגונים, פ"י עין חיים, ברית יהודה פ"א הערת דו.	קכז רמ"א שם.
קכט כדלקמן בבעל מלאכה, וש"נ.	קכא רמ"א שם (לענין מתנות כהונה), וראה ברית יהודה פ"א הערת ג.
קכב רמ"א שם.	קכג רמ"א שם.
קכד הנהגות מייטונות פ"א אות ל, בשם אביאסף, הנהגות מודיני סוף הפרק, רמ"א שם.	קכז ש"ך פוס"י קס, בשם שו"ת מבי"ט סי' כגב, וראה לעיל סי' ז.
קכז ש"ך סי' קסו סי' כז.	קכז ברייתא ב"ב פז, ע"ב. מור וש"ע מוס"י קנז.
קכז רש"י שם פז, רמ"א ד"ה אסור, מור ולבוש שם.	קכז ראה מור וש"ע ה"מ סי' ששז סי' ג.

הלכות רבית והלכות עיסקא קצנ

זה כהלואה^מ בין שעושה בקבלנות^מ בין שהוא שכיר יום ומקדים לו השכר לפני היום שעושה בו.

אבל ביום שעושה בו מותר להקדים לו כדי שיעשה בזול אם מתחיל במלאכה מיד^מ אף על פי שגומרה בסוף היום או לסוף כמה ימים^מ ואפילו הוא שכיר שנה ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וזה הקדים לו כדי שיוויל לו בשכרו אין בזה משום רבית כלל שהרי רבית אינה אלא שכר המתנת חוב^מ אבל שכר הקדמת פרענות החוב מותר להשתכר^מ אלא שאם אינו עושה מיד שקיבל המעות נעשה חוב עליו ונראה כאלו הלווה ומה שמוויל לו בשכר המלאכה נראה כאלו הוא בשכר המתנת חוב ההלואה מה שאין כן כשמתחיל במלאכה מיד ניכר הדבר שהוא הקדמת השכירות ולא נראית כהלואה^מ בין שהוא שכור לזמן בין שהוא קבלן:

מז כמה דברים אמורים בשכירות אדם אבל בשכירות בית^מ (או בחמה או כלים) אם מקנה לו לזמן שכירותו מיד שקבל ממנו המעות באחד מדרכי ההקנאה שהשכירות נקנית בהם שלא יוכל אחד מהם לחזור בו מן הדין (כגון בית בחוקה^מ ובהמה וכלים במשכבה^מ) אף על פי שאינו מתחיל להשתמש בה עד לאחר זמן^מ אין הקדמת המעות נראית כהלואה אלא הקדמת פרעת שכירות הוא ואין בה משום רבית כלל מה שמוויל לו השכירות בשביל הקדמתה קודם זמן חיובה שהיא לבסוף^מ.

ולא עוד אלא שמותר להרבות בשכירות דהיינו לומר לו אם אתה פורע לי השכירות עכשיו הרי לך כעשרה סלעים ואם לבסוף או לאחר זמן מה הרי לך ב"ב סלעים^מ שבין ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף הרי הסכום שיפרע לו לבסוף זהו שיוויה של שכירות וכשיפרע לו עכשיו מווייל הוא לו בשביל הקדמתה^מ.

והוא שיאמר לו כן קודם שיקנה השכירות באחד מדרכי ההקנאה אבל אם כבר קנה באחד מדרכי ההקנאה על מנת שיפרע לו עכשיו עשרה סלעים אסור להרבות בשכרו ולומר אם תתן לי לבסוף או לאחר זמן מה או מידי חדש בחדשו הרי לך ב"ב סלע סלע לחדש^מ שבין שכבר הקנה בענין שזמן הדין אין אחד מהם יכול לחזור בו שלא לפרוע מעכשיו נעשה פירעון זה חוב עליו וכשמוסיף לו בשביל שימתין לו הרי זו רבית גמורה ואפשר שאסור מן התורה אף שהוא בדרך שכירות שמוסיף לו שכירות יותר^מ:

יז וכן אסור להרבות בנדרנית חתנים אחר שנעשה חוב על אבי הכלה דהיינו אחר כתיבת התנאים שנתחייב בקנס אם לא ישלם הנדן אסור לו ליתן ריוח אם לא ישלם לזמן

ה. ט"ז סוסיי קטו. נקדחת הכסף שם.
קמח ראה ח"מ סי' קצ"א וסי' קצ"ב. וראה מנחת איש על סו.
קמט ראה ח"מ סי' קצ"ד.
קנ מ"ט שם. דרכי משה שם. סי' שם.
קנא ראה מור וש"ע סי' קנ"ג. ופירושו זה סי' קטו סי' ס"ב אות ב. וראה גם לקמן סי' וסנ"ח.
קנב משנה ב"מ ס"ה, א (ואם של חדש בחדש). מור וש"ע סי' קטו סי' ל"ו. לבוש שם סי' (או בסוף השנה).
קנג גמרא שם. סי' ע"ד שם סי' י.
קנד ב"י ד"ה מותר להרבות, בשם תלמידי הרישב"א. רמ"א סוסיי קטו סי' י.
קנה ב"י שם. ט"ז שם סי' ה.

קמ הש"א בשם מרזי בעליות דרבונו יונה שם ד"ה אמר רבא. וזכב במ"ח סי' ה"ב. דרכי משה שם סי' ה.
מ"ז שם סי' י. נקדחת הכסף שם.
קמא ראה מור וש"ע ח"מ שם סי' יד. לקמן, ה"ה שאלה סכ"א.
קמב ביריתא שם פ"א, א. מור וש"ע שם.
קמג רש"י שם ד"ה אבל אס. מור וש"ע שם.
קמד בלעיל סי' ה.
קמה בית סה. ע"א (לענין שכירות בית, לקמן ספ"ו).
לבוש שם.
קמו לבוש שם.
קמז ח"מ סי' ה"ב, בשם הש"א, בשם מרזי בעליות דרבונו יונה שם ד"ה אמר רבא. דרכי משה שם סי' ק

הלכות רבית והלכות עיסקא קצד

פירען הכתוב בתנאים^{קטו} ורבית גמורה של תורה היא^{קטז} אף על פי שאינה בשביל חוב של הלוואה אלא צריך לעשות בדרך היתר כמו שיתבאר:

יך וכן במכר אחר שנגמר וקנאו הלוקח באחד מדרכי ההקנאה על מנת לשלם לו כך וכך לאלתר אסור להרבות על המקח ולומר אם תוסיף על המקח ארייח לך הזמן ורבית גמורה של תורה היא^{קטז}.

ואפילו קודם שנגמר המקח אסור להרבות במכר מדברי סופרים לומר ללוקח אם תתן לי מיד הרי לך בעשרה דינרין ואם לזמן פלוני ב"ב^{קטז}. ואפילו המקח שזה עכשיו י"ב אלא שמוחל לו אם יתן לו עכשיו אסור משום אבק רבית^{קטז}. לפי שזמן תשלומי המקח אינה בזמן השכירות אלא הוא מיד שקנה הלוקח^{קטז} אם היה לוקח ממנו בסתם בין שהיה לוקח ביוקר בין בזול וזה שמפרש לו שיוסיף לו בעד שימתין לו לזמן פלוני נראה כנוטל שבר בעד המתנת חוב שנתחייב לו בשקנה ממנו^{קטז}.

ואפילו אם אינו מפרש לו כן אלא מוכר לו בסתם ב"ב לזמן פלוני רק שעכשיו אין המקח שזה י"ב ולא היה הלוקח נותן י"ב אלא בשביל שממתין לו לזמן פלוני הרי זה אבק רבית^{קטז}. ואפילו אם המוכר עשיר ואינו צריך למעות והמקח הוא סחורה שאינה נפסדת אם היה משהה לזמן פלוני ולאחר זמן תתיקר בודאי ותשעה י"ב ונמצא שאין ריוח כלל למוכר במכירה זו שמוכר בחקפה אין הולכין אחר המוכר להקל אלא אחר הלוקח להחמיר שהלוקח אם היה נותן דמים עכשיו היה לוקח בפחות מ"ב כמו שהוא שזה עכשיו נמצא שהוא מוסיף בעד המתנת המעות^{קטז}:

יט ואפילו אם היא שזה עכשיו י"ב בעיר אחרת והלוקח מוליכה לשם וימול עכשיו י"ב^{קטז} ויעשה צרכיו במעות עד זמן פרעון שקבע לו המוכר^{קטז} וגם המוכר היה מוליכה לשם עכשיו אילו לא קנאה ממנו הלוקח^{קטז} והיה נוטל שם מיד אף על פי כן אסור אלא אם כן אחריות הסחורה בהולכתה לאותה העיר עד שתמכר שם הוא על המוכר^{קטז} שאז הלוקח אינו אלא כשלוחו למכור סחורתו ואחר שמכרה שם הוא נעשה לוה על המעות לעשות בהם צרכיו עד שיגיע זמן הפירעון למוכר^{קטז}.

לפכך צריך המוכר לשלם לו שבר עמלו ומוזונו^{קטז} ושאר הוצאת הדרך^{קטז} עד שתמכר סחורתו באותה העיר שאם לא ישלם לו נמצא שפרע במכירת סחורתו של זה בשביל שילוחו המעות שיטול בעדה. ויש אומרים^{קטז} שאינו צריך לשלם לו שבר עמלו ומוזונו

קסב רש"י שם ויה"ק קן ליה.
קסג תוס' סג, ע"ב ד"ה ואמר. רא"ש ס' כב. מור ש"ע שם (ומיירי בשמונת דיוע בדקלמן סכ"א).
קסד רב ששית בריה דרב אידי שם סה, א. ומסקנא דגמרא סה, ע"א הלית הלכתא כפרשי פפואי. מור וש"ע שם מ"ו וש"ך שם ס"א.
קסה ברייתא עב, ע"ב. מור וש"ע ס' קעג סמ"ו.
קסו רש"י שם ד"ה תנה לי. מור וש"ע שם.
קסז ברייתא שם. פ"ו ס"ק כא.
קסח ברייתא שם עב, רע"א. מור וש"ע שם.
קסט רש"י שם ד"ה מותר. סה, סע"א ד"ה אמר רב חמא. קע חוס' עב, רע"א ד"ה ברשות. דא"ש ס' כב וס' סב. לפירוש הביי ד"ה מי שיש ש"ך ס"ק ל.
קעא ראה תוס' שם ד"ה מאי.
קעב ש"ז ס"ק כד. וראה פלפול התלמידים ז' ע' בה.

קנו ב"י מוס"י קסא, בשם שו"ת ריב"ש ס' תקכ, בשם שו"ת הרשב"א ח"א ס' תתקפג. רמ"א ס' קעו ס"ו.
קנז רמ"א שם. ט"ז שם. לבוש מוס"י קסא. ובלעזל ס"ד.
קנח וס"ה לעיל ס"ד.
קנט משנה סה, א (אמור). רמב"ם פ"ח ס"א (אבק רבית). מור וש"ע רס"י קעג. ב"י וש"ך שם ס"ק ד (בין שאינו אלא הדין סכר).
קס משמעות הגמרא שם (לענין שכירות). משהיה הוא דרכי שויה ב"י. ומ"מ במכר אמור. וכ"כ בדבב"ס רפ"ח ע"י"ש (ה"ב). בלוקח בשווי רשאי לומר תן לי בפחות כ"י, ומ"מ בהתנה מותרתא אמור. ראה ב"י ס' קעג ד"ה ב"א. שו"ע ורמ"א שם ס"ג. מ"מ וציונים. גידול תורה יתו"ל ז' ע' (77) דו"ק. וכ"כ רמב"ן במחזמות (ל', רע"ב) בהדיא.
קסא נגזר ורש"י שם ד"ה אלא לבסוף.

הלכות רבית והלכות עיסקא קצה

בשלימות אלא די שיתן לו דבר מועט ^{קע} בעד עמלו ומוזנו להיכר בלבר שאינו מורח בעד ההלואה שבוין שרביית שעל ידי מקח וממכר אינה אסורה אלא מדברי סופרים די החיבר בלבר ^{קע}. ומכל מקום הוצאת הדרך שעל הסחורה לדברי הכל צריך לחשב בדמי הסחורה עצמה כשמתחשב לו יוקרה שבעיר האחרת ^{קע}.

(ולסברא הראשונה הוא הדין אם אינו מוכר לו ביוקר כלל אלא שזה ביקש ממנו מעות ללות ואמר לו אין לי מעות אלא יש לי חפץ שאני צריך למכרו מול והולוכו למקום שתוכל למכרו ומכרו וזהו כל המעות עד זמן פלוני צריך ליתן לו שכר עמלו בשלימות שלא יחא מורה בשביל ההלואה אף על פי שטורה בשביל עצמו כיון שמגיע מזה הנאה למלוה שהיה חפץ למכור החפץ והיה צריך לטרוח בעצמו במכירתו ^{קע}. ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר המוקל ^{קע} ודי בדבר מועט בכל ענין):

ב כמה דברים אמורים שצריך שתהיה הסחורה באחריות המוכר עד שתמכר באותה העיר וגם צריך ליתן לו שכר עמלו ומוזנו כשמכר לו עכשיו מכירה חלוטה שלא להחזירה עוד בעיניה רק דמיה וגם לא הניח מקום ללוקח שיוכל להרויח במכירת הסחורה איזה ריוח כגון שהעלה לו בדמיה כפי כל מה שאפשר ליטול בעדה באותה העיר ואין לו ללוקח הנאה במכירה זו רק מה שילוח לו המעות לעשות בהן צרכיו עד זמן פרעון. אבל אם אמר לו הרי היא לך בכך וכך וכל מה שתמול בעדה יותר מסך זה הוא שלך ואם לא תוכל למכרה ביותר מסך זה הרי אם תרצה להחזירה לי אקבלנה ממך שבמצאת עכשיו כשמוכרה לו במקום שהיא כוול עדיין אינה מכירה חלוטה ביד הלוקח וגם כשימכרה אפשר שיהיה לו ריוח במכירה זו הרי זה מותר לקבל עליו האחריות של הסחורה עד שתמכר וגם אין צריך ליתן לו שכר עמלו ומוזנו כלל כי המוכר מניח לו ריוח זה בעד עמלו ומוזנו ואף שאחריותה עליו אינה כשלו שיהיה בה משום רבית מה שישלם לו בעדה לאחר זמן יותר ממה שהיא שוה עכשיו כאן בעיר זו הואיל ולא היתה מכירה חלוטה כשלקחה ממנו בעיר זו הרי זה כשמוכרה בעיר אחרת ביוקר כאלו מוכר סחורה של המוכר ^{קע}. והוא הדין אם אינו מוליכה לעיר אחרת אלא מוכרה בעיר זו לאחר זמן בעת שמתקרת סחורה זו ^{קע}.

אבל אם אינו מוכרה ביוקר כפי מה שמכר לו המוכר אלא בפחות כדי למחר לעשות צרכיו במעות אסור בכל ענין ^{קע}:

בא וכל זה שאסור למכור סחורה בהקפה ביותר משהיה עכשיו בעיר זו אינה אלא בסחורה שיש לה שער ידוע ^{קע} וקצוב כגון תבואה לאחר שיצא השער ^{קע} בשוק של עיריות שהוא קבוע ^{קע} ונמשך זמן רב ואינו משתנה ^{קע} וזה מכר בהקפה ביותר ממה

קפ ראה מנחת איש ע' שח הערה 22.
קפא תוס' מג, ב ד"ה ואמר. רא"ש ס' בב. מור ושי"ע ס' קענ ס"א.
קפב תוס' שם.
קפג תוס' סה, ב ד"ה והלכתא (כשהשער קבוע). וראה לקמן סכ"י (שאין השער קבוע אלא בשוק של כרכים שהן עיריות גדולות ולא בשוק שבעיריות קטנות). ושי"ע.
קפד שו"ת הרשב"א ח"ג ס' רב (שער קצוב וכן אריך כ"י אבל אם השער משתנה תדיר כ"י). תובא בב"ד ד"ה כתב הרשב"א.

קע כדלקמן סל"ח (בהיתר עיסקא), ושי"ע.
קעד ראה תוס' שם.
קעה תוס' שם בשם ר"ח (אף במקום שאינו צריך לתת שער עמלו).
קעו מ"ז שם (שהוכיח מזה לתת גם בדין הא).
קעז ע"ז א.
קעח רמב"ם פ"ח ה"ג (ד"ן הב'). מור ושי"ע ס' קעג ס"ד.
קעט עיין ט"ז ס"ב כ (שהתיר אף שמכרה בפחות, דלקמן במקום המעוק).
קעט שבוה מיירי ברכ"ם ומור ושי"ע שם.

הלכות רבית והלכות עיסקא

קצו

שיצא השער או אפילו^{קפח} דבר שאין לו שער בשוק אלא ששומתו ידוע לכל^{קפז} כמו פלפל או שענה^{קפח} שכל הפלפלין והשענה שוין והכל קונים אותם תדיר ויוצעים שומתם וזה מכר ביותר משומתו הידועה. אבל דבר שאין לו שער ידוע בשוק^{קפז} ולא שומתו ידוע^{קפח} לכל כגון פרה וטלית^{קפז} וכיוצא בהן וכן תבואה עד שלא יצא השער שיש מוכר בוול ויש ביוקר ויש אמרים^{קפז} אפילו יצא אלא שלא נקבע ועתים שמוכרים בוול ועתים שמוכרים ביוקר שמשנתה השער תדיר מותר למכור בהקפה ביותר מכמות ששורה עכשיו^{קפז}. ובלבד שלא יאמר לו בפירוש אם אתה פורע לי עכשיו הרי לך ב' דינרים ואם לזמן פלוני ביותר מי^{קפז} אף על פי שהאמת הוא כן. שכיון שהרבית הבאה על ידי מקח וממכר אינה אסורה אלא מדברי סופרים^{קפז} לא אסרו בענין שאינו ניכר לכל שרבית היא^{קפז} כגון זה שמוכר ביוקר דבר שאין שומתו ידועה לכל.

והוא שמעלהו מעט בענין שאין ניכר לכל אבל אם מעלהו הרבה עד שניכר לכל שבשולו המתנת המעות הוא מעלהו הרי זה כמפרש ואסור^{קפז}.

במה דברים אמורים במטלטלין אבל בקרקעות כיון שאין אונאה לקרקעות^{קפז} מותר למכרן בהקפה בהרבה יותר מדמיהם^{קפז}. רק שלא יפרש לו אם תפרע לי עכשיו הרי לך בפתות^{קפז}. וכן בכל דבר שאין לו קצבה ואונאה^{קפז}:

בב וכל זה כשקוצץ עמו סכום המקח כך וכך כשיפרע לו לזמן פלוני אבל אם אינו קוצץ לו סכום אלא מוכר לו בעת הוול שיפרעהו לזמן פלוני בעד דבר זה כפי השער שיהיה לדבר זה בעת ההיא בין שיהיה ביוקר בין שיהיה בוול ובעת ההיא רגיל להיות דבר זה ביוקר כגון יין שרגיל להיות ביוקר אחר הפסח^{קפז} והוא מוכר לו בעת הבציר שהוא בוול שיפרע לו אחר הפסח בעד כל חבית כפי השער שיהיה אחר הפסח לכל חבית יין יש מי שמתיר^{קפז} אף על פי שהוא דבר שיש לו שער ידוע^{קפז} וכבר נקבע השער בוול הואיל ואינו קוצץ עמו שיפרע לו יותר משער של עכשיו ואפשר שלא יתייקר כלל ויש אוסרין^{קפז} והואיל ודרכו להתייקר ויש לחוש לדבריהם.

ואם אינו נוטל ממנו היין עכשיו בעת הבציר אלא אחר כך לאחר שנתייקר לדברי הכל מותר^{קפז} למכור לו בעת הבציר על מנת לשלם לזמן פלוני בעד כל חבית כפי השער שיהיה

קפח חבין במחזמות (לו, ב). ותימ פ"ח ח"א. ובעד התרומות שער מו ח"ד סי' כמ, בשם תשובת הרי"ף, ש"ך סי' ב.
קפז משנה סה, א (בשרה). רמב"ן שם. בעל התרומות שם, ש"ך שם.
ר בעל התרומות שם, ש"ך שם.
רא שולח הרשב"א ח"א סי' רב. הובא בב"י ד"ה כתב הרשב"א.
רב מרשא דרב נחמן סה, ב לפירוש ב"י ד"ה כתב בעל התרומות, בשם בעל התרומות ח"ד סי' ל, בשם ר"ח (אלא שבשארם אם מעכשיו כ"י לא קייל כותיה). ש"ך סי' ג.
רג ש"ך שם.
רד מחשמתות דמ"א סי' י"ד (שלא תהוי אלא כשאנו נוטל עכשיו, ובלקמן).
רה מרשא דרב נחמן סה, ב לפירוש הרמב"ן במחזמות (לו, א) בשם האגנים (דרי הוא לך בתשיר), ובג"ש שם בשם אדריס אברה, שבשלא אמר אם מעכשיו כ"י קייל כותיה. הנהות מורכבו רמז תלד, בשם רב האי. דמ"א סי' יד.

קפח כ"י שם ד"ה אפילו אם.
קפו תוס' שם סג, ב (דלא שרי אלא כשאין שומתו ידוע). מור ושער שם. וראה לקמן סכ"ה (לענין מקדים מעות כ"י). בריית ידודה פ"ב הערה ד.
קפז מור ושער שם.
קפח דמ"ש שם. מור ושער שם.
קפט תוס' שם. מור ושער שם.
קצ תוס' דמ"ש שם.
קצא שולח הרשב"א שם. וראה לקמן סכ"ו (ב' העות, לענין מקדים מעות כ"י). מ"מ יציגים (ד"ה בשוק של עיריות).
קצב מרשא דרב נחמן סה, ע"א. לפירוש תוס' דמ"ש שם. ובדעתם (סה, ב' ד"ה והלכתא) קי"ל כותיה.
קצג גמרא שם. מור ושער שם. ובדלעיל ס"ה.
קצד בדלעיל ס"ד.
קצח נגזיק יוסף (לו, א) ד"ה מרשא, בשם הרשב"א. מ"מ פ"ח דמ"א.
קצו מור ושער סי' קעג ס"א. עיין ש"ך סי' ה.
קצז משנה ג, א.

הלכות רבית והלכות עיסקא

קצו

לחבית יין בעת שימול כל חבית מרשות המוכר כי אז חל עליו החוב לשלם¹ ולא בעת שקנה ממנו ואין כאן ריוח המתנת חוב. ולפיכך אף שאחריות היין על הלוקח מותר² שאף שהיין שלו לא נתחייב לשלם דמיו למוכר כל זמן שהיין ברשות המוכר ואין כאן ריוח המתנת חוב. וכן כיוצא בזה בשאר כל הסחורות:

בג וכשם שאסור למוכר סחורה בהקפה ביותר משוויה עכשיו³ אם נוטלה עכשיו מרשות המוכר⁴ כך אסור לקנותם בפחות משוויה עכשיו בשביל שמקדים המעות קודם שימלח⁵ לפי שהמעות נעשו חוב על המוכר ליתן בעדם סחורה ובשביל שהלוקח ממתיך לו החוב הוא מוכר לו בזול⁶ והרי זה אבק רבית⁷.

במה דברים אמורים בשאין לו למוכר סחורה זו כולה בעת שמקבל המעות אבל אם יש לו⁸ בולח⁹ אפילו היתה מופקדת ביד אחרים¹⁰ בעיר אחרת¹¹ מותר לפי שעשאו חכמים נתינת המעות¹² כאלו הוא קנין גמור להיתר רבית של דבריהם¹³ להקנות הסחורה ללוקח מיד בכל מקום שהיא ואין כאן המתנת חוב.

ואם המוכר נתן מעות על סחורה זו לאחרים שיש להם אין זה מועיל להחזיר לו למכרה כולל בשביל הקדמת המעות¹⁴ הואיל ועדיין לא נבאה מהם אינה נחשבת כשלו שיוכל להקנותם ללוקח מיד¹⁵.

ונאמן המוכר לומר שיש לו¹⁶ סחורה זו בעיר אחרת אלא אם כן ידוע שאין לו או שהוא בחזקת שאין לו שאז אין הוראתו לשקר מועלת¹⁷:

בד וכל זה למכור כולל סתם אבל אסור לפרש ולומר אם תתן לי המעות עכשיו אתן לך בפחות ואם תתן לאחר זמן אתן ביותר¹⁸ שזה כאומר שבשביל המתנת הסחורה אחר קבלת המעות מחזיל לו¹⁹:

בה וכל שאין למוכר סחורה זו כולה²⁰ בעת שמקבל המעות אפילו בשויה אינו רשאי למכור שעמיד לו לאחר זמן בשער של עכשיו אלא אם כן היא סחורה שיש לה עכשיו שער יד²¹ ידוע וקצוב כשוק²² שהכל מוכרים בשער אחר מפני שהוא מצויה הרבה

רו ראה פיר עין דהים.

ריז דרכי משה ס"ק ב (שפירי) הוסיף כשהאחריות על הלוקח, מושא¹ כשהאחריות אל המוכר מותר אפילו אומר אם מקבשני כח, אלא שבה לא קי"ל כן לקמן סכ"ד).

רס מור וכושי פ"י קע"ט ס"ז.

רסז בדלעיל סכ"ב (שאם אינו נוטלה עכשיו יש אופנים שמוכרת).

רי רב וחזון ט"ז, ע"ב. מור וש"ע פ"י קע"ט ס"ז.

ריא לבוש שם.

ריב בדלעיל ס"ד, ש"ט.

ריג גמרא שם. מור וש"ע שם. עוד בענין הקדים מעות ויש לו, ראה לקמן סכ"ד.

ריז ש"ע שם ס"ז. מ"ז שם ס"ק מ, ושו"ך שם ס"ק מו, בשם כמות פוסקים. וז"ל לקמן סכ"ז וסכ"ז. ולענין סאה במאה, ראה לקמן ס"ל.

רס ש"ך שם ס"ק יח. ובדלעיל ס"ל (במאה במאה).

רסז רש"י שם ד"ה איתנה. ובדלקמן סוף ס"ל (שמועיל במכירה ולא בהלואה).

ריז מושא¹ כאמור לו אין לך בחובך, ראה לקמן סכ"ז שוחר (בשוחר) אפילו אין לה שער.

ריח שו"ת הריב"ש פ"י שו"ב פ"י שם ד"ה וכשם. ט"ז שם

ס"ק י. וראה גם לקמן סמ"ז.

ריט גמרא שם. רש"י שם ד"ה דאת ליה אשירי. מור וש"ע שם ס"ז.

רב גמרא שם. רמב"ם פ"ט ה"ז. לבוש שם ס"ז.

רבא הגהות מרדכי רמז תלב. רמ"א שם ס"ז, ובס"ז קמ"ט ס"א, וז"ל לקמן סוף ס"א (לענין סאה במאה).

רוב מ"ז ס"י קע"ט סוף מ. ויתבאר לקמן סכ"ז.

רוב מור ס"י קע"ט בשם רבנו ישע"י. רמ"א שם ס"ז. וראה גם דרכי משה שם ס"ק ב, בשם הגהות מרדכי רמז

תלד, בשם רב האי. ובדלעיל ס"ח (שזה מותר רק בשכירות כדלעיל סמ"ז, נמונע האמור לעיל סמ"ז).

רוד שאף שאין לאמור נמונע שהמעות נעשו חוב (בדלעיל סכ"ז), שהרי כשיש לו נעשה הקנין מיד, ואף שאין

לאמור נמונע הקדמת הפרעון (בדלעיל סמ"ז), מ"מ יש לאמור נמונע שהמוכר לזה הסחורה מחלוקת ובשביל

המתנת החזיל לו.

רוב בדלעיל סכ"ז.

רוב מושנה ע"ב. מור וש"ע פ"י קע"ט ס"א. ש"ך פ"י קע"ט ס"ק י.

רוב גמרא שם. רמ"א פ"ט. ויתבאר לקמן סכ"ז. וראה גם לקמן ס"ל (לענין סאה במאה).

הלכות רבית והלכות עיסקא קצה

בשוק^{יב} אם היא סחורה הנמכרת בשוק כגון פירות^{יג} ותבואה^{יד} וכיוצא בהן ואם אינה נמכרת בשוק כגון שעורה^{טו} וכיוצא בה אם היא מצויה הרבה כל כך בעיר זו עד שכל המוכרים מוכרים בשער אחד אבל סחורה שאין לה עכשיו שער קצוב יש מוכר בפחות ויש ביותר אסור להקדים מעות על סחורה זו אפילו בשיהי עכשיו כי שמוא תתיקך אחר כך והוא יטול כשער הוול של עכשיו בשביל המתנת חוב המעות שהקדים לו^{טז} שנעשו עליו כהלואה הוואל ולא היתה לו הסחורה והרי זה אבק רבית^{יז} מה שאין כן בביש לה שער (אין ריוח ללוקח בהקדמת המעות למוכר שהרי היה מוצא לקנותם במעותיו מאנשים אחרים כשער הזה^{יח}) שהרי היא מצויה הרבה והיה המוכר יכול לקנותה מאחר^{יט} כשער הוה במעות אלו שמקבל עתה הרי זה כאילו^כ קנאה^{כא} שהקילו בזה הוואל והיא מצויה הרבה. ולכן^{כב} אם מנהג העיר שהלוקח נתן שכר הסרסור צריך שיתן גם זה הלוקח שמקדים מעותיו כדי שלא יזיחה כלום בהקדמת מעותיו^{כג} ואם הם פירות שדרבנן להתחסר מאבילת עכברים צריך לקבל עליו החסרונות שראויים להתחסר לפי המדה ולפי הזמן שהוא מנתינת המעות עד קבלת הפירות^{כד} ואין צריך לומר שאסור לקנות בפחות משער של עכשיו כל שאין למוכר^{כה} כל הפירות^{כו};

כו והשער צריך שיהיה קבוע^{כז} ונמשך זמן ארוך כגון שער של שוק של ברכים^{כח} שהם עיירות גדולות^{כט} שהשוק שבהן הוא רב וגדול והשער שנקבע בו אינו משתנה לזמן מועט כל כך ויש מתירין^ל אפילו אינו קבוע כגון שער של עיירות קטנות שאין רבים מוליכין להן תדיר כמו לברכים ולפיכך השער שבשוק משתנה בהן תדיר לזמן מועט^{לא} ויש לסמוך על דבריהם להקל בדברי סופרים^{לב}.

ועיירות קטנות שאין בהן שער בשוק והן סמוכות לעיר שיש בה שער בשוק סמוכות על השער שיצא באותה העיר^{לג} והוא שהן מסתפקות (סחורה זו) מאותה העיר^{לד};

כז וכל זה כשנתן לו מעות עכשיו בשעה שהיה שער הוול אבל אם היה המוכר חייב לו מכבר ובא לתבעו ואמר לו המוכר אתן לך בחובך פירות או סחורה אחרת כשער

רלט גמרא שם. מור ושוע' שם מ"ח.
רמ רא"ש ס' מ. מור ושוע' סי' קעה שם. מ"ז ש"ך ס'ק ו. ש"ך שם ס'ק מ. וכמבאר בח"מ סי' רצב.
רמא רב נתנן מנ. ב. ש"ך ס' קמ ס'ק ד.
רמב בדלעיל סכ"ז.
רמג גמרא ע"ב. כ. (לדעת רבי יוחנן שם) ר"ף (מג. א. שפמ' כרבי יוחנן). רמב"ם פ"ט ח"ד.
רמד רא"ש ס' מ. לדעת רבי יוחנן ע"ב. ע"ב. ב"י רס"י קעה. רמב"ם שם (מדנית). ש"ע שם מ"א.
רמה מ"ז ס'ק א.
רמו תוס' מנ. ב. ד"ה ופוסקין, ורא"ש ס' ז. אליבא דרבא מנ. ע"ב לדעת רבי ינאי.
רמז גמרא ע"ב. כ. (דלא קביעי תרעין). רא"ש ס' מ. וראה לעיל סכ"א (לענין מוכר בחקפה ביותר משיחה).
רמח רמ"א ס' קעה ס"א.
רמט ירושלמי ח"ו. ותשמועות הגמרא דידן מנ. ע"ב (הא חמי' בדיני ושיילי). תנרות מירכבי רמז ח"ט (פה). ש"ך ס'ק ב.
רנ ב"י ד"ה ירושלמי. ש"ך שם. וראה נתן לקמן ס"ל (לענין סאה בכמה).

רכ משנה שם (אע"פ שאין לזה יש לזה). נמוקי יוסף (מג. א) ד"ה אין פוסקין (שדרכה מוכרים יש).
רכט משנה שם.
רל משנה ס. ב. רש"י שם ד"ה וכן השער.
רלא גמרא מנ. ב. (שבשיחה מותר אפילו אין לו). רש"י שם ד"ה לקרואה. תוס' שם ד"ה ואמר (שדרי' כשער שבשוק). וראה גם לעיל סכ"א.
רלב שיחה מקובצת ע"ב. כ. בשם תשובת הר"ף. נמוקי יוסף שם. מור ולבוש מ' קעה מ"א. ש"ך ס'ק א.
רלג רש"י ע"ב. כ. ד"ה פוסק עמנו. ובדלעיל ס"ד.
רלד גמרא מנ. ע"ב (מאי אהנית לי כ"ו). לבוש שם ס"א. ש"ך ומ"ז שם ס'ק א.
רלה רש"י מ. ב. ד"ה וכן השער. מנ. ב. ד"ה יש לזה. מנ. א. ד"ה יש לו מותר.
רלו אבל לא ממש (שעדיין יכול למכרה לאחר ולקח מן השוק אחרת וליתנה לו). בדלעמן סל"ד וט"ז.
רלז ב"י ד"ה אבל משיגא. לבוש שם. ש"ך ומ"ז ס'ק א. ובדלעיל סכ"ז. (כ"ש לו).
רלח כיון שהתורה הוא דוקא בשאין ריוח ללוקח כ"ו. וראה לקמן סל"ד, שג"מ יכול המוכר לקבל עליו אחריות הוול והואנסיס.

הלכות רבית והלכות עיסקא

קצמ

של עכשיו אסור^{הא} שהרי לא היה המוכר יכול לקנות בשער הוול כיון שאין הלוקה נותן לו מעות עכשיו^{הב} אלא אם כן יש למוכר עכשיו כל הסחורה^{הג} כולה^{הד} שאז מותר אפילו אין לה שער כלל^{הה}.

וכן המלוה מעות לחבירו על מנת שאם לא יפרענו במעות לזמן פלוני יפרענו בסחורה כפי השער של עכשיו אסור^{הו} אלא אם כן יש ללוה הסחורה כולה עכשיו^{הז} שהרי זמן הקנין שקונה ממנו הסחורה אינו עכשיו^ח בשעת מתן מעות אלא לאחר זמן כשלא יפרענו מעותיו^ט.

בח וכל המקדים מעות על סחורה אפילו נקבע השער בשוק ואפילו יש לו למוכר עכשיו כולה אם נתיקרה אחר כך ובא המוכר לפרעו במעות מפני שחור בור^י או שאין לו עתה הסחורה הוא שכבר מכרה לאחר לא יקח ממנו מעות בעדה כשער של עכשיו שהוא שער הווקר^{יא} מפני שנראה כרביית^{יב} שמעות נתן ומעות נוטל ונוטל יותר ממה שנתן^{יג} אבל אם נותן לו סחורה אחרת מותר^{יד}.

כט וכשם שמותר להקדים מעות על פירות או סחורה אחרת על דרך שנתבאר^{טו} כך מותר להקדים פירות או סחורה אחרת בתורת דמים על פירות אחרות או סחורה אחרת^{טז} על דרך שנתבאר.

וכן להקדים מעות על מעות אחרות דרך חילוף ומקח וממכר^{טז}. רק שבוה חלוק דין מקח וממכר של מעות במעות ממקח וממכר של מעות בפירות או פירות בפירות שהמקדים מעות או פירות על פירות אם יש לו למוכר כל הפירות עכשיו מותר להויל לו פחות הרבה משער של עכשיו בשביל הקדמת מעותיו^{יז} מה שאין כן מקדים מעות על מעות אחרות שאף על פי שהם ב' מינים שונים כגון כסף וזהב ודרך מקח וממכר הוא אסור להויל לו משער של עכשיו בשביל הקדמת מעותיו^{יח} אפילו יש לו למוכר^{יט} כל

רסג רש"י שם ד"ה ואין עושין אמנה (לדעת רב). לבוש שם.
רסד רבי יוא כג. א. רשב"ם שם. מור ושורע שם.
רסה סעף כג (בכ"ש לו) וסכ"ה (ביצא השער).
רסו נמוקי יוסף (לד, ב) ד"ה בבא לחוב בדמיתק. בשם רשב"א ור"ן (פב, ב) ד"ה וכו'. רמ"א סי' קעח ס"ג. מ"ז סי' קסב ס"ק פ, וסי' קסג ס"ק ה.
רסז משמעות שו"ת הרשב"א ח"ד סי' רפו. והבא בב"י סי' קסג ד"ה כתב הרשב"א (שלא אסר אלא בהלוואה, ובאופן דלקמן ס"ל).

רסה כולעיל סכ"ג.
רסט תשובות הרשב"א שם (לענין הלוואה, כולקמן שם). נגזר מו, א (שהתירו לנכור מנבע מנבע על מנבע אחרת שאינה מנבעת). מור ושורע שם ס"ג. כ"י סי' קעג ד"ה שולחני, כשם תלמודי הרשב"א, כשם הרמב"ם שם ד"ה רב אשי (שנכנסות מנבעות אסור). ש"ך שם ס"ק ה.
ער כן חשמוע (בתשובת הרשב"א). שם. מדקאמר (לענין הלוואה דלקמן ס"ל) וההיא דרב (מד, ב) כו' (יו"ף דיני פטירת דרבי חייא, דיניי הובא ומתנהו דיניי נגזי שקלא), ובגמרא אמרין דרב דיניי הוו ליה כו' (נהר דאף שיש לו אסור, ע"כ בהלואה דלקמן ס"ל). נגזר שם (זו), א. שהתירו במנבע מנבע על מנבע אחרת שאינה מנבעת בכ"ש לו). מור ושורע שם. רמב"ן שם (שנכנסות מנבעות אסור אף בה).

רנא ברייתא דרבי אשע"א סג. ע"א (שכשבא בחובו מור כש"ש לו). רש"י שם ד"ה יש לו (שבתן מעות מותר אפילו אין לו). מור ושורע סי' קסג ס"א (שכשבא בחובו מותר כש"ש לו). מ"ז ס"ק א (שבתן מעות מותר אפילו אין לו). ש"ך ס"ק ד.
רנב רש"י שם. מ"ז שם ס"ק ד.
רנג ולא מני במעות שיש למוכר (ב"י ריש הסימן. ש"ך ס"ק א).
רנד כולעיל סכ"ג. וש"ך.
רנה נמוקי יוסף (לד, ב) ד"ה הוא דיש לו, כשם הרמב"ן (פב, ב) ד"ה משמע) ורשב"א (פג, א) ד"ה ש"מ). שורע שם. ואם נותן לו מעות ויש לו הסחורה, ראה לעיל סכ"ג שמותר אפילו בפחות משיחיה.

רנו ב"י שם ד"ה כעלה ע"כ, מחשמות הפוסקים (שלא פירשו כש"י עכ, ב) ד"ה אין לוק, אלא כפירוש בה"ג שביש"י שם). ש"ך ס"ק ד. מ"ז ס"ק ה.
רנז ראה בריית הירוש' סכ"ד הערה ג.
רנח מוש"כ כשאסור מעכשיו, ראה לקמן סמ"ז.
רנט מ"ז שם.

רס ראה בריית הירוש' סכ"ד הערה ג.
רסא שו"ת'ם בתוס' כג. א ד"ה דאמר. ר"א"ש סי' ג. מור הערה הא' בשיעור סי' קעח ס"ג. ש"ך סי' קעז ס"ק לה (שנתק' זו עיקר).
רסב ר"א"ש שם. לבוש שם ס"ז.

הלכות רבית והלכות עיסקא

המעות ^{דטא} בביתו ואפילו נותנן לו מיד לאחר שעשה קלה כשימצא המפתח מתיבתו ^{עד} שבין שנותן לו עכשיו מעות היוצאות והוא מחזיר לו מעות היוצאות הרי זה דומה להלואה ^{דטז} ויש לה דין הלואה ממש לאסור בה הרבית מן התורה ואין מועיל מה שיש לו אלא להתיר הרבית של דברי סופרים ^{עד}:

ל ואפילו בפירות על פירות לא התירו להקדים אלא בסתם שהוא דרך מקח וממכר אבל אם היא הלואה מפורשת שמלווה מין זה לפרוע לו לאחר איזה זמן מין אחר כגון סאה חטים בסאה דוחן אף על פי ששניהם בשער אחד עכשיו אסור בכל ענין ^{עד} אפילו יש שער קצוב לדוחן עכשיו ואינו מוזיל לו כלום משער של עכשיו ^{דטז} וגם יש לו ללוה כל הדוחן עכשיו ^{דטז} שלא התירו בכל אלא בדרך מקח וממכר ולא בהלואה מפורשת בב' מיני פירות או סחורות אחרות (ואין צריך לומר בהלואה מפורשת במעות על מעות אחרות ^{דטז}) כי שוא לאחר זמן שתנה השער ויחיה המין שיפרענו שזה יותר ממין שהלווה ^{דטז} והרי זה אבק רבית ^{עד}.

אבל מין אחד מותר ללוות בשעת הוול ולפרעו בשעת היוקר אם יש לו ללוה ^{דטז} מין אחד בשעת ההלואה ואפילו אין לו אלא חטה אחת ^{דטז} או מפת יין אחת ^{דטז} מותר ללוות כמה מדות לפי שעל כל חטה שמלווין לו רואין ^{דטז} כאלו חטה זו נכנסת תחתיה להיות ברשות המלוה ^{דטז} וכשתיוקרה ^{דטז} אחר כך ברשותו נתייקרה שהקילו בזה הואיל ^{דטז} ואין בזה רבית של תורה ^{דטז}.

וכן אם יש שער קצוב בשוק לחמין ^{דכ} שהרי הן מצויות לקנותן הרי זה כאלו יש לו ^{דכא} ומותר ללוותן בשעת הוול ולפרען בשעת היוקר.

ואם אין לו חטים לפרוע יטול ממנו דמיהם בשעת הפירעון בין שהוקרו בין שהוול ^{דכב}.

ד"ה לוח עליה (כל שהוא). לבוש ס"ב (אפילו פחות).
רפד ברייתא דרבי חייא שם.
רפח רש"י שם ד"ה כנה בורין (אמרינן). תוס' שם ד"ה ולית (שאין צריך לומר קני בזה אחר וזה). מור (אנו רואין). ש"ך ס"ק ג.
רפו רש"י ע"ג, א ד"ה יש לו (אוקמינן בירשותיה). מור ולבוש שם.
רפז ראה לקמן ס"ב שזה מנס אומר סאה בסאה, שוא יתייקר, וש"נ.
רפח מ"מ פ"א ח"ב. לבוש שם ס"ב.
רפט רש"י מ"ב, ב ד"ה דינרי. ע"ג, א ד"ה יש לי. ע"ה, א ד"ה אבל אמר. שו"ע ס"ק קס כ"א. ש"ך ס"ק קסב ס"א. וראה גם לקמן סוף ס"ל.
רצ מסקנת הגמרא ע"ב. ע"ב. לפירוש רש"י בשם בה"ג (צ"ה, א). מור וש"ע שם ס"ג.
רצא רש"י שם. מ"ז ס"ק ה.
רצב תשובת הרשב"א, והואה כבי"י ס"י קסב ד"ה אם אין. וכי"ז להדיא פתש"י דף סג, ע"א ד"ה ואין עושין, דאפילו ר"ב (שאין עושין אנהא במענית, ובדלעיל מכ"ח שראה רבית שמעות נגן ומעות נטל). מודה בהא (בסאה בסאה, כיון שלא נתן מעות) עיי' שם. ועוד כיון דביש' לו חשבונן כאילו הקנה לתמולת סאה כנגד סאה (ברלעיל בסמור), ובשחשן מודה ר"ב (בגמרא שם, שכל לקבל יין דמי החטים), ואפילו למשקל וזו נמי, כדמוכח בהא דכיתנא (ב"ק ק), דאמר אי כי קא חבני אמרי כיתנא דכחאו כוי (הרי מותר לטול מעות אף לרב).

רעא ר"ש פ"ד ס"י ד (שדוקא בזה התירו מלבד על מלבד אחרת שאנה מבועה, ובדלעיל ס"ג ואי"ך).
מור וש"ע שם.
ערב נגרא שם (שבה תרדיו דקא מלבד מבועה על מלבד שאנה מבועה).
רעג ש"ך שם.
ערד רמב"ן שם.
ערה ס' התרומות שער מ"ח ס"ה ג, בשם הראב"ד. מור ורמ"א פוס"י קסב (שאמור). מ"ז שם ס"ק ז (להלך בזה בין דרך מביאה לדרך הלואה). ש"ך שם קע"ג ס"ק ז (להלך בין סתם לבין דרך הלואה).
רעז ראב"ד מור ורמ"א שם (אע"פ שהן בשער אחד).
לבוש שם ס"ה (וצא השער משנתן). ש"ך ס"ק קסב ס"ק ז.
רעז ראב"ד מור ורמ"א שם (יש לו דוחן).
רעח שנתבאר לעיל ס"ב, שאף דרך מקח וממכר נרע מפורשת. וראה לקמן ס"ל (שאמור להלוות מעות על מעות אחרות משובחות יותר, אפילו כשלא ישנתה השער).
ע"ה ידועה פ"א הנהיגה.
רעט כן נראה מלבד שם (הו"ל כאילו הלווה סאה בסאה סתם בלא חשין בביתו ובכל שער שבשוק).
רפ כמו בהלואה סאה בסאה, שאמורו רק מדרבנן, כדלקמן. חשונה ע"ה, א. רש"י ד"ה אבל אמר. נגרא מ"ב, ב. מור וש"ע ס"ק קסב ס"ב.
רפג שו"ע שם.
רפז נגרא שם כרבי יצחק (סאה). מור וש"ע שם (מנע). ב"י

הלכות רבית והלכות עיסקא

ועיר שאין בה שער בשוק לחמין סומכין בה על שער שבשוק עיר הסמוכה לה אם זו מסתפקת ממנה (חמים או מין אחר שמלוהו) כמ"ש למעלה^{רא}.

ואם אין שער קצוב בשוק לחמין ואין לו ללוה אפילו חטה אחת יתן לו המלוה^{רב} או אחר חטה אחת במתנה^{רב} תחלה ואחר כך ילוהו כמה שירצה. וכן אם מלוהו מין אחר יתן לו מעט מאותו המין^{רב} במתנה תחלה.

ואם יש לו ללוה מעט מאותו המין פקדון ביד אחרים הרי זה כאילו יש לו ברשותו^{רב} אבל אם אחרים חייבים לו אותו המין אינו כמו שיש לו^{רב} כמ"ש למעלה^{רב}. ואפילו פקדון אין מועיל ללוה עליו אלא כשהוא באותה העיר שבה עומדים המלוה והלוה אבל לא בעיר אחרת אלא אם כן יש דרך למלוה לילך לשם לצרכו אבל אם אין לו דרך לשם אסור בהלוואה^א אף על פי שמותר במקח וממכר^א אבל נאמן הלוה שיש לו^א ממעט שנתבאר למעלה^א:

לא וכל שיש לו ללוה ממין זה או שהמלוה נתן לו במתנה יכול להתנות עמו שלא יפרענו אלא לזמן פלוני ולא קודם לכן מפני שבזמן ההוא יהיה מין זה ביוקר יותר אבל אם אין לו ללוה כלל ממין זה אלא שיש למין זה שער קצוב בשוק בענין שמותר ללוה בשעת הוול ולפרעו בשעת היוקר הרי זה אסור להתנות עם הלוה שלא יפרענו עד זמן פלוני מפני שדרכו של מין זה להתייקר לזמן פלוני^א או מפני מעם אחר^א כל שקובע זמן לפרעון למוכר שלא יוכל לפרעו קודם לכן אסור לפי שאין מועיל מה שיצא השער למין זה והוא מצוי לקנותו תדיר אלא כשיכול לקנות ולפרעו מיד כשירצה^א:

לב וכל שאין לו ללוה כלל ואין שער קצוב בשוק למין זה אסור ללוהו^א אפילו לשעה קלה^א שמה ותייקר^א מיד אלא אם כן עושהו דמים עליו כשיוי עכשיו ואף אם ותייקר לא יפרע אלא דמיו של עכשיו^א וכשמתנה עמו כן הרי זה מותר גם כן לזיול דמים אלו אף אם הוול אחר כך מה שאין כן במלוה סתם והוול אחר כך^א כמו שיתבאר^א:

לג ואיסור זה הוא בכל הפירות שכל הפירות יש בהם יוקר וזול אלא אם כן מלוהו דבר מועט שאינו דרך בני אדם להקפיד על יוקרו וזולו כגון כבד לחם שהאשה לזה מחברתה שלא החמירו חכמים להקפיד באיסור רבית מדבריהם כל כך^א.

כלל קח מפ"ו ד"ה וגם לא (שאסור רק כשהלוה על שער שבשוק). רמ"א סי' קסב. ס"ג (שאסור כשהלוה על שער שבשוק). ושו"ע שם ס"ק א' (שבש"ז לו מותר).

שה ש"ך שם.
שו רא"ש שם.

שו משנת עה, א. מור וש"ע סי' קסב ס"א.
שח רא"ש סי' עה. מור וש"ע שם (אפילו לא קבץ לו זמן לפרעון).

שט משנת שם (לענין כבד לב"ה). תוס' שם ד"ה הלוי.
מור וש"ע שם.

שי ברייתא עה, רמ"א, סור וש"ע שם.
שיא רב ששנת שם. מור וש"ע שם.

שיב סוף סל"ג.
שיג חשונה עה, ע"א (שרק חלל אסור), ורב יהודה אטר

שמואל שם (שהבנים מותרין), לפירוש רש"י שם ד"ה לין (שנותרים בכבדות סתם, שלא תהיו להקפיד כו').

ותוס' שם ד"ה ודבריו (במעט דא', כיון שהוא דבר מועט).
מור (שמותר) ורמ"א סי' קסב ס"א (דדבר מועט הוא).

רצג סוף פו.
רצד ב"י ד"ה אם אין, בשם סמ"ק וכל בו (נא, ג) ורא"ש בתשובה כלל קח מפ"ו סל"ה גמ כו. שו"ע שם ס"ב.

רצה סמ"ק וכל בו שם. וברא"ש: מבר (משא"כ כשהלוה לו, ב"י שם בשם תלמודי הרשב"א, ש"ך ס"ק ח).

ורא מ"מ וציונים.
רצו כדלעיל, שצ"ל ללוה דקא ממון זה, וש"נ.

רצז ב"י ד"ה אם לא. רמ"א ס"ב וכדלעיל סכ"ג (לענין מוכרה).

רצח גמרא סג, ע"ב. רמ"א שם.
רצט סוף פו (לענין מוכרה).

ש תגות חרדי רמז תלפ (פת, ב). ב"י ד"ה ואם יש לו. רמ"א שם.

שא כדלעיל סכ"ג, וש"נ. כנסת הגדולה הגב' אות יד (להלך בזה בין נקח ונמכר להלוה).

שב רמ"א שם. וכדלעיל סכ"ג.
שג רמז מ"מ וציונים.

דש סמ"ק מוס"ר (שם) ואסור. כל בו (נא, ג). שו"ת הרא"ש

הלכות רבית והלכות עיסקא

רב

ובל החפצים שבעולם נקרא פירות לענין זה שבכולם יש בהם יוקר וזול חוץ ממטבע של כסף ^ט והוצא בהוצאה ^{טו} בעיר זו ^{טז} שאין בה יוקר וזול ואינו נקרא פרי לעולם אלא מטבע שאף שלפעמים הוא כיוקר על מעות נחשת או על דינרי זהב ולפעמים בול זה היוקר וזה הזול הוא כמעט נחשת ודינרי זהב ^{יז} שהם נקראים פירות לגבי מטבע של כסף ^{יח} לפיכך מותר ללות דינר כסף לפרוע דינר כסף או אפילו סלעים לפרוע דינרים או להיפך שכל המטבעות של כסף שם מטבע עליהם ולא שם פירות אבל אסור ללות דינר זהב לפרוע דינר זהב ^{יט} וכן מעות נחושת לפרוע מעות נחושת ^כ אפילו מיד ^{כא} אלא על דרך שנתבאר ^{כב}.

ועבשיו נהגו להקל בזה ללות דינר זהב לפרוע דינר זהב ^{כג} בכל ענין ^{כד} ויש מי שלימד זכות על המנהג ^{כה} לומר שאין דינר זהב היוצא בהוצאה נקרא פרי לגבי מטבע כסף אלא כשהוא כסף צרף או לפחות רובו כסף ומיעוטו נחשת שיש בו שתי מעלות טובות שהוא חרף להוציא וגם הוא חשוב ^{כו} לכך שם מטבע עליו אפילו לגבי זהב החשוב ממנו הואיל ואינו חרף כמותו אבל עבשיו שכל המטבעות של כסף רובן נחושת ומיעוטן כסף אין בהם חשיבות כלל להקרא בשם מטבע לגבי זהב אף על פי שהם חריפים ממנו (אבל להאמרים ^{כז} שמטבע של כסף צרף ^{כח} הוא פרי לגבי מטבע של כסף מעורב עם נחושת הואיל והם חריפים ביותר שרוב המקח וממכר הוא בהם כמ"ש במקומות אין היתר ברור ללות דינרי זהב לפרוע דינר זהב בעיר שאין בה שער קצוב לדינר זהב בשוק אפילו על מטבעות של כסף החריפים ביותר מפני שאין דינרי זהב מצויים הרבה כל כך בעיר זו וגם בעיר הסמוכה לה שזו מסתפקת ממנה דינרי זהב אין להם שער קצוב בשוק וגם הלוה אף לא אפילו דינר אחד של זהב ^{כט} וכן במעות נחושת ^ל וכל ירא שמים יחמיר לעצמו).

וכל זה לפרוע במטבע זה שלוה ממנו אבל ללות על מנת לפרוע במטבע אחר משובח ממנו ^{לא} אפילו שניהם מין אחד אלא שאחד משובח מחבירו כל שהוא ואפילו אין נותנים פירות בעדו יותר מבעד חבירו אלא שהוא כסף צרף טוב מחבירו אסור בכל ענין.

וכן ללות פירות על מנת שאם יחול לזמן פרעון יוסף לו על המדה בענין שישוו כמות שהיו שוין בעת ההלואה אסור ^{לב} בכל ענין כי אין השער ויש לו מועילין כלום אלא כשפרע לו כל כך כמו שהלוהו בלא יתרון כלל ^{לד} רק שנתיקרו הפירות שריוה זה של

שיד גמרא ריש פרק חזקת טה, רע"א (דינר של כסף). מור (וכן כל שאר מטבע) ושלע" שם ס"א (מטבע כסף).	ס"ק ג. ש"ך ס"ק ד.
שטו רי"ף (כו, סע"ב). רא"ש פ"ד ס"א. מור ושלע" שם.	שכו ר"ף ורא"ש שם. חר"פ ס"ב ר"ב פ"ח.
שטז רש"י נד, ב ד"ה הוה ליה (שהיוקר והזול תלוי בפירות). רא"ש פ"ד ס"א. נמוקי יוסף (כו, א) ד"ה דינר דינרי. לבוש ס"א קסב ס"א. ש"ך ס"ק ד.	שכז סמ"ע שם ס"ק יג.
שיו משה ר"פ הודב. ח"מ ס"ב ר"ב פ"ד (משא"כ לגבי ממשלתי, שם ס"ג וס"ו).	שכט שבאופנים אלו הותר טאה כסאה, בדלע"ל ס"ל.
שיט גמרא ט"ז טה, רע"א. מור ולבוש שם.	של אם אין להם שער קצוב והלוה אין לו אפילו נמכר אחר.
שכ ב"י ד"ה וכן כל. לבוש שם.	שלג שו"ת הרשב"א ח"ד ס"ב רפג. ב"י ד"ה כתב הרשב"א. וראה ברית יצירה פמ"ז הערה ג. פ"ח הערה ד.
שכא בדלע"ל ס"ב.	שלב בביתא עה, רע"א כסאותא דרב ששת. מור ושלע" שם ס"א קסב ס"א (כשלא התנה, שאסור להוסף).
שכב סעף ל.	שכג פרישה ס"י קעה ס"ק כב, וש"ך שם ס"ק יא (שאסור להתנות על מנת כ"ו).
שכד תרומת הישן פסקים ס"ב נה. רמ"א ס"א.	שלג שו"ת ריב"ש ס"י יפ (שהוא קרוב לשכר ולחפסד).
שכה פסקי מהרא"י שם (במעט האחרון). דרכי משה	

הלכות רבית והלכות עיסקא

רג

היוקר אינו רבית אלא מדברי סופרים והם ראו להקל ברבית זו ביש לו ^{טז} או ביש להם שער ^{טז} אבל בשמירה לו יותר מכמות שהלווה הרי זו רבית גמורה ^{טז} ואפילו אין היתרון אלא כל שהוא ^{טז}. וכן אם הוולו הפירות ופורע לו במעות כמו שהיו שוין בשעת ההלוואה ^{טז}, אלא אם כן עשאן דמים עליו מתחלה לפרעו במעות כמות שהיו שוין בשעת ההלוואה ^{טז} שהרי זה כאילו הלווה מעות. והוא שמתנה עמו לפרעו במעות כמות שהפירות שוין בשעת ההלוואה בין שיוולו אחר כך בין שיתיקרו ואם מתנה עמו שאם יוולו יפרע לו במעות כמות שהיו שוין בשעת ההלוואה ואם יתיקרו יפרע לו בפירות אסור בכל ענין אף אם יש להם שער ויש לו שהרי הלוה מקבל עליו אחריות והפסד הוול בשביל ההלוואה שאף שאחריות האונסין מן הדין הן על הלוה מכל מקום אחריות הוול אם יהיה גם כן על הלוה וריות היוקר למלוה ישתכר המלוה בשביל שהלווה שהיה קרוב לשכר ורחוק להפסד ^{טז}:

לך כמה דברים אמורים בהלוואה שאין להמלוה להשתכר כלל בהלוואתו אבל המקדים מעות על סחורה בשער קבוע של עכשיו או שיש לו כולה למוכר ^{טז} אינו צריך לקבל עליו אחריות ממנה עד שיתננה לו המוכר ואפילו אחריות הוול דהיינו שרשאי להתנות עמו שאם בשיתננה לו יהיה השער כוול יותר מעכשיו יחזור לו מעותיו ^{טז} אם לא ירצה וליתנה לו כוול בשער ההוא לפי שעדיין היא ברשות המוכר למכר שיכול למוכרה לאחר ולקח מן השוק אחרת כזו וליתנה לו לפיכך אין ללוקח לקבל שום אחריות עליו ^{טז}. אבל אם אינו יכול לקנות לו מן השוק כי הלוקח מתנה עמו שיתן לו כמה שיש לו ברשותו כבר מפני שהוא טוב הרי הלוקח צריך לקבל עליו אחריות הוול ואם אף ששאר אחריות הן על המוכר ^{טז} ואפילו אחריות אונסים המצויים כגון יין שיחמוץ ^{טז} הרי זה מותר הואיל ואחריות הוול על הלוקח (והוא הדין אם שאר אחריות על הלוקח אף פי שאחריות הוול על המוכר וריות היוקר הוא ללוקח ^{טז}) אבל אם כל האחריות הן על המוכר אסור אפילו אם מושך הלוקח לרשותו מיד ^{טז} והמוכר מקבל עליו האחריות (עד זמן שיש לחוש בו שמא תתייקר סחורה זו) מפני שהלוקח הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד ^{טז} במקרה זה וכל מקח שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד מפני שהמוכר מקבל עליו כל אחריותו אסור ^{טז}

שטא שמתנה בלעיל כב"ז ואילך.
שטב חטונה עב, ע"ב (שמורה). רש"י ע"ד, ב ד"ה ופוסק (הקאי אבולה מתניתין). רשב"א ע"ב, ב ד"ה והא קתני (הקאי בן ביש לו וכן בשער קבוע). מור וש"ע סי' קע"ה סי'. פירשה שם ס"ק כב (החילוק בין זה להלוואה). ש"ך שם ס"ק יא.
שטג תוס' סד, ב ד"ה האי. מ"ז שם ס"ק מ.
שטח אביי דס, רע"ב. מור וש"ע סי' קע"ה סי'.
שמה רש"י שם סע"א (דמירי בחמיצה). מור וש"ע שם (למפני דעת תוס' שם סד"ה א, שבתקלול של חמין דשכח אסור).
שמו מורש"א שם ע"ב ד"ה בא"ד ישי לו, בדעת דתוס' שם ד"ה האי.
שמו חוס' שם ד"ה א, בתירג' האי. מור וש"ע שם.
שמה גמרא שם. מ"ז שם ס"ק יב.
שמוט ברייתא ע, א (רשע).

שלד רש"י מד, ב ד"ה דיני. ע"ה. א ד"ה יש לו, ע"ה. א ד"ה אבל אומר, שרע' סי' קס סכ"א. ש"ך סי' קסב ס"א. וראה גם לעיל ס"ל.
שלה דהיי כאילו יש לו (ברלעיל ס"ל).
שלו ראה ר"ן מ, ב ד"ה ולענין, וב"ח מוס"י קסב, וע"ז סי' קס מ"ב, שם הלזה פאחים בשלש תוליו אסור מדרווייתא (האליען בתי מעוקיא). משא"כ כאן שהתנה שרק אם יוולו יוסף, הרי רבית גמורה (שאנה בדתורה, ברלעיל סכ"ה). וראה הע"ב התעם ע' 49.
שלו ראה לעיל סוף ס"א וסוף ס"ז.
שלח שאף בכתם לא יתן דמיום כשהתולו (בריתא שם מור וש"ע שם. לעיל סוף ס"ב), וכשהתנה ודאי אסור (ר"ב"ש שם. רמ"א סי' קסב ס"ב). דהיי קרוב לשכר ורחוק להפסד (ברלעיל ס"ב).
שלט ר"ב"ש שם. וברלעיל ס"ב וש"נ.
שמי ש"ת ר"ב"ש שם. רמ"א שם.

הלכות רבית והלכות עיסקא

מדברי סופרים ^{טז} מפני שיצא מכלל מקח ונכנס בכלל הלואה ^{טז} כי כל זמן שכל אחריותו על המוכר הרי הוא עדיין של המוכר והמעות שקבל נעשו הלואה אצלו וכשהלוקח משתכר במקחו מפני שנתייקר הרי הוא משתכר בשל המוכר בשביל שהלוח ^{טז}:

ל"ה כמה דברים אמורים שמועלת קבלת אחריות הוול בלבד שלא יהיה קרוב לשכר ורחוק להפסד במכר גמור ^{טז} אבל בשכירות כגון שהשכיר בהמה או כלי לחבירו וקבל השוכר עליו אחריות ^{טז} אונסים ^{טז} אף על פי שאחריות הוול על המשכיר הרי זה קרוב לשכר ורחוק להפסד ^{טז} ואינו מותר ליטול שכר אלא מפני שהכלי נפחת ונגרע בתשמישו אצל השוכר ^{טז} והבהמה נכשלת במלאכתה ^{טז} אבל אם הוא כלי שאינו נפחת כגון כלי זהב (ובסף) אסור מפני שנעשה הלואה הואיל ורחוק מהפסד ^{טז}.

לפיכך אף בכלי הנפחת מתשמישו כיון שהשכירות הוא בעד פחתו אין אחריותו על השוכר לשלם אם נאנס מידו אלא כפי מה שהיה שוה בשעת אונסו אחר שנפחת בתשמישו ולא כמו שהיה שוה בשעת השכירות ^{טז} ולכן השוכר בהמה ואמר לו אם תמות אשלם לך ^{טז} יאמר לו לשלם כפי מה שתהא שוה בשעת מיתה ^{טז} שאם ישלם כשנזוה בשעת שכירות נמצאת משעת השכירות היא שלו וברשותו נכשלה הוא כרביה. ויש חולקין בזה ^{טז}. וטוב להחמיר כסברא הראשונה:

ל"ו וכן הנותן עיסקא לחבירו דהיינו שנותן לו סחורה או מעות ^{טז} להתעסק בהם למחצית שכר אין קבלת אחריות הוול בלבד על הנותן מועלת שלא יהיה קרוב לשכר ורחוק להפסד אם המקבל העיסקא מקבל עליו אחריות אונסים מכל העיסקא אלא צריך שגם אחריות אונסים מחצי העיסקא יהיו על הנותן ^{טז} וכן אחריות הוול ^{טז} מחצי העיסקא לפי שכל עיסקא חצי הלואה למקבל שהרי חצי היותו שלו וחצי פקדון בידו שהרי חצי היותו הוא להנותן ^{טז} לפיכך צריך שיהיה אחריות הוול ואונסים גם כן על הנותן על כל פנים מחצי פקדון ^{טז} שאם יהיה מקצת אחריות אונסים או וול על המקבל אפילו מקצת מחצי הפקדון הרי זה המקצת גם כן הלואה בידו ואין ליטול חצי השכר אפילו אם משלם למקבל שכר מרובו ועמלו בעסקא זו כל שכר עמלו בשלימות ^{טז} ומכל מקום אחריות גניבה ואבידה הן על המקבל אף מחצי פקדון מפני שהוא כשומר שכר עליו ^{טז}:

ל"ז ואף שמקבל הנותן אחריות אונסים ווול או אפילו אחריות גניבה ואבידה מחצי

שנ רש"י שם ד"ה קרוב לשכר.

שנא רש"י סד, ב ד"ה רחוק (כיון דאינו מקבל עליו אחריות המקח). וראה לקמן סמ"ד (שבה) נזא שהוא קרוב לשכר כי נעשה הכל הלואה.

שנב ועד"ז הוא לקמן ס"ג, לענין קניית בית ואימור והשתמשות בו.

שנג תוס' ע, א ס"ה דקא.

שנד גמרא סמ, ב, ע, א. מור וש"ע סי' קנ"ד.

שנה מור שם ב"ש שם ד"ה מותר להשכיר. לבוש שם ס"ג.

שנו ראה גם לקמן סמ"ד, שהאחריות עצמה אינה עושה אותו להלואה, רק במקום שע"ז נעשה קרוב לשכר בו.

שנז גמרא שם, לפירוש התוס' שם ד"ה מרא וד"ה דקא.

רמ"א שם ס"ג.

שנח מור ולבוש שם ס"ד.

שנז תוס' דף ע, ע"א שם, לפירוש הב"י שם, והנהוג

אשרי סי' נמז. רמ"א סי' קנ"ב בת"ה.

שס מור ורמ"א שם ס"ג.

שסא שמונה בבביתא סמ, ב. מור וש"ע ס"ה.

שסב מ"מ פ"ה ה"ג, בשם רמב"ן ד"ה הא דאמרין. מור ורמ"א שם ס"ד.

שסג רש"י סמ, ב ד"ה תראה וד"ה מותר, לפירוש הגהות אשרי שם. ב"י ושו"ע שם ס"ג.

שסד ראה ש"ך ס"ק י.

שסה תוס' ע, א ד"ה דקא. טור סי' קנ"ב בשם ה"י. וד"א ט"י קנ"ב שם ס"ג. וראה פמ"ל התלמידים ז' ע' כה.

שסו גמרא ע, ב (אונסא חלא).

שסז גמרא קד, ב. מור וש"ע שם ס"ב.

שסח רמ"א שם. ש"ך ס"ק י.

שסט ר"ן ע, ב ד"ה אין. ש"ך ס"ק ג.

שע ראב"ד ה"ל שלחין פ"ו ה"ב. הגהות אשרי פ"ט סי' ט, בשם רבנו חננאל ורבנו ברוך, ונעל העיסוי (לפ),

(א). טור וש"ע שם ס"ה.

הלכות רבית והלכות עיסקא

הפקדון ^{שנא} צריך ליתן למקבל שכר עמלו ומרחו ^{שנא} שטורח ומתעסק בחצי הפקדון שאם לא יתן לו נמצא טורח בשכר חצי ההלוואה שהלווה ^{שנא} והרי זה אבק רבית ^{שנא};
לח' וכמה יתן לו אם פוסק עמו מתחלה כשנותן לו העיסקא שיתן לו אפילו דבר מועט בשכר עמלו ^{דיו שנא} ואם כבר נתן לו ולא פסק עמו בדבר מועט יתן לו ב' שליש ריוח ואם יהיה הפסד לא יקבל רק חצי ההפסד ^{שנא} והרי חצי שליש ריוח העודף למקבל בשכר עמלו ^{שנא};

לפ' וצריך המקבל ליהרר שלא לוותר ^{שנא} כלום משלו בעיסקא כגון אם יש לו סחורה ^{שנא} שקנה בזמן חוול ממעות שלו ועבשיו נתיקרה כשקבל מעות עיסקא מחבירו לא יקחנו במעות העיסקא כמו שקנה אלא כמו שהיו שוה עתה ^{שנא} וכן אם נתן לו סחורה בעיסקא ודרך לשכור כתף להוליכה לשוק צריך לחשב שכר הכתף ^{שנא} מכלל הוצאות הקרן ויטלנו תחלה כשיבואו לחלק הריוח והמותר על זה הוא ריוח ויחלוקו ^{שנא} אפילו לא שכר כתף אלא נשא בעצמו ^{שנא} ואף על פי שקבל שכר עמלו בשלימות אין המושא בכתף בכלל זה ^{שנא} במקום שלא נהגו כן שישא המקבל בעצמו ^{שנא} ואינו רשאי לוותר כלום להנותן משום איסור רבית ^{שנא} שהרי הוא לזה נמור על חצי הלוואה ^{שנא} כיון שאחריות ההפסד עליו ^{שנא} לפיכך צריך הוא ליהרר שלא לעשות שום טובת הנאה להנותן כמו שצריך כל לזה ליהרר מלעשות למלוה ^{שנא};

ב' וצריכים לחלק בשוה הריוח שיהיה הן רב הן מעט ואסור לקצוץ ריוח ידוע להנותן בין שהוא רב או מעט או לא יהיה ריוח כלל ^{שנא}. ואף על פי שמכירה היא זו שמוכר לו כל חלקו בריחה ואפילו יהיה הרבה מאוד בעד דבר קצוב וכמו שרש"א למכור כן לאיש אחר ^{שנא} מכל מקום זה שקיבל ממנו המעות אם פוסק לו ריוח ידוע נראה בלזה ממנו ברבית ^{שנא} ואסור מדברי סופרים ^{שנא} אף על פי שבאמת אינו לזה על חצי הפקדון שפוסק לו בעדו ריוח ידוע. ואפילו אינו לזה כלל כגון שאחריות כל המעות ^{שנא} על הנותן בין

המעות שמקבל עבור העיסקא, או בחוב שיש לו, כדלקמן
סב"ל.
שפ ש"ת הרא"ש כלל פה מוס"ק ח. מור וש"ע סי' קעב סב"ב.
שפא ברייתא ב. ב. לגביית ר"ח שכתב"ם שם ד"ה מקום, וכפירוש המור וש"ע שם סב"א.
שפב מור ורמ"א סב"א.
שפג ב"י ד"ה וכל דבר. פ"ו ס"ק כח.
שפד מור וש"ע שם.
שפה ב"י ד"ה וכל דבר. פ"ו ס"ק כו.
שפו מור וש"ע ס"ק מה.
שפז כדלקמן סל"ו וש"נ.
שפח כדלקמן סוף סל"ה וש"נ.
שפט כדלקמן ס"ט וס"א.
שצ טור סי' קעו, בשם רבנו ישעיה. שרי"ע שם ס"ו.
שצא ט"ז שם ס"ק יב.
שצב מור וש"ע שם.
שצג ש"ס ס"ק ג.
שצד טור וש"ע שם (כל האחריות). ש"ך ס"ק יח (שפירוש אחריות כל המעות). ראה לקמן (בסוף המעין), שאם מקבל רק האחריות של חצי המעות אסור לדברי הכל.

שנא דמבי"ם הל' שלוחן פ"ו ה"ב (שהנותן צריך לקבל עליו אחריות גניבת ואבירה, ומ"ס צריך ליתן שכר עמלו). ואף הראב"ד וסיעתו (שאין צריך לקבל אחריות גניבת ואבירה, כדלקמן סוף סוף סוף הקדמם). לא חזקנו עליו בזה (שאף במקבל צריך ליתן שכר עמלו). עיין שם.
שנב מושב חס, א. רמב"ם שם. מור וש"ע סי' קעו ס"ב.
שנע רש"י שם ד"ה אין מושבין חנוני. מור וש"ע שם.
שנעד רמב"ם שם. פ"ו שם ס"ק ו.
שנעה גמרא ספ. א (קוצין לו דני). דיי"ק (מ, א). לפירוש הב"י ד"ה הרי כל דברי הפוסקים (שמועיל אף באין לו עסק אחר). דמבי"ם הל' שלוחן פ"ו ה"ד (שכשהתנו להנמיך בריחה מן המושא אפילו אין לו עסק אחר). לפירוש הב"י ד"ה ה"ה נילי (שמועיל אף בהעלת לו דני). טור וש"ע שם ס"ג (ואפילו בדיני). הנהרות הריש"ל למור, ופרישת ס"ק ו (אפילו תחת דיני).
שנעו רבא סח. ב לפירוש רוב הפוסקים, רש"י קד, ב ד"ה חד עיסקא. ר"ף (פב, ב). רא"ש פ"ט סי' כו. ושאר הפוסקים שהובאו בב"י ד"ה ולענין נותן, ש"ך ס"ק יד.
שנעז רש"י ספ. תע"א.
שנעה לבוש סי' קעב סל"ב (לא יקבל המקבל ג"כ עליו לעשות מה שאינו צריך).
שנעט שיש למקבל סחורה ברשות, ומקנה אותה בתקן

הלכות רבית והלכות עיסקא

מאונסים בין מהפסד עיסקא שתהיה בול⁵⁵ ואפילו אם גם אחריות גניבה ואבירה⁵⁶ על הנותן מכל המעות שנמצא שהמקבל אינו אלא שלוחו של הנותן להעסק במעותיו להריות בהם וקנה ממנו הריות בדבר קצוב אף על פי כן מתחלף הוא במלוה ברבית⁵⁷ הואיל ונותן לו ריוח ידוע וההפסד הוא דבר שאינו מצוי כל כך.

ויש מתייר⁵⁸ אם כל האחריות אפילו מגניבה ואבירה הן על הנותן מכל המעות שהמקבל אינו נראה כלה כלל ומותר למכור לו הריות כמו לאיש אחר וכן בכל רבית של דברי סופרים⁵⁹ מותר לפי סברא זו אם נוטל הרבית מקבל עליו כל אחריות אפילו מגניבה ואבירה כי מעתה אינה נראית כהלוואה כלל ומותר ליטול ממנה ריוח ויש לסמוך על דבריהם להקל בדברי סופרים⁶⁰ (אבל אם הנותן מעות למחצית שבר אינו מקבל כל האחריות אלא מחצי המעות אסור לדברי הכל⁶¹):

מא וכל זה כשקוצץ לו דבר קצוב בין שירויח הרבה בין שלא ירויח כלום רק שאחריות ההפסד מן הקרן הוא על הנותן אבל אם קוצץ לו דבר קצוב בין שירויח הרבה בין שלא ירויח אלא כשיעור שקצץ לו יתנו לו כולו אבל אם לא ירויח כלום לא יתן לו כלום וכן אם ריוח פחות משיעור שקצץ לו יתנו לו ולא ישלם מכיתו לשעור זה הרי זה מותר⁶² אף אם אחריות גניבה ואבירה הן על המקבל מכל המעות כדיון שהוא שומר שכר⁶³ וגם אחריות הוול ואונסים על המקבל מחצי המעות שהן הלוואה (לפי שאינו נראה כמלוה ברבית במה שקוצץ עמו שיתן לו דבר קצוב הואיל ולא יתנו לו מכיתו אם לא ירויח כלום אלא שמכור לו המקבל חצי הריות שלו בעד שמוחל לו הנותן את העדף על דבר קצוב שקצץ עמו אם יהיה עדף ומכירה זו שהמקבל מוכר חלקו להנותן אינה נראית כהלוואה ברבית כמו מכירת הנותן חלקו להמקבל בעד דבר קצוב וידוע שיתן לו שהיא דומה כאלו הוא מלוה ברבית).

(ויש חולקין על זה⁶⁴ וחוששין משום רבית גמורה של תורה כל שקוצץ לו דבר קצוב אף שחצי הריות לא יהיה כל כך. אבל המנהג פשוט במדינות אלו להקל בזה לעשות ממרנות⁶⁵ שהם שמרי עסקא על דרך זה⁶⁶ רק שאחריות האונסים והפסד בסחורה שהחזירה צריכה להיות על שניהם בשוה⁶⁷ כמו שנתבאר למעלה⁶⁸).

ומכל מקום צריך לזהר שלא להוכיח בשטר קצבה לריוח בשבועות או חדשים שנתחייב המקבל ליתן דבר קצוב לכל שבוע או חודש⁶⁹ ממעם שיתבאר⁷⁰ אף על פי שאם לא

תה שבעת שמקבל המעות עבר העיסקה, הוא מוסר שטר פתוח (וועקסל) לנותן העיסקה, וכיחב בו, שבטון הפירעון ישלם המקבל את סכום הדקון והריות בסכום מסוים, לכל מוסר כתב זה. וראת לזה הפנים קונטרס אחרון ס"ק א, בשם חותנו הגמון אברהם, לכתוב בשטר המבטחות, שענשה על עד דהתר כתיבין מחר"ם ז"ל (שנצטוו לקבן במסוך).
תו שטר עיסקא ונהוג באותה תקופה, שתיקן מחר"ם מנענעל מקראקא (מועצה כחלת שבטת ס"י מ, ובכ"מ), הוא כעין זה, אלא שכולו באחריות הנותן עד שיעלה הריות לסכום שקבע, ונצא עד זמן הפירעון הוא הלוואה באחריות המקבל (כמבואר בפור ושריע ס"י קסו).

תז מ"ז שם.
תח מנקה לו.
תט מ"ז ס"ק כא.
תי מנקה מה.

שצה בדלעיל סל"ג. וראת מנחת איש ע"י שוב הערה 55.
שצו ב"י ד"ח כתב ה"ר ישעיה (בדעת זו), ע"י ש"ד ס"ק יח (שכ"ח לדעת הא').

שצז רבנו ישעיה שם.
שצח שו"ת מחר"ק שרש ק"ט, בדעת רבנו ישעיה. תרומת הדשן סי' שם. ה"א שם ס"ג.

שצט גמ"א שם. משא"כ ברבית דאורייתא, כדלקמן סמ"ג. **ת** רמ"א שם.

תא מחר"ק שרש ק"ט. הובא בש"ד ס"ק ב (אפילו לדעת המתיירין גם ברבית דאורייתא).

תב ט"ז שם ס"ק יב. ב"ח בקר"א ד"ח הנותן עיסקא. ש"ך ס"ק מה.

תג בדלעיל סל"ג, וש"נ.
תד בעל העדוטר אות כ (לפ, ג), ב"י ד"ח, כתב בעשור.

הלכות רבית והלכות עיסקא

זו

יהיה ריוח לא ישול כלום^{תא} ויחשוב זה שנשל על הקרן^{תיב} וכן בכל דרכי היתר לקוחת ריוח שיתבאר צריך ליותר שלא להוכיר קצבה לריוח בשבועות או חדשים (בין בכתב^{תיג} בין בעל פה בתורת חיוב על המקבל אלא אם ירצה לעשות כן מעצמו אחר כך להקל עליו מותר לקבל ממנו. ואפילו קצבה בשנים להתחייב ליתן לכל שנה כך וכך אסור כי אין הפרש לענין רבית בין זמן מועט לזמן רב) אלא יכתוב סתם ליתן בסוף השנה או חציה כך וכך וכשיגיע הזמן יכתוב שטר אחר^{תיז} או אפילו בלא שטר כלל אם נתרצו שיהיה העסק בידו עד שנה או חציה על דרך היתר זמן הראשון הרי זה מותר לקבל בסוף זמן השני ריוח כל כך כמו בעד זמן הראשון ואפילו לא דבר עמו כלל בסוף זמן הראשון או יותר מן הסתם עיכבה על דרך היתר הראשון^{תס} (ואם עיכבה פחות מזמן ראשון ובה הנותן ליפול העיסקא מידו אין להם לחשב הריוח בפירוש לשבועות וחדשים אלא יתן בסתם לפי ערך הזמן שעבר מהשנה):

בב וכל זה כשאותן המעות שמקבל הן עצמן עיסקא שמתעסק בהן להריוח ואינו מוציא אותן ביציאותיו אבל אם הוציא יתר מחצי המעות^{תס} שהן הלואה בציאה שאין בה ריוח כגון לצורך פרנסתו או דירתו או פירעון חובו בין מדרת הנותן שנתן לו רשות להוציא בין שלא מדרתו^{תט} אף שמיד החזיר מעות אחרות תחתיהן ונתעסק בהן והריוח הרי זה הריוח שלו ואם נתנו להנותן הרי זו רבית גמורה^{תק} אף אם לא קצין לו דבר קצוב אלא נתן לו חצי ריוח כל המעות בין רב או מעט לפי שמיד שהוציא ביציאותיו נעשו מעות אלו שהוציא חוב הלואה עליו^{תק} ולא נשאר חצי המעות פקדון שיהיה חצי הריוח לבעל הפקדון. ומה תקנתו אם צריך ללוות ממעות העסק לפי שעה להוציא ביציאותיו או בשיחזור המעות אחרות תחתיהן יזכה אותן להנותן על ידי איש אחר שיגביהן בשביל^{תק} שזוכין לאדם שלא בפניו^{תק}. וכלבד שיתן לו הנותן רשות ללוות מהן לפי שעה שאם ילוה מהן שלא ברשותו^{תכ} אין חזרה מועלת אפילו על ידי איש אחר לזכותן להנותן עד שיחזירין ליד הנותן^{תכ}. מלבד האיסור של תורה שעושה במה שמישנה מדרתו של הנותן ללוות מעותיו שלא ברשותו^{תכ}:

בג ואם יש לו איזה סחורה בעין^{תכ} כדי המעות של חצי הפקדון רשאי להוציאן ביציאותיו מדרת הנותן ולהקנות לו הסחורה^{תכ} כפי מה שהיא שוה עכשיו ולא כמו

תיט תשובת רבנו ברוך, בתשובות מייחוסיות משפטים סי' כב, וידיכר ב"ק רמז סכב. ב"י סי' קנז ד"ה בתבו התוס'. רמ"א שם סי' ס"ה. וראה שו"ת צ"צ יו"ד סי' רצז.

תכ תשובת רבנו ברוך שם. רמ"א שם.
תכא משנה עירובין פא. ב. ובדלעול או"ח סי' שמו ס"ב, רש"י.

תכב תשובת רבנו ברוך שם (תרי שלח ידו בפקדון). רמ"א שם.

תכג נגרא מא, רמ"א (צריך דעת בעלים). רש"י שם (ואם לא הודיעם חייב באחריותם). וראה ח"מ סי' שנה ס"א.

תכד תשובת רבנו ברוך שם. שו"ת הי"ן סי' עג (הובא בב"י שם). רבנו יצחק מושינסקי נתיב ח"ג. רמ"א שם. וראה לקטן ח"ל מציאה סכ"ה. הל' גיולה ס"ב.

תכה בעת שסיכמ אתו על העיסקא.
תכז כן משמע בתשובת רבנו ברוך שם (ואם עירב ההובות כו.). וראה תוס' קד, ב ד"ה דלא.

תיא שזה מותר (בלא קצבה לריוח בשבועות או חדשים) כדלעיל.

תיב ואם כתבו כן בשטר ובכר נגל את חלקו בתנאי הזמן, יחשוב זה זה שנשל על הקרן, כאילו בכר נגל חלק מוקדון.

תיג סי' שם (ובדלעיל).

תיד ולא יכתוב בשטר הראשון, שאם יומשך הפירעון יחשב כעיסקא חדשה לענין שנה או חציה. וראה לקטן סמ"ו (שעשונשים על צד היתר כסף יכול לכתוב כן). שו"ת צ"צ סי' קכ וסי' רצט (שאם כבר כתב כן יש לבטל בו דיעבד ע"כ).

תט פלפול התלמידים ו' ע' כו. העו"כ תתפ ע' 43.

תס סי' ס"ק לא וס"ק די.

תסז אף שאסור להוציא גם החצי של הלואה בלא דעת הנותן (במבואר בפורו שו"ע שם ס"ל), מ"מ או היה נשאר החצי פקדון ודחיה לנתן.

תז ראה שו"ע שם ס"ה. פרי עין חיים הערה מב.
תזי ראה לקטן סמ"ו (רבית גמורה של תורה).

הלכות רבית והלכות עיסקא

שקנאה בול כמו שנתבאר למעלה^{תכ} וליתן לו הריוח שיהיה ממנה הן רב או מעט או אם קצין לו דבר קצוב בעד הריוח אם ירויה כן בסחורה זו לפי המנהג שנתבאר למעלה^{תכ} ואינו צריך להקנות לו הסחורה בקנן סודר אלא די בנתינת מעות שעשוהו חכמים בקנן גמור לענין היתר רבית של דבריהם שעל ידי מקח וממכר כמו שנתבאר למעלה^{תכ}. והוא הדין אם אין נותן לו עכשיו מעות כלל אלא שחייב לו מכבר אינו צריך להקנות לו בקנן סודר כל שיש לו עכשיו כולה בעין כמו שנתבאר למעלה^{תכ}. רק שיתעסק בה להרויח ולא יוציא ממנה או מרמיה ביציאותיו^{תכ}.

מה שאין כן בשאין לו סחורה בעין כדי המעות של חצי הפקדון צריך לקנות במעות אלו עצמן או שיוכה לו מעות אחרות על ידי אחר ויקנה בהן אם נותן לו הנותן רשות ללות מהן לפי שעה. ואם אינו מוכה לו על ידי אחר הרי הריוח שנותן לו רבית גמורה של תורה שכיון שנותן לו המעות ופוסק עמו למחצית השכר ונותן לו רשות להוציא אותן ביציאותיו ועכשיו כל המעות הלואה אצלו כשיוציאן הרי הפסיקה שפוסק עמו למחצית שכר הוא שכר הלואה בלבד^{תכ}.

ולפיכך אף אם הנותן קיבל עליו כל האחריות אפילו מגניבה ואבירה מכל המעות וכל הסחורה אף של חצי ההלואה אסור שאין קבלת האחריות על הנותן מועלת להתיר רבית של תורה^{תכ}. מה שאין כן כשאינו נותן לו רשות להוציאן ואינו מוציאן ביציאותיו אלא מתעסק באותן מעות עצמן להרויח והרי הריוח העולה מהן של הנותן מן הדין אינו מועלת קבלת כל האחריות על הנותן להתיר הקציצה שקוצין לו אף אם לא יהיה ריוח כלל כמו שנתבאר למעלה^{תכ} לפי שקציצה זו אינה אסורה מן התורה שהרי הוא קונה את העודף שיהיה בריוח של הנותן על הקציצה אלא מפני שנראה כלוה בריבית אסור חכמים וכשכל האחריות על הנותן אינו נראה כלוה כלל כמו שנתבאר למעלה:

בז והרוצה ליתן מעות בעיסקא למחצית שכר ושיהיה הקרן שלו במזוז וכל האחריות יהיו על המקבל אין מועיל לו שיוסוף להמקבל בשכר עמלו^{תכ} ואפילו יתן לו מתנה מרובה כדי שיקבל עליו אחריות יותר מדינו על דרך שנתבאר^{תכ} לפי שכל שהנותן הוא קרוב לשכר ורוחק להפסד נעשה הכל הלואה ואסור מדברי סופרים כמו שנתבאר למעלה^{תכ}.

אלא כיצד יעשה יתנה עמו שלא יקנה אלא סחורה פלונית ואם ישנה שיהיה כל האחריות על המקבל אף מחצי הפקדון ואפילו מאונסים וזולתם^{תכ} ואף על פי כן אם יהיה ריוח

תכז מעוף לא.

תכח מעוף מא.

תכט מעוף כג.

תל מעוף בו (לענין פוסק על הסחורה בשער הול, ועד"ו) כאן לענין היתר עיסקא, שבשניהם הוי רבית של דבריהם, ומועיל מה שיש לו להחריג לגמרי. וראה שו"ת צ"צ סי' פפ. פס"ד צ"צ רטו. ד. מרחשבות בעצת י"ד סי' ו. מ"ט תנינים. ב"ת יהודה פ"ה תערה יו.

תלא שכל העיסקא בסחורה זו היא דרך מקח וממכר (שאין בה הלואה), ומועיל מה שיש לו להתירו לגמרי.

תלב ובין שבלא קנין המעות הוי הלואה ורבית של תורה,

לכן אין קנין המעות מועיל.

תלג דרכי משה ס"ק ת, בשם שו"ת הריב"ש סי' שח (שבש"ע סי' קעג ס"ה, ובש"ך שם ס"ק לד.) וד"א סי' קעז ס"ו. דלא כיש מחזיקין שהביא בס"י קעז ס"ו (בהג"ח), שהיא דעת תרומת הדשן סי' שכו. עיי' שו"ך שם ס"ק ב, ובס"י קעז ס"ק ב.

תלד מעוף ג.

תלה תשובת רבנו ב"ר ב"ר בחשבות מיומנויות משפטים סי' כג.

תלו מעוף דה. וראה לעיל סי' כ.

תלז סל"ד"ה.

תלח חיוני כשהתנה כן בפירוש, כדלקמן בסוף המוסגר.

הלכות רבית והלכות עיסקא

רט

בסחורה היא ויחלקו בשוה תנ"ס שכן הרין ככל שלישי שמשנה שליחותו שכל ההפסד שלו וזריוה למשלח^{תנ"ס} והמקבל מותר לו לשנות לבתחלה^{תנ"ס} למוכר הנותן לקנות סחורות אחרות שיש בהן ריוח הרבה^{תנ"ס} וכל האחריות יהיה עליו ואף שהנותן דעתו גם כן שישנה ויריוח הרבה ויהיה כל האחריות עליו אין בזה משום הערמת רבית הואיל וקבלת כל האחריות על המקבל אינה אסורה אלא מדברי סופרים^{תנ"ס} מפני שהנותן הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד^{תנ"ס} ואף שגם עתה בשחמקבל משנה וכל האחריות עליו הרי הנותן הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד מכל מקום כיון שאם לא היה משנה והיו כל האחריות על שניהם בשוה היה הנותן קרוב לשכר ולהפסד כמו המקבל מותר^{תנ"ס} שהרי המקבל מודעת עצמו הוא משנה ואינו כשלוחו של הנותן בשינוי זה. וכן יכול להתנות שלא ימזין הכספים אלא תחת הקרקע ואם ישנה ויאדע בהן אונס כל ההפסד עליו אף של חצי הפקדון^{תנ"ס}. וכן יכול להתנות עמו שילוח אותן לנכרים רבית על משכנות של כסף וזהב וימזין המשכנות תחת הקרקע^{תנ"ס} וכן המעות קודם שילוח ואחר שיפרעו לו שנמצא בטוח מכל ההפסד ואם ישנה ויעסוק בהן בסחורה יהיה כל ההפסד עליו בין מאונסין בין מזול. והמקבל יעסוק בהן בסחורה ויתן לו חצי הריוח וכל האחריות עליו.

(וכל זה באחריות ההפסד שבא מחמת השינוי ששינה ממה שאמר לו הנותן אבל כל הפסד שלא בא מחמת שינוי זה הרי הוא על שניהם בשוה מן הרין^{תנ"ס}). ואם המקבל מקבלו עליו בלבדו יש בזה משום רבית אלא אם כן מתנה עמו בפירוש שאם ישנה יהיה כל ההפסד עליו אפילו הפסד שאינו בא מחמת השינוי):

בזה עוד יש דרך אחרת שיהיה הקרן בטוח אף שכל האחריות על שניהם בשוה אלא שקיבל עליו המקבל שלא יהיה נאמן על שום הפסד מהקרן בשבועה כדנין שהוא שומר שכר^{תנ"ס} ויחייב שבועה על הפסד באונס^{תנ"ס} רק שיברר בשני עדים כשרים שאדע לו הפסד באונס ואם לא יברר בעדים יתחייב לשלם כל ההפסד מן הקרן^{תנ"ס} ואף שהנותן הוא רחוק להפסד מותר כיון שאם יוכל לברר בעדים יהיה קרוב גם להפסד כמו לשכר^{תנ"ס}. אבל אסור להתנות עמו כן על הריוח שלא יהיה נאמן בשבועה לומר שלא היה שם ריוח^{תנ"ס} שכיון שהוא ספק מתחלתו אם יהיה שם ריוח אין לו לומר לו איני מאמינך^{תנ"ס}

תנ ח'מ"ט ש"ה ס"ב.
תנא תרומת הדשן סי' ש"ב. וזבא בדרכי משה סי' קעו ס"א ה' ובש"ך שם ס"א ב (אלא דשם מורי שלחוק המלוה עליו גם אחרות נגיבה ואבידה, כדי שיוכל לקצוץ דבר קצוב, כדלעיל ס"א). ובתוס' במו"ק פ"ד ה"א ד"ה דבר המלוה (שכתב בפנים ארבע הארצות) בדרך ארובה מעין היתר המלוה ס"א (שפירש בדרכי משה שם, שלא סמך על תרומת הדשן שם לענין שלא יאמין אפילו ק' עדים רק הש"ן ב'), אלא לענין שלא יאמינו בשבועה). וז"ל בגמ' שם עיסקא שתוקן מוח"ר מנענל שקראקא (מועקם בתולת שבועה סי' ג, ובכ"מ).

תנב כדלעיל ספ"ד (לענין תרתת שלא ישנה כו').

תנג דב"ש ט"ז ושי"ך סי' קסז. וז"ל בגמ' שם מרדכי ה"ל, בבבואר בקונטרס מנהגין בעל המזמ"ע שם. וז"ל בבית הלל סי' קעג, שכן תהקין בעל חלקת מחוקק בווליא.

תנד לבוש ומ"ז שם.

תלט תשובת רבנו ברוך שם (סחורה פלונית), טור סי' קעו (יתעסק בדבר פלוני), בשם תוס' ב"ק קב, א ד"ה הנותן, ושו"ע שם ס"ה.

תמ ברייתא ב"ק קב, סעי' ארע"ב. מור ושוע"ע ח'מ"ט סי' קעו ס"א וסי' קפג ס"ה.

תמא מרדכי ב"ק ד"ה רנו קכב, שו"ת הר"ן סי' עג. תהנות אשרי ב"מ פ"ה סי' מא. וד"א שם ס"ה.

תמב תשובת רבנו ברוך שם. מרדכי שם. מ"ז ס"ק י. וראה פס"ד צ"צ (שכן, ג"ד), שהוא דלא כשליה מ"ס. הל"ן נ"ר מנחת (קיד, ב) ד"ה דעני.

תמד תרומת הדשן סי' ש"ב. שי"ך שם ס"ק יז וס"ב.

תמד כדלעיל ס"ה (שקוב לשכר כו) הוא רק מדברי סופרים, ושו"ע.

תמה תוס' וראשונים שם. מור ושוע"ע שם.

תמו מור ושוע"ע שם.

תמו תוס' שם.

תמז ש"ך ח'מ"ט סי' קפג ס"א ג, בשם הגב"ה סי' קעג.

תמט כדלעיל ס"ז ושי"ך.

הלכות רבית והלכות עיסקא

(ואפילו אם מאמיני בלבו אין בכך כלום כיון שהתנה עמו שאם לא יכרר בעדים ישלם וקבל עליו תנאי זה כל תנאים שבממון קיימים^ת ומשום רבית אין כאן כיון שאם יוכל לברר בעדים יודע קרוב להפסד כמו לשכר):

מן וכל דרכי היתר הללו הן בעיסקא שהמקבל אינו מוציא המעות בציאותיות^ת אלא מתעסק בהן ומרויח.

ויש דרך אחרת להתיר להוציא המעות בציאותיות רק שיהיה לו סחורה בעד כל סך המעות שנותן לו ומוכרה לו בין בשויה בין בפחות משויה^ת בעד מעות הללו ומקנה אותו לו בקנין סודר^ת בתנאי שאם לא יתנה לו לזמן פלוני יתחייב בקנין סודר זה מעבשיו^ת לפרוע בעדה אפילו עד הכפל משויה לזמן פלוני. וכן אם אין לו סחורה זו אלא שנקבע השער בעיר עליה בענין שמותר להקדים עליה מעות לקבלה אחר כך כשער הזה כמו שנתבאר למעלה^ת מותר גם כן להתנות עמו ולקנות ממנו בקנין סודר שאם לא יתנה לו לזמן פלוני יתחייב מעבשיו לפרוע לו לזמן פלוני עד הכפל משויה^ת. שכל שהקדמת המעות על הסחורה הוא בחיתר נמור על דרך שנתבאר למעלה שוב אין בזה משום רבית במה שפורע בעדה אפילו עד הכפל לזמן פלוני בשביל שלא נתנה לו בזמן שקבע לו כי אין זה שבר המתנת הפרעון אלא קנס הוא שקנס את עצמו ומיד שעבר הזמן ולא נתנה לו ברגע ההוא נתחייב בקנס כולו^ת לפיכך אין דומה כלל לרבית שהיא ריבוי ממון שמתרבה בהמשך הזמן שבעליו ממתנים אותו^ת.

ואף שאמר לו לפרוע הקנס לזמן אחר רחוק מזה זו היא הרחבה שהרחיב לו זמן פריעת הקנס אבל חיובו חל מיד ברגע שעבר זמן נתינת הסחורה שאף אם המוכר רוצה ליתן הסחורה או להחזיר לו מעותיו לא נפטר מקנס^ת. [וכיון שפרעון זה הוא דרך קנס אין לחוש במה שפורע לו במעות כמו שחששו בזה בשאר כל מקרים מעות על הסחורה ולא נתנה לו אחר כך שאסור לפרוע בעדה במעות כמו שנתבאר למעלה^ת וכאן מותר הואיל והוא דרך קנס^ת].

(ולחאומרים^ת שכל קנס יש בו משום אסמכתא אף שקנו ממנו בקנין סודר אלא אם כן קנו ממנו בבית דין חשוב וכן עיקר כמ"ש בח"מ סימן ר"ח^ת גם כאן צריך לקנות ממנו בבית דין חשוב^ת. או שכתוב בשטר שקנו ממנו בבית דין חשוב שזה מועיל אף שלא היו שם בית דין כלל רק שקנו ממנו בקנין סודר בפועל ממש כמ"ש שם. וצריך להזהיר זה לריבים שמועדים בזה ואין קונין בקנין סודר כלל וגובין בשטרות אלו שלא כדין).

ומה שנהגין במקצת מקומות לכתוב שטרי חיבות על צד היתר כספ^ת שההיתר הוא שחלוה מוכר לו כסף צירוף^ת בפחות הרבה משויו ליתן מיד בו כיום ואם לא יתנה

תנה ברייתא צד, א כרבי יהודה. מור ושריע אתע"ז סי' לח ס"ח.	תסג כדלעיל ס"ד.
תנו כדלעיל סמ"ב.	תסד מ"ז שם.
תנז שזה מותר כשיש לו הסחורה. כדלעיל סכ"ג.	תסה סעף כה.
תנח אף שעל עקב הנכירה מני בנתינת המעות, כדלעיל סכ"ג, מ"מ התחייבות הקנס היא בקנין סודר.	תסו ש"ך ס"ק לח.
תנט ראה מ"מ תצוונם.	תסז תוס' סו, א ד"ה ומנינו. רא"ש סי' כב.
תס סעף כה.	תסח ברמ"א ס"ד. ולקמן הל' עדית ס"ב.
תסא שו"ת ריב"ש סי' שלה. שריע סי' קעו ס"ח.	תסט ראה ש"ך ס"ק לו.
תסב שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרנא. ריב"ש שם. ש"ך ס"ק לו. מ"ז ס"ק כג.	תע בספרי הפוסקים נקרא: היתר כסף וקוקים.
	תעא ראה לעיל סכ"ט (שאסור להקדים מעות על מעות בפחות משויו, אפילו יש לו), וסוף ספ"א (אם כסף צירף יש לו דין ממוכר או פרי).

הלכות רבית והלכות עיסקא

יתחייב לשלם לזמן פלוני כך וכך כפי הרייח שמתפשר עמו בדרך קנס והלוה מודה שיש לו כל הכסף ברישותו עכשיו כדי שיהיה מותר למכרו בפחות משווי בשביל שמקדים לו המעות שאם אין לו כל הכסף אסור להקדים לו המעות אפילו שעה אחת לנתינת הכסף כשמוכרו לו בפחות משווי כמו שנתבאר למעלה^{תש}. אין זה מנהג יפה כי הוראה לשקר אינה מועלת כלום כמו שנתבאר שם שאף שמועלת כדיני ממונות^{תש} שאם אדם מודה שהמעות שבביתו הן של חבירו וזה בהן חבירו בהוראה זו^{תש} אף שדוע שאינן של חבירו מכל מקום להתיר איסור אין הוראת שקר מועלת כלום^{תש}.

(ואין צריך לומר אם הלוה אינו יודע כלל ענין היתר כסף הכתוב בשטר חוב. ואף שדיני ממונות כשהלוה חותם את עצמו בשטר מתחייב בכל הכתוב בו אף שאינו יודע כלום^{תש} מכל מקום להתיר איסור רבית אי אפשר אלא על ידי קנס במקד וממכר^{תש} וזה לא נתבון למכור כלל אלא ללוות הלוואה גמורה והאדק יקנה המלוה אם הלוה אינו מקנה לו^{תש}. ואין צריך לומר אם המלוה אינו יודע ענין ההיתר שאינו מתבון לקנות כסף כלל ולמכור קנס בעבורו אלא להלוואה גמורה.

אלא כיצד יעשו^{תש} המלוה יתנה בפירוש עם הלוה שנותן לו המעות הללו עכשיו שימכור לו בעדם כסף צרוף ויתנו לו בו ביום כפי שווי אשר ישוה הכסף בעת שיתנה לו היום^ת ולא בוול כלל שבוה אין שום חשש איסור אף אם אין שער כלל לכסף צרוף בעיר זו מפני שאינו מצוי בה תדיר לקנותו וגם הלוה אין לו כסף כלל אף על פי כן יכול הוא להקדים לקח מעות להתחייב להעמיד בעדם כסף היום כיון שאינו מוזיל כלל בשביל הקדמת המעות. ויקנה המלוה ממנו בקנין סודר שאם לא יתן לו כל הכסף היום יתחייב מעכשיו לזמן פלוני סך פלוני כפי הקרן עם הרייח שמתפשר עמו.

ואם רוצה להלוותו לכמה שנים יתנה עמו עוד שאם לא יפרע לו כל הסך לזמן פלוני כל מה שיהיה נשאר חייב לו יהיה לו להלוה שיתן לו בעד זה כסף צרוף^{תש} בו ביום כפי שווי אשר ישוה בעת נתינתו אותו ובאם שלא יתן לו הכסף בו ביום בעד סך שיהיה נשאר חייב לו בו ביום יתחייב בקנין סודר זה מעכשיו לפרעו לו לזמן פלוני שהוא סוף שנה סך פלוני כפי הקרן עם הרייח שמתפשר עמו. וכן יוכל להתנות לשנים רבות^{תש} רק שיקנה ממנו בקנין סודר על כל חיובים אלו ויתנה בפירוש כל הדברים האלה ויכתבם בשטר חוב או בשטר אחר ויכתוב שם גם כן שקנו ממנו בבית דין חשוב).

ויש חולקין^{תש} על היתר זה שברדך קנס ואומרים שאינו מועיל אם קובע לו זמן פרעון המעות בדרך קנס אחר זמן נתינת הסתורה אלא אם כן המלוה שהוא חלוקה אינו מחויב

תעב סעיף כז.

תעג גמרא ג. ב. מור ושו"ע ח"מ סי' פא ס"ח.

תעד כ"ב קנמן. א. שמה מקובצת שם, בשם הרא"ש (שמות קנן). ש"ך ח"מ סי' ס ס"ק לב, בשם רוב

הפוסקים (אף בבבלי). ס"ד סי' קעג ס"ק ט. בית הלל סי' קעג (שנמנעם זה בשל בעל חלקת מחוקק הור"ה זה בוילנא).

תעו תשובות הנהיגות לרמב"ם סי' עז. ח"מ סי' מה ס"ג. ולא בקנס בהלוואה, כדלקמן סמ"ז.

תעז ראה פס"ד צ"צ רפ"ג. שו"ת צ"צ אהר"י סי' קטג (ג. 8).

תעט כשאין ללוה כסף צרוף בביתו.

תפ שאין כאן התנתה מעות כלל.

תפא שהיה הקנס הוא רק על מקד וממכר (של נתינת הסתורה). ולא על הלוואה (של נתינת המעות שחייב לו, שאסור כדלקמן סמ"ז). משא"כ אם מנתה שפיטע לו במעות הקרן והקנס ואם לא יפרע בו, ראה לקמן סמ"ח שאינו מועיל כלום כן התורה. ולענין היתר עיסקא, ראה לעיל סמ"א, שלא הותר אלא כשיגיע הזמן או יתנה על העיסקא מחדש. וראה העי"ב תתפ ע' 44.

תפב ראה לעיל סמ"א. פלפול החלטה דין י. כז.

תפג ש"ך סי' קעג סוף ס"ק ד. וראה מ"מ עינינו. בית יהודה פ"ד הערת י.

ריב הלכות רבית והלכות עיסקא

להמתין כלל הקרן שהן המעות שנתן על הסחורה אחר שעבר זמן נתינתה אלא יכול להבעות מיד שעבר זמן נתינת הסחורה וכשיפרענו המוכר מעותיו מיד אף על פי כן לא יפטר מהקנס לזמן שקבע לו לפרעו לו שנמצא הלוקח אין לו ריוח כלל כמה שממתין לו מעותיו לזמן פרעון הקנס. אבל אם הוא מחוייב להמתין הקרן לזמן פרעון הקנס שעל מנת כן נתחייב בקנס זה ואם לא ימותין לו הקרן לזמן ההוא יפטר מהקנס הרי זו רבית גמורה שנוטל שכר בעד המתנת המעות ואף שנוטלו בדרך קנס הרי היה נפטר המוכר ממנו אם לא היה ממתין לו הקרן. וכל ירא שמים יחוש לדבריהם להחמיר באיסור רבית החמורה אף שנהגו במקצת מקומות להקל כסברא הראשונה.

ומכל מקום אם הוא בענין שאם ירצה הלוח שהוא המוכר לפרעו קודם שיגיע זמן פרעון הקנס עם הקרן שקבע לו לא יתחייב לפרעו כל הקנס בשלימות והלוקח מחוייב לקבל ממנו הפרעון אסור לדברי הבל שכיון שיש ריוח למלוה בהמתנת הקרן והפסד ללוה שעל ידי כן ירבה בקנס הרי זו רבית גמורה^{תפז}:

בזו וכל היתר זה שבדרך קנס אינו אלא כשהקנס הוא על הסחורה שמכר לו ולא נתנה לו בזמנה אבל אם הוא על מעות שחייב לו מחוב של הלואה וקנה ממנו בקנין אגב סודר שאם לא יפרענו מעותיו לזמן פלוני יתחייב לפרעו לו כך וכך קנס אפילו אמר לו הריני חייב לך מעכשיו כך וכך אם לא אפרעך מעותך לזמן פלוני אסור משום הערמת רבית שכיון שפרעו מעות יותר ממה שהלוהו נראה כמלוה ברבית מה שאין כן בשפרוע לו מעות בעד סחורה^{תפח}.

וכן בחוב של הלואה אם אמר לו לפרעו בסחורה יותר מחובו בדרך קנס אם לא יפרענו לזמן פרעון מותר שכיון שהלוהו מעות ומקבל סחורה אין הרבית נכרת כל כך^{תפח}.

ומכל מקום ללוות על המשכון ששור יותר מחובו ולומר לו אם לא אפרעך לזמן פלוני יהיה המשכון קנוי לך יש מי שאוסר^{תפח} ואפילו מקנה לו מעכשיו^{תפח} שכיון שנתן לו יותר מחובו בשעת הלואה ממש נראה כמלוהו ברבית וטוב לחוש לדבריו. אבל שלא בשעת הלואה ממש מותר לומר לו כן^{תפח}. ואם המשכון הוא בית או שאר קרקע מותר לומר כן אפילו בשעת הלואה ממש^{תפח}. אבל אסור להתנות עמו שאם יבא למכור הבית לא ימכרוהו לאחר אלא לו בדמים הללו^{תפח} שהן פחות משיה^{תפח} מפני שהיא רבית גמורה^{תפח} שמתחייב לו להחיל לו בשכר הלואתו. מה שאין כן בשמקנהו לו מעכשיו הרי זה כמכר^{תפח} וגם אינו מתחייב לו להחיל לו בשכר הלואתו שהרי בידו למכרו לאחר ולפרעו בזמנו נמצא שאינו משתכר שכר ריוע בהלואה זו^{תפח}:

תפז בדק הבית, בשם אדמות מ"י לח (בהשגחות מנהר"ב, ע' 632). ש"ד שם מ"ק לח.
תפח משנת פה, ב. ריב"ש מ"י שלה (שמות). ש"ד שם מ"ק לח (דחינו בשדה).
תפג ברייתא סה, ע"ב מור ושוע"י מ" קעב מ"ד.
תפב רש"י שם ד"ה בדמים, רומ"ש שם ד"ה לא תמכרם. מור שם. מ"ז מ"ק י. ש"ד מ"ק כה.
תפא רמב"ם ד"ה משכנ', וש"ך שם מ"ק כה (אם היא רבית קצתה היא אגב רבית).
תפז תירוצו הא' בתוס' שם.
תפח תירוצו הב' בתוס' שם.

תפד שו"ת הרשב"א וריב"ש שם (שלקן לא היה אגב נגור, שמתחייב בבית אחת ליתן לו הקרן וקנס).
תפח שו"ת הרשב"א ח"א מ"י רמב"ם וריב"ש ב. ריב"ש שם שו"ע שם מ"ד.
תפו ריב"ש שם, רמב"ם שם מ"ד, וריב"ש מ"ק ל (שאף המהביר מודה בזה). קונטרס מהנאמן בעל הממ"ע סכ"א (שמותו אף לכתחלה).
תפז רבנו ירוחם משרים נתיב פז ח"ד, בשם מ"י הריטומל, שו"ע שם מ"ז.
תפח כן מוכח מהאדמות חיים לדקמן, שהתיר שלא בשעת הלואה דוקא כשאמר מעכשיו (ובדקמן): לומר לו (כ).

הלכות רבית והלכות עיסקא

ריג

מח וכל היתר שבדרך קנס אינו אלא כשחייב כל הקנס כולו חל ברגע אחד מיד שעבר זמן פרעון המעות שהיב ל¹³¹ או מיד שעבר זמן נתינת הסחורה¹³² אבל אם חייבו חל מעט מעט בהמשך הזמן כגון שאמר אם לא אפרעך חובך לזמן פלוני הריני חייב ליתן לך כך וכך קנס בכל שבוע ושבוע או בכל חודש וחודש שלא אפרעך הרי זה רבית גמורה של תורה אף שהיא בדרך קנס הואיל וקנס זה מתרבה והולך בהמשך הזמן שממתין לו מעותיו. וכן במקדים מעות על סחורה אם אמר לו אם לא אתן לך הסחורה לזמן פרעון הריני חייב לפרוע לך מעותך עם קנס כך וכך או אפילו בלא קנס¹³³ וכל זמן שלא אפרעך הריני חייב ליתן לך קנס כך וכך בכל שבוע או בכל חודש הרי זה רבית גמורה¹³⁴ של תורה¹³⁵ שמיד שעבר זמן נתינת הסחורה נעשו המעות חוב עליו וככל חוב אסורה הרבית גמורה מן התורה כמו בחוב של הלואה כמו שנתבאר למעלה¹³⁶.

ואפילו אם אמר לו הריני מתחייב לפרוע לך לזמן פלוני ואם לא אפרעך שבוע אחר זמן ההוא הריני חייב לך מעכשיו בקנין אנב סודר כך וכך קנס לפרוע הקנס עם הקרן מיד אחר שבוע ההוא ואם לא אפרע עד אחר שיעבור עוד שבוע אחד הריני חייב מעכשיו בקנין אנב סודר זה כך וכך קנס לפרוע עם הקרן מיד אחר שבוע ההוא¹³⁷ וכן מתחייב לכל שבוע ושבוע שנמצא הקנס של כל שבוע חל ברגע אחת שבסוף כל השבוע וכל השבוע ממתין בהם שאף אם יפרענו ביום שביעי לא יתחייב בקנס של שבוע זה אין זה מועיל כלום שכיון שמתחייב ליתן דבר קצוב בכל שבוע או חודש הדבר מוכיח שהוא רבית גמורה והקנס אינו אלא הערמה¹³⁸.

וכן בכל דרך היתר שעושין בחלואה כגון בעיסקא וכיוצא בה צריך לזהר שלא לחזיב בשטר שום חיוב איזה דבר קצוב מדי שבת בשבת או מדי חדש בחדשו¹³⁹ כמו שנתבאר למעלה¹⁴⁰ לפי שאם יוכיר קצבה לשבועות או חדשים הדבר מוכיח שהוא רבית גמורה ודרך היתרה אינה אלא הערמה וכל היתר שאינה אלא בדרך ערמה אינו מועיל כלום מן התורה¹⁴¹.

ואינו דומה למחייב את עצמו קנס אם לא יפרענו לזמן פלוני שאינו אסור משום הערמת רבית אלא מדברי סופרים¹⁴² ולא מן התורה וכשפרעו מעות בעד סחורה או להיפוך מותר לגמרי¹⁴³ לפי שכיון שאין הקנס מתרבה בשבועות ובחדשים אלא חיובו חל בבית אחת אין כאן הוכחה לומר שאינו קנס באמת אלא שחכמים אסרו מפני שנראה כהערמת רבית כשפרעו מעות בעד מעות ונותן לו יתרון:

במ וכן האומר לחבירו הלויני מנה ואמר לו מנה אין לי חטים במנה יש לי ונתן לו חטים

תצו כדלעיל סמ"א.

תצו כדלעיל סמ"א.

תצח שדיר הקנס של אי מסירת הסחורה בפנים הראשונה מותר, ואין הפרש אם הוא עם או בלי קנס.

תצט שו"ת הרשב"א ח"ב סי' ב ד"ה ומעתה. שו"ע וד"א סי' קע"ח סמ"א.

תק שו"ת מורדכ"ח סי' קג. הובא בגדולי תירומה שער מז ח"ד סי' לב. ש"ך ס"ק לג.

תקא סעיף ד.

תקב משא"כ אם אמר הריני חייב מעכשיו לתת סחורה

בס"ק השו"ת הקרן עם הקנס ובאם לא אתן מ', נתבאר לעיל סמ"א (ד"ה ואם רוצה) שנותר.

תקג דמ"א שם.

תקד ט"ז שם ס"ק בא.

תקה סעיף טא.

תקו ראה שו"ת צ"צ סוס"י קב וס' רצ"ג. העי"ב תתפ ע' 45.

תקי כדלעיל סמ"א.

תקכ כדלעיל סמ"א.

הלכות רבית והלכות עיסקא

ריד

במנה ^{תקט} כשער שבשוק ^{תקי} ואחר כך חזר וקנה אותן החטים ממנו בפתות ממנה מעות שנתן לו בין שקנאן ממנו מיד בין לאחר זמן ^{תקיב} כשהחטין היו עדיין שוות מנה בשער שבשוק ^{תקיג} הרי זה אסור לפרוע חובו בעד החטים כמעות משום הערמת רבית ^{תקיד} שכיון שחזר ומכר לו החטים וקיבל ממנו מעות פחות ממנה אם יפרענו ממנה הרי זה נראה כהערמת רבית הואיל וגם מתחלה לא ביקש ממנו להלוותו חטים אלא מעות אבל אם מתחלה ביקש ממנו להלוות חטים ^{תקיו} או שאינו פורעו כמעות אלא חטים או בפירות אחרות ^{תקיז} מותר. והוא שלא התנה עמו המלוה כשהלוהו החטים שיחזיר וימכר לו בפתות משווין ^{תקיח} אבל אם התנה עמו כן הרי זה כמין גמורה ^{תקיט} ואסור ככל ענין לפורעו ויתר ממה שקיבל ממנו כשהחזיר לו חמיו:

ג ויש דרך ישר לפני איש ירא ה' לצאת מידי רבית לכל הדעות ולליטול ריוח קצוב במעורתי מדי שנה בשנה או מדי חדש בחדשו וגם הקרן יהיה כמותו. והוא שיתן למי שיש לו בית או שנה שלא בתורת הלוואה על המשכון ^{תקכ} אלא בתורת שכירות ^{תקכא} שישכור ממנו ביתו לעשרים שנה או יותר כל שנה בדבר מועט אף על פי שהוא שוה הרבה אלא שמוזיל לו בשביל שמקדים לו פרעון השכירות מיד שווה דבר המותר ^{תקכב} כמו שנתבאר למעלה ^{תקכג} ויתן לו המעות בתורת פרעון השכירות לעשרים שנה או יותר כפי ערך המעות שנתן לו והריוח שרוצה לליטול מהן. כגון אם נותן לו עשרים דינרי זהב ושכירות הבית לשנה שוה חמשה דינרי זהב ישכור ממנו לעשרים שנה כל שנה בעד דינר אחד ויחזיר וישכירו לאחר ^{תקכד} בעד חמשה דינרים ויטול ממנו השכירות לעצמו מדי שנה בשנה או מדי חדש בחדשו. וכאם שירצה בעל הבית להחזיר לו העשרים דינרים ^{תקכה} אחר שנת ^{תקכז} או שיתן או ינכה לו מהן דינר אחד או שנים כפי מה שמונע בעד השכירות מהשנים שעברו והמותר ישלם לו וישוב לביתו. וכן אם יפול הבית או ישרף חייב להחזיר לו מעותיו רק שינכה מהן דינר לשנה לשנים שעברו ^{תקכח} כי כל אחריות הבית מאונסין אינן על השובר אלא על בעל הבית ^{תקכט}.

תקט כמות שכירות (ולא רק דומה לשכירות), שבוה מתיי' הב"י והשו"ע סי' קעד ס"ח, בכל ענין.
תקכ חשונה סה, ע"א. מור וש"ע סי' קעו ס"ח. ש"ך סי' ק. קעד ס"ק ג.
תקכא מעין מו.
תקכב ונזח' מדין חשונות דמורא בפי' קעד ס"ב, ובפי' קעד ס"ב (שישכירו לאחר, ולא ללוה עצמו).
תקכג תוס' שם ד"ה במיטלם (בכיוון משכנתא דמורא שם, דנזירי באתרא דמסלקי). רמב"ם פ"ו ה"ח. שו"ע שם. ש"ך סי' ג. וב"ש בשכירות, בשו"ע סי' קעד ס"ח.
תקכד נגרא מה, א (סתם משכנתא שתא). רש"י שם דלא נזירי (ואפילו באתרא דמסלקי). מור וש"ך סי' קעד ס"ח כח.
תקכה עיי'ן שו"ך סי' קעד סי' א, דגם היה פ"ו ה"ח, בשם רמב"ן סו, א ד"ה ושוב ראוני (שכתב אחד הענינים לחזיר כיון שאחריות האונסים היא על בעל הבית), מודים בכה"ג (שכשש מעט אחר לחזיר, מותר אף שהאחריות היא על בעל הבית). וב"ש שגורר שכירות, כמבואר בשו"ע סי' קעד ס"ח. ש"ך שם סי' ק. יא.
תקכו ח"מ סי' שו ס"א.

תקי ברייתא דרב ספרא סו, ע"ב. מור וש"ע סי' קסג ס"ג.
תקי רש"י ד"ה שאני נותן, שו"ע שם. משא"כ כשתן לו ביותר מהשער היו רבית. ב"י בשם תלמודי הרשב"א, סי' ס"ק ג.
תקיב גקדות הרבפ' לפ"ו ס"ק ג.
תקיג דמ"א סי' קסג. ס"ג. משא"כ כשהולו מותר. ב"י בשם תלמודי הרשב"א, סי' ס"ק ג. ש"ך סי' ג.
תקיז ברייתא שם. מור וש"ע שם.
תקיד רא"ש סי' ח. מור וש"ך ס"ק מ.
תקיו אבי שם (דמני ביה). רמב"ן שם ד"ה והא דאוקמא (דהלכתא בנותיה דאבי). רשב"א שם ד"ה והא מדירה. מ"מ פ"ה ה"ט. דרכי משה ס"ק ג. בשם גמלי' ויפ' (בשאר פירות). טור (חפ"ק) ושו"ע שם (בפירות).
תקטז רמב"ן ורשב"א שם. מ"מ שם. דמ"א שם.
תקז רמב"ן ורשב"א ונ"מ שם. ביח ד"ה ואפילו. ש"ך ס"ק יא.
תקיח כיון משכנתא דמורא שבגמורא, מ. ב. שם זה מותר לכל הדעות, כמבואר במור וש"ע סי' קעד ס"א, מנעם שדומה למי ששכר בפתות (שו"ע שם).
תקיט שדומה בכל הפרטים למשכנתא דמורא, אלא

הלכות רבית והלכות עיסקא

רמז

ואם בעל הבית רוצה להיות נשאר בביתו ולפרוע השכירות בעצמו יבקש אחד מאוהביו שישכירו לעצמו מהשוכר ויחזור וישכרונו לבעל הבית ובעל הבית יפרע השכירות לאוהבו והוא יפרע להשוכר ^{תקכ} שאם השוכר יחזור וישכיר בעצמו לבעל הבית יהיה נראה כמקרים לטיפול ממנו שכר מעותיו שנתן לו בהלוואה ולא בשכירות כיון שחזור ומשכירו לו ^{תקכ} מה שאין כן כשמשכירו לאחר ניכר הדבר שהיתה שכירות גמורה ולא הלוואה. ובלבד שיחזיק השוכר תחלה בבית ויקנהו באחד מדרכי ההקנאה ששכירות קרקע נקנה בו קודם שישכירו לאחר שקודם שקנאו באחד מדרכי ההקנאה הרי הוא בחזקת בעל הבית והמעות הן הלוואה אצלו ^{תקכ}:

נא וכל זה כשבעל המעות אינו יכול לכופף את בעל הבית שיפרה ביתו עד תשלום השנים ששכר ממנו שאז ישוב לביתו חנם שנמצא אין כאן שום הלוואה כלל ^{תקכ} כיון שאין בעל הבית חייב להחזיר לו מעות כלל אלא אם ירצה מרעתו לפדות ביתו. אבל אם מתנה עמו שיוכל לכופו לפדות ביתו לסוף שנה או לסוף כמה שנים ולנכות לו בעד השנים שעברו והמותר יחזיר לו הרי זו הלוואה גמורה ויש בה משום רבית כמה שמנכה לו השכירות פחות משווה שכל המלוה לחבירו אסור לשכור דבר ממנו פחות משווי משום רבית ^{תקכ}:

נב ואפילו המלוה לחבירו על ביתו ^{תקכ} והמלוה דר בו בעצמו צריך לנכות לו השכירות בשלימות כפי שווי ואינו רשאי להחזיר לו כלום. אלא אם כן הוא בענין שאם יפול הבית או ישרף יגיע הפסד להמלוה ^{תקכ} בנכיו זה שצריך לנכות לו בעד כל השנה ^{תקכ} אף אם לא ידור בה אלא יום אחד ולא יצטרך הלוה ליתן לו בית אחר לדור בו עד תשלום השנה שנמצא המלוה מוריד עצמו לספק הפסד כמה שמתחייב לנכות לו דבר קצוב לכל שנה כי שמא ידור בו מעט שלא תשוה השכירות כל כך לפיכך אין לו ריוח ברור למלוה ולא חששו בו משום רבית כממשכן את ביתו שהוא ענין מכר קצת ^{תקכ}.

מה שאין כן במלוה לחבירו סתם אסור לשכור ממנו ביתו או דבר אחר בפחות משווי בכל ענין ^{תקכ}. וכן הממשכן שאינו לזה מעות על המשכון אלא ממשכנו בעד חוב קדום שאין זה דומה למכר כלל הואיל ואינו נוטל מעות על חפץ זה כשמוסרו לו ^{תקכ}.

ויש אומרים ^{תקכ} שאפילו הממשכן בית וכיוצא בו לחבירו שלוחו עליו מעות אסור להשכירו לו בפחות משווי אלא אם כן אין לו רשות לפדותו בתוך הזמן בעל כרחו של המלוה שאז הוא כמכירה ^{תקכ} כל משך הזמן שאין לו רשות בעל כרחו ויש לחוש לדבריהם ויתנה עם הלוה שלא יוכל לפדות בעל כרחו ואז מותר אף על פי שהוא יכול לכופו את

תקלג טור סי' קעב לדעת ר"י שברא"ש סי' ק, ודעת בתוס' סד, ב ד"ה ולא. רמ"א שם.

תקלד ב"י ובי"ח שם ד"ה ועל מה שנתנוק. **תקלה** תוס' ורא"ש שם. וראה לעיל או"ח סי' תנא ס"א (בחמין).

תקלו תוס' שם. ובדלעיל סוף סניא, וש"ג. **תקלז** בעד העיסור (פה), ג. ב"י ד"ה כתב העיסור. וד"א שם ס"ג.

תקלח ראב"ד פ"ו ה"ח. הובא ברא"ש סי' לד (כריבנא ס, טע"ב דמירי בלאי מלסקל). בעד התרומות ח"ג

סי' כ. **תקלט** רא"ש שם.

תקכז הכרעת רבי' בדרך הבית סי' קסד (לענין משבחתא דמרא). שו"ע שם סי' כ"ב, ובס"י קעב ס"ב.

תקכח נגריא סה, א (דלא לחבירו נרשאי). רמב"ם פ"ה תפ"ו (מפני הערמת רבית).

תקכט מ"ז סי' קסד סוף פ"ק ד. ובדלעיל ריש סמ"ז. וראה בבית יתירה פכ"ו תערה כו.

תקל מ"ז פ"ו ה"ח (לוישב בזה קושית תראב"ד שם). שו"ע סי' קעב ס"א. שו"ך שם פ"ק א. וראה נגהת

איש ע' עדר הערה 41. בבית יתירה פכ"ו תערה כו. **תקלא** משה סד, ב. מור ושו"ע סי' קסו ס"א.

תקלב אף שהמשכן הוא כעין מכר קצת, כדלקמן.

הלכות רבית והלכות עיסקא

רטו

הלוח שיפרדנו מתי שירצה **תקטו**, ויש מחמירין **תקטז** גם בזה. אבל כבר פשט המנהג להקל **תקטז** כי בדברי סופרים הלך אחר המיקל **תקטז**.

ואין חילוק בין משכן בית או שאר קרקע **תקטז** או מטלטלין **תקטז** שבכולן נהגו להקל על ידי נכיו דבר מועט לשנה אף שהמטלטלין נפחתין הרבה בתשמישן כגון להלוות על ספרים ללמוד בהם בניכוי דבר מועט לשנה **תקטז** רק שיהא בענין שאם יארע אוגס למשבון יגיע הפסד למלוא בנכיו זה שיתחייב לנכות לו בעד כל השנה אף שלא ישתמש בו אלא יום אחד ולא יצטרך הלוח ליתן לו משכון אחר להשתמש בו עד תשלום השנה כמו שנתבאר. אבל אין צריך שיגיע לו הפסד בקרן **תקטז** שהלוח לו להפסיד חובו באבידת המשכון באוגס אלא יהיה כשאר כל מלוה על המשכון שאינו מפסיד חובו כשנאנס ממנו המשכון **תקטז**:

ג וכל זה כשהמלוה בעצמו משתמש במשכון או משכירו לאחר אבל אם הלוח משתמש במשכנו או דר בביתו ופורע שכירות אפילו לאיש אחר ששכרו מהמלוה אסור בכל ענין משום הערמת רבית שנראה כמקרים ליטול שכר ההלוואה שהלווהו על ידי אמצעי שביניהם שנוטל השכירות מהלוח ונותנה להמלוה. ולא התירו על ידי אמצעי אלא כשאין המלוה יכול לכופ את הלוח שיפדה משכנו במעות לעולם אלא אם ירצה הלוח יהיה לו המשכון ביד המלוה בניכוי עד שיעלה הניכיון כסכום כל המעות שהלווהו שאז אין כאן ההלוואה כלל כיון שאין עתיד לחזור למעותיו לעולם בעל כרחו של הלוח אלא שכירות היא זו ששוכר בוול בשביל הקדמת המעות **תקטז** כמו שנתבאר למעלה **תקטז**, ואף שהלוח יכול לפרות משכנו בתוך הזמן בעל כרחו של המלוה לא נפקע שם שכירות מכל משך זמן שכבר עלה שלא פראן **תקטז** כיון שפורע לו המלוה שכירות בעד הזמן שכבר עבר בניכוי שמנכה לו מחובו:

ג כמה דברים אמורים בשכירות אבל במכר אם המוכר מתנה עם הלוקח שיוכל לפרות ממכרו כשהיה לו מעות **תקטז** או לאחר זמן פלוני **תקטז** או עד זמן פלוני **תקטז** אין זה מכר גמור אלא המעות הן בהלוואה **תקטז** אצל הלוקח **תקטז** ואסור לו להשתמש במקחו או להשכירו זמן כל שלא פראן המוכר מפני שהיא רבית גמורה **תקטז**.

תקנב ברייתא סו, ב (בית, שדה). מור ושו"ע סי' קעד ס"א. גדולי תוספות ח"ב סי' ס"ח (אין שום צד לחלק בין מטלטלין לקרקע). וראה ברית יורה פכ"ח הערה ח.
תקנב ב"ח ח"ב סי' רי' ד"ה לשון הרענ"ב"ם (שמי"ש הרענ"ב"ם ה"ל מבידה פי"א ח"ה, שפשתתה שידור בזמן פלוני המוכר קיים, הוא הפסד כשהתנה אחר שנתה). שו"ע שם ס"ק ז' (שפוסק בזה כר"ב"ח). וראה גם חוות דעת יו"ד סי' קעד באורחם ס"ק א' (שאינו רוצה למכור למן שבה"מ סי' ריב ס"ד).
תקנז משנה ונגזר ערכין לא, א (בבתי ערי חומה, שתרעהו התייה). ב"י ריש הס', בשם תשובת הרשב"א.
תקנח רמב"ם פ"ו ה"ח (לא קנה). ב"י ריש הסטין, בשם שו"ת הרשב"א ח"ב סי' תלה. מור ונבטח ס"א. מחנה אפרים סי' יג. וראה בית אפרים יו"ד סי' מב (דרינו אפילו לא לחזור המעות ונתנו זמן פלוני).
תקנו ארציל: המוכר.
תקנז ראה שו"ע ס"ק א' (אם היא רבית מן התורה). מ"מ יצוינים.

תקמ שה אמור רק לדעת היתירים רק במשכנתא דמורא, ומלדעיל מ"א.
תקמא נמרא שם כרב כהנא ריב פמא ורב אש, לפירוש ה'תוס' מו, ב ד"ה רבינא בשם ר' יוחנן, ר"ף (לה, א). ונ"ב"ם בשם מקצת רבאונים פ"ו ה"ח מור (בשנע) ושו"ע שם (שלא התירו אלא במשכנתא דמורא, ומלדעיל ס"ג).
תקמב רמ"א שם.
תקמג ע"ז ג, א.
תקמד תוס' ורא"ש שם, ור"א שם.
תקמה מרדכי רמז שיד, ב"י סוף הסטין בשם תשובת הרשב"א, רמ"א שם.
תקמו רשב"א שם, רמ"א שם. משא"כ בלא נבייתא, ראה לעיל א"ח סי' רמב ק"א ס"ק ה.
תקמוז ב"י ובה"ש שם ד"ה ועל טה שנתה.
תקמז ב"י ובה"ש שם. ובמבואר בה"מ סי' עב ס"ג. סי' קח ס"א"כ.
תקמט ב"י סי' קטד (להקל רק במשכנתא דמורא).
תקנ סעיף ג.
תקנא מדלעיל שם.

הלכות רבית והלכות עיסקא

ריו

והוא שהלוקח קיבל עליו תנאי זה בתורת חיוב גמור בענין שהמוכר יכול לתבוע לזין ולכופו להחזיר לו ממכרו אבל אם לא קיבל עליו הלוקח תנאי זה בתורת חיוב אף על פי שהבטיח לו להחזיר לו מדעתו ורצונו רק שלא יוכל לתבעו בדין ^{תקטז} ולכופו אין זה תנאי גמור לבטל המקח ואין בזה משום רבית.

ויש אומרים ^{תקסג} שכל שניכר ^{תקס} מדעת המוכר שרצונו לחזור לממכרו ועל דעת כן מכר לו אף על פי שלא קיבל עליו הלוקח בתורת חיוב גמור להחזיר לו ^{תקסא} ואפילו גם לא הבטיח הבטחה נאמנה רק אמר לו דברים שמשמעון הוא שיחזיר לו ממכרו הרי סמכה דעתו של מוכר על דברים אלו ^{תקסב} ועל דעת כן מכר לו מן הסתם כיון שניכר מדעתו שרצונו לחזור לממכרו לפיכך אין זה מכר גמור והמעות הן בהלואה אצל הלוקח ^{תקסג} ויש בזה משום רבית גמורה. ויש לחוש לדבריהם להחמיר בשל תורה ולא כרבים שנהגו להקל להלוות ברבית על משכנות בדרך מכירה שמוכרם לו הלוה וכשיגיע זמן פרעון חזרו המלוה ומוכרם לו ביותר ממה שהלוה לו ^{תקסד} שזו היא רבית גמורה לסברא האחרונה:

גה וכן אם הלוקח מתנה שאם ירצה להחזיר לו מקחו לאחר זמן יחזיר לו מעותיו אין זה מכר גמור ואסור ללוקח ליהנות במקחו משום רבית.

וכן הלוקח בית או מטלטלין ונתן מקצת דמים אסור לו לדור בבית ^{תקסה} או להשתמש במטלטלין עד שיפרע שאר המעות אפילו הקנה לו המוכר בקנין סודר ^{תקסו} או באחד משאר דרכי ההקנאה מעכשיו ^{תקסז} כי שמה לא יפרע לו שאר המעות בזמן שקבע לו ^{תקסח} ונמצא המקח בטל למפרע ^{תקסט} אם לא זקפן עליו במלוה ^{תקע}. וכן המוכר אסור לדור בבית ^{תקסא} אם הקנה לו מעכשיו ^{תקסב} או בקנין סודר ^{תקסג} סתם שסתמו מעכשיו ^{תקסד} כי שמה יפרע לו בזמנו ונמצא הבית למפרע של הלוקח ודר בו המוכר בשכר המותר של המעות שהמתין לו ^{תקסה}. כיצד עישה ישכירוהו לאחר ^{תקסו} וימי שיעמלו לו הבית יפול

זו קני מעכשיו, ולכן הלוקח אסור לדור בו, מ"ט וצנינים. פ"י עין חיים הערה מ. פלפול ותלמידים 1 ע' כו. **תקסז** נגרא שם (רא"ל ל"ב מיתות קני מעכשיו). מור וש"ע שם.

תקסח ראה משנה שם (אמתי שתרצה). **תקסט** רש"י במשנה שם ד"ה אסור. מור וש"ע ס"ק ו. **תקע** ברייתא שם (שאו מותר להקח). מור ורמ"א סוף ס"א.

תקעא ברייתא שם (פעמים ששניהם אסורין). מור וש"ע שם.

תקעב הדין בקנין שטר וכי"ל והשטר קיים, שאו מוטיל גם כשאסור לו קני לאחר ל' יום (או לאחר שיפרע לו), כמבואר ברמ"א ח"מ סוף י"ב קצא.

תקעג דלא מוהי כשאסור לו קני לאחר ל' יום, מפני שבאותה שעת כבר החזיר הסודר לקונה, כמבואר בש"ע ח"מ ס' קצה ס"א.

תקעד מ"ט, א ד"ה וצנינים (אין אלא מעכשיו דלא מתנ לקנות לו לאחר זמן). רמ"א ח"מ ס' קצה ס"ה (בסתם אמרינן דהוי מעכשיו באופן המועיל). וראה פ"י צ"צ שכתב, רע"ב (שיש אופן שמועיל גם לאחר זמן). העני"ב תתפ"ג 108.

תקעה רש"י במשנה שם ד"ה אסור ונב"ה ד"ה הא דאמר. מור וש"ע שם.

תקעו רב ענן מבואר שם. מור וש"ע שם.

תקנה רבא סה, ב. לפירוש רש"י שם ד"ה ה"ג דאמר. ראש ס"י ב. מור ח"מ ס' רז.

תקנט ראה כנסת הגדולה תהות המור אות ה, והגב"י אות ב (שהביא דעות המתירים והאוסרים). ב"ר יהודה פכ"ח ס"ו.

תקס ראה רשב"א סה, ב ד"ה ורב ענן (בהבין אדעתא למוכר לא"י). וראה ח"מ ס' ד ס"ג, וסמ"ע שם ס"ק ו, דמורי שניית דעתו). נמוקי יוסף (לו, ב ד"ה מן אוכל). ש"ע ס' קנח ס"ו.

תקסא שנהגו לעשות כן כדי להלוות ברבית בהזר, אף שאינו מבטיח לו בפרוש שיחזיר לו ממכרו.

תקסב ראה שו"ת מהר"ם ס' כג (שהוכיח לאסור בה"ל), מבואר סה, א (כל את ונוולא אחי סמכא דעתיה ולא נגר ומוקני), לפירוש הרשב"א שם ד"ה כל את (אע"פ שלא הודר לו זה בהדרא), וב"י ד"ה האומרי בשם תלמידי הרשב"א שם (וכ"ש אם שחק). מור וש"ע ס"ג מ"ו ס"ב.

תקסג אצ"ל: המוכר.

תקסד ראה שו"ת מהר"ם שם.

תקסה משנה סה, ב (שדה). מור וש"ע ס' קעד ס"ה.

תקסו ראה ש"ך ס"ק ג (דסתם קני הוי כקפן עליו).

תקסז רמ"א ח"מ ס' קצה ס"ה (וכסתם אמרינן דהוי מעכשיו באופן המועיל, דהיינו כאמר מעכשיו ולאודר ל' יום). לקמן בסמוך (סתמו מעכשיו, דהיינו כאמר ל"ב מיתות

הלכות רבית והלכות עיסקא

ריה

השכירות ^{תקטז}. או אם ידור הלוקח יתנה עמו שאם לא יפרע לו בזמנו ינכה לו השכירות ממקצת המעות שיחזיר לו המוכר ^{תקטז};

גז' וכן המוכר על תנאי אסור ללוקח לדור בבית ^{תקטט} עד שיתנה עמו שאם לא יתקיים התנאי ויתבטל המקח ויחזיר לו המוכר מעותיו ינכה לו מהן שכר דירתו בביתו ^{תקטז}.

ואם התנאי הוא שאם יפול הבית או ישרף או שיחולו בתים יחזיר לו מעותיו אסור ללוקח לדור בו בכל ענין אף אם מתנה עמו לנכות לו שכר דירתו כשחזיר לו מעותיו ^{תקפא} לפי שכיון שהלוקח הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד במעותיו נעשו המעות הלואה כדי המוכר ואין כאן מבר כלל אף אם לא יפול הבית ולא ישרף ולא יחול ^{תקפב} והרי הוא דר בו בשכר הלואתו ^{תקפג}, אבל אם אחריות חוול אינן על המוכר אלא אחריות האונסין בלבד הרי זה קרוב לשכר ולהפסד ומכר נמור הוא כמו שנתבאר למעלה ^{תקפד};

גז' וכן מי שיש לו שטר חוב ומוכרו לחבירו בפחות מסכום הכתוב בו ^{תקפה} מפני שחבירו מקדים לו המעות ^{תקפו} הרי זה אסור לקבל עליו אחריות החוב כגון אם יעני הלוח שלא ידיר לו במה לפרוע ^{תקפז} שיחזיר לו ללוקח מעותיו ^{תקפח} שנמצא הלוקח קרוב לשכר ורחוק להפסד במעותיו ^{תקפס} ואין כאן מבר כלל אלא הלואה ^{תקפז} וכשתבה הלוקח מן הלוח יתר ממה שנתן למוכר הרי זה שכר הלואתו ^{תקפסא}, אבל מותר לקבל עליו אחריות שמחמת עצמו כגון אם ימצא שכבר פרעו הלוח ^{תקפב} וכל כיוצא בזה יחזיר לו ללוקח מעותיו או אפילו כל הסכום הכתוב בשטר חוב ^{תקפג}.

ואם מוכר לחבירו מלוח על פה בפחות ^{תקפד} צריך הלוקח לזכות בה במעמד שלשתן ^{תקפה} שאם לא כן לא קנה ^{תקפז} ומעותיו הן הלואה ואסור להשתכר בה. וכל זה בחוב של ישראל אבל חוב [ש]ל נכרים אי אפשר למוכרו בדרך זה לפי שאינו נקנה בשום קנין ואין דרך להקנותו אלא בדרך מחילה ^{תקפז} כמו שיחבאר ^{תקפח};

גח' וכשם שמותר למכור חובו לאחר כך מותר למכרו ללוח עצמו שיתן לו פחות מחובו ^{תקפז} קודם שהגיע זמן פרעון.

תקפח מ"מ שם. דרכי משה ס"ק ה' (אפילו לא יצטרך לשלם לו הרבית רק להחזיר מעותיו). ש"ך ס"ק פ.

תקפט מ"מ וס' ה"תרומות שם. בשם הרמב"ן שם.

תקפז שו"ת הרשב"א פ"א ס"ק ג' וכלעיל פ"ז וס"ג. וראה ח"מ וזו"מ.

תקפא ראה פס"ד צ"ד רטו, ד'. מור וש"ע שם.

תקפב שו"ת הרשב"א שם (לענין אם לא יוכל לנכות מנזרת המלכות: קרוב הדבר דאפילו אחריות הרבית מותר). וראה ברית יתירה פ"ז הערה ד'. **תקפג** שם ז' מותר, כמבואר בירושלמי שם. מור וש"ע שם.

תקפה הנבואר בה"מ ס' מ' ס"ט.

תקפז תשובת רבנו יצחק ב"ר שמואל, באור ודוע ב"מ ס' קפ, ותשובות מימוניות השיבות למ' משפטים ס' לא, ודגותו אשרי ס' כא. ש"ך ס"ק ח'.

תקפח תשובת הר"י ב"ר שמואל שם.

תקפס מק"ק סג.

תקפסא מרדכי רטו ש"י. חובא בדרכי משה ס"ק ג' מור וש"ע ס' קעג. ס"ד.

תקעז רש"י שם ד"ה משלשין. מור וש"ע שם.

תקפח תוס' מ. ג. א ד"ה רבית. מור וש"ע שם. משא"כ כשאומר שיחזיר מה שאכל (מור ורמ"א שם), וכלעיל ס"ה וס"ג.

תקפט ראה רשב"א פה, ב ד"ה רב ענין. נמוקי יוסף (לו, ב ד"ה מי אוכל). ש"ע ס' קעב ס"ז.

תקפז מ"ז ס"ק ד' וכלעיל פ"ה.

תקפא כלעיל פ"ה, משא"כ כאן שאפילו יסור המקח יש בו רבית. וראה ברית יתירה פ"א הערה יג.

תקפב כלעיל פס"ד (לענין מחורה שהלוקח מושכר במה שנתקן, ועד"ז לענין מה שדר בבית זה). וכ"ה לקמן פ"ז.

תקפג שאמר כלעיל ס"א.

תקפד מק"ק לו.

תקפה שמואל, כמבואר בירושלמי פ"ה ח"א. ר"ף (לו, א). מור וש"ע ס' קעג ס"ד.

תקפז ס' ה"תרומות ח"ד ס' יג, בשם תשובת הרמב"ן (ס' מד). ש"ע שם.

תקפח ס' ה"תרומות שם, וז"ל פ"ה ה"ד, בשם הרמב"ן שם. שו"ת הרשב"א ח"ג ס' רסא. מור וש"ע שם.

הלכות רבית והלכות עיסקא

ריט

במה דברים אמורים כשהלוה נותן להמלוה עצמו שהרי הוא קונה ממנו חובו אבל אסור ללוה ליתן לאיש אחר פחות מחובו שהוא חייב להמלוה כדי שהאיש ההוא יפטרנו מחובו וישלם למלוה בעבורו כשיגיע זמן פרעון^י שבזיון שאינו קונה חובו מהמלוה כמה שנותן מעות לאיש אחר והמעות הן חוב על האיש ההוא עד שיפרע למלוה בשבילו הרי זה כמלוה מעות לאיש ההוא על מנת שיפרע חובו בשבילו לזמן פרעון ויותר ממה שהלוהו והרי זו רבית גמורה^י. ואפילו אם האיש ההוא יכול לפייס את המלוה וליתן לו רק כל כך כמו שנתן לו הלוה^י מכל מקום כיון שהלוה חייב יותר וזה פוטרו מחובו מפני שמלוהו פחות מכן הרי זו רבית^י. ואף על פי שאין הרבית באה לידו אלא ליד המלוה כיון שהוא נהנה בזה שנפטר בה מחובו הרי זה כאלו באה לידו^י:

נט. ואפילו המלוה מנה לחבירו על מנת שיתן דינר או פחות למי שאין המלוה חייב לו כלום^י או אפילו לצדקה^י הרי זו רבית גמורה של תורה^י כאלו נתנה לו לידו^י כיון שנתנה בשליחותו^י. ואפילו לא אמר המלוה כך בפירוש אלא הלואה מעצמו אמר כך והוא מלוה לו בשביל כך^י:

ס. אבל הלואה מותר לעשות לו שליח שיתן רבית בשבילו כל שאין הרבית באה משל הלואה אלא השליח נותן משלו ואין אומרים בזה שלוחו של אדם כמותו כיון שהוא נותן משלו ולא משל השולח^י. ובכלל שלא יאמר הלואה למלוה איש פלוני יתן לך בשבילי^י.

אבל כל שהרבית באה משל הלואה אסור בכל ענין^י אפילו על ידי גברי וחרש שומה וקטן שאינו בני שלוחות^י ואין אומרים בהם שלוחו של אדם כמותו מפני שעיקר הקפדת התורה ברבית היא על מומן הלואה שלא יגיע למלוה או למקום שליחותו בשום צד בעולם אפילו על ידי קוף^י:

סא ואפילו איש אחר שנתן למלוה משלו אינו רשאי לחזור וליקח מהלואה מה שנתן למלוה^י משום הערמת רבית^י ואין צריך לומר שאסור ללוה להקדים לאיש ההוא מתנה דרך שכירות שישתדל לו הלואה אצל המלוה והלה חוזר ונותן להמלוה מתנה ההיא או פחות או יותר^י:

תר שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרפז. דרכי משה ס"ק ג.	ס"ק ב.
תרז רמ"א שם ס"ד.	תרי רמ"א שם ס"ד.
תרא רשב"א שם, ובה"ח מוס' רנז. דרכי משה שם. ש"ך ס"ק יא. ס"ז ס"ק ג.	תריא רבא סמ' ב (באומר מעצמו). רמב"ן שם ד"ח שרי (אפילו כשהלוה שולח). ב"י ד"ח לשיכ"ר (בשם כמה פוסקים בהרשב"א, ויש למנוקד עליהם). ש"ך ס"ק יח.
תרב דרכי משה שם. רמ"א שם.	תריב רא"ש סי' מז. מור ושריע שם. וראה מ"מ וצנינים.
תרג מ"ז שם, ובסי' קנז ס"ק יח.	תריג מרדכי סי' שבה (ראה הדרשו אנשי שם ס"ק ס).
תרד כדלקמן מ"ז שם.	תריד דרכי משה ס"ק ריז. רמ"א סמ"ז. וראה גם לעיל ס"ז.
תרה תוס' קא, רע"ב ד"ה מצאנו. ב"י סי' קס ד"ה ואם המלוה, כשם כמה פוסקים. מור ושריע שם ס"ד.	תריז משנה גמרא גיטין כג. א. מור ושריע ח"ט סי' קפח ס"ארכ. וכדלעיל א"ח סי' רנז. ס"א וש"נ (לענין גברי).
תרו תוס' ג, ב ד"ה לספק (כשנתן להקדיש הקרן והרבית). מרדכי רמז שבה (כ"ז כשנתן הרבית לבד להקדיש או להקדיש). רמ"א שם (להקדיש). פרישה ס"ק כא (להקדיש).	תרוט משנה למנוק' פ"ה ת"ד (דבריו הראשון). וראה לקמן סע"ז.
תרז תוס' שם. שו"ת הר"ן סי' כז אות ג. מור רס"י קסב (בנותן רק הרבית). ש"ע סי' קס ס"ד.	תרטז תוס' קידושין ג, ב ד"ה דאריהו. רא"ש ב"ב פ"ה סי' מז. מור ושריע סי' קס ס"ג.
תרח תוס' שם. ר"ן שם.	תריז תוס' שם.
תרט תוס' שם (ע"פ המלוה). מור רס"י קסא, וש"ך שם	תריח תוס' שם. ס"ז ס"ק ג.

הלכות רבית והלכות עיסקא

רכ

סב ואפילו אם הלה אינו נותן כלום למלוה אלא משתדל אצלו בחנם אם הוא בנו של המלוה ^{הרי"ס} וסמוך על שלחנו אסור ^{הרי"ס} ליתן שהרי זה כנותן למלוה עצמו שכגופו הוא וחוששין להערמה ^{הרי"ס};

סג אבל לאיש אחר שמשתדל הלאה אצל המלוה בחנם מותר ליתן לו מתנה ^{הרי"ס}.

אפילו אם הוא מכנים עצמו בערבות בעד הלוה שמותר ליטול שכר בעד ערבות ^{הרי"ס} אפילו להיות ערב קבלן בין בעל פה בין בשטר שכתוב בו רצה מזה גובה ורצה מזה גובה. אבל אם המלוה אינו יכול לתבוע את הלוה בדין אלא את הערב קבלן ^{הרי"ס} כגון שנתן שטר חוב עליו לבדו נעשה הוא מלוה של הלוה ואסור לו ליטול שכר על זה שרבית גמורה היא מה שאין כן כשגם הלוה חתום בשטר חוב ונתחייב גם הוא להמלוה אף על פי שעיקר במחננו על הערב קבלן שהוא לזה ממנו ומלוה לזה ^{הרי"ס} וכשיגיע זמן פרעון יתבענו לערב קבלן ^{הרי"ס} והערב קבלן לזה מכל מקום המתנה שמקבל הערב קבלן מהלוה אינה בעד זה שאם היה מעלה דבר זה בדעתו שיבא לידי כך ודאי לא היה ערב בעדו המתנה ^{הרי"ס} היא בעד זה שעשה שיתן המלוה המעות לזה על ידי שנכנס הוא בערבות ומקבל עליו אחריות המעות מחשש וספק שמא לא יפרענו הלוה מה שאין זה בדעת הלוה כלל כשנותן המתנה ^{הרי"ס};

סד כמה דברים אמורים שהערב קבלן אין לו דין מלוה לזה לענין היתר קבלת מתנה בלבד ומטעם שנתבאר אבל מכל מקום יש לו דין מלוה לזה לענין רבית שפורע הלוה כגון שהמלוה הוא נכרי ומלוה ברכית לישראל אסור לישראל אחר להיות ערב בעדו ^{הרי"ס} אפילו אינו ערב קבלן כל שהנכרי יכול לתבוע בדיניהם את הערב תחלה ^{הרי"ס} ולהפרע ממנו קודם שיתבע את הלוה וישבע אין לי כדיניהם ^{הרי"ס} שנמצא שהערב הוא לזה של הנכרי ומלוה לישראל ברכית ^{הרי"ס} וכן נכרי שלוח מישראל ברכית אסור לישראל להיות ערב קבלן בעדו להיות המלוה רצה מזה גובה ^{הרי"ס}.

לפיכך שנים שלוו מנכרי כאחד אסורים לחתום בשטר חוב אחד שכתוב בו רצה מזה גובה ורצה מזה גובה כל המעות ^{הרי"ס}.

ואין צורך לומר שאסור לומר לישראל לזה לי מעות מנכרי ברכית ^{הרי"ס} אף על פי שמודיעו להנכרי למה הוא לזה ואפילו שניהם חתומים בשטר חוב ואפילו הלוה בלבד חתום בשטר חוב רק שהנכרי יוכל לתבוע גם השליח מדין ערבות ^{הרי"ס}.

תרכ תשובת המ"ז בס"ק קע ס"א ג.
תרכט ראה מ"ז סי' קע ס"א ה' ונקודות הכסף שם.
תרל גמרא נא. ב. לפירוש רש"י שם ד"ה לדון דעה רא' בשו"ע סי' קע ס"א. מ"ז ס"א א, ושו"ע ס"א ב (דלכתחלה מדין כדעת זו).
תרלא ראה ה"מ סי' קכב ס"ט.
תרלב רש"י שם ד"ה הוא ענה. מור וש"ע שם.
תרלג רא"ש סי' ג, בשם הראב"ה. מור וש"ע ס"ב. וראה שו"ת צ"צ סי' רצו ד"ה ואחר.
תרלד וז"ל בחזו"ת דעת באורים ס"א א. וכשנע דעה ס"א א נסתפק.
תרלה רא"ש סי' ג. מור וש"ע סי' קכב ס"ז.
תרלו ר"ן ע"א, ב. ד"ה מהו. נמוקי יוסף (גב), א ד"ה אדעתא דירשאל. ש"ך שם ס"ק ג.

תריט שמו"ר, כנבואר בנמרא סמ, ב. מור וש"ע סי' קס סכ"ו.
תרכ רא"ש שם. מור וש"ע שם. ואינו מחלק בה בין קטן לגדול. רמב"ן שם ד"ה שרי. נמוקי יוסף (מא), א ד"ה אמר). מור לפירוש הפריש, ס"ק ב.
תרכא רא"ש שם.
תרכב גמרא שם. מור וש"ע שם.
תרכג שו"ת הרא"ש כלל סד סי' ג. רמ"א ח"מ סי' קכב סכ"ב.
תרכד בדיו ערב שלוף דיון שבשו"ע סי' קע ס"א, ובדיו נשא ונתן ביד שבח"מ סי' קכב ס"ט.
תרכה ראה סמ"ע ח"מ שם ס"ק לח.
תרכז ראה ח"מ שם סמ"י.
תרכז אצל: אלא המתנה.

הלכות רבית והלכות עיסקא

ואפילו שני שותפים שלוח אחד מהם מעות מנכרי ברבית לצורך השותפות ונותן הרבית מן השותפות אסור (אפילו שניהם חתומים בשטר חוב אם הנכרי יכול לתבוע כל המעות מזה שלוח ממנו מדין ערבות). אלא אם כן התעסק והרויח במעות אלו יכול ליטול הרבית מן הרויח תחלה ליתן לנכרי ואחר כך יחלקו הרויח הנשאר כי הרבית נחשבת להפסד מן הרויח לשניהם. כמה דברים אמורים כששניהם מתעסקים בשותפות אבל אם אחד נתן מעות לחבירו להתעסק בהן למחצית שכר ולזה הנותן מעות מנכרי ברבית ונתן לו אינו רשאי לחשוב לו הרבית להפסד מן הרויח^{תרנ"ז}:

ס"ח וכן מנהיג הקהל שלווין מן הנכרי ברבית לצורך הקהל אף על פי שיועד הנכרי שהוא לצורך הקהל כיון שאין לו עסק אלא עם המנהיגים הרי הם לווין שלו ומלוין לקהל ברבית^{תרנ"ח} (ואף אם הנכרי יכול לתבוע גם מהקהל כשלא יפרעו לו המנהיגים^{תרנ"ט} מכל מקום כיון שיכול לתבוע מהמנהיגים תחלה בדיניהם מדין ערבות יש להם גם כן דין לזה מנכרי^{ת"ט}) ואין חותר ברור בדבר כי אף שיש שלמדו עליהם זכות^{ת"ט} לומר שהמנהיגים יש להם דין אפמדיפוס של יתומים שרשאי ללות ברבית מנכרי בשבילם ולפרוע הרבית מנכסיהם הרי אף ראייתם צריכה ראייה כי מי יגיד לנו שהאפמדיפוס רשאי לעשות כן ליתומים שמא יש כאן רבית של תורה^{ת"ט}.

ויש אמורים^{ת"ט} שיש תקנה למנהיגי הקהל או לאחר מן השותפין ההולך ללות מן הנכרי ברבית שיפרעו הרבית להנכרי מיד ממעות הקהל או השותפות שנמצאו המנהיגים או השותף בשמכאיהם המעות להקהל או לשאר השותפים הם מלוים להם בלא רבית והרבית שלקחו המנהיגים או השותף ממעות הקהל או השותפות ונתנו לנכרי אין בה איסור כלל כי נתנו בשליחות הקהל או שאר השותפים ושלוחו של אדם כמותו^{ת"ט} וכאלו נתנו הקהל או השותפין בעצמן ליד הנכרי ואף שלא אמרו להנכרי שהן שלוחי הקהל או שאר השותפין אין בכך כלום הואיל ומעות הרבית שנותנין לו הן מקופת הקהל או השותפים ונכון לנהוג כן לצאת מידי ספק איסור של תורה:

ס"ז וכל זה בלא משכון אבל מותר ליתן משכון לחבירו ולומר לו כך לזה לי עליו מעות מנכרי ברבית^{ת"ט} ומותר לשליח ליקח הרבית מישראל וליתן לנכרי^{ת"ט} כי שלוחו של אדם כמותו וכאילו הלוה נותן לנכרי בעצמו המשכון והרבית ולזה ממנו המעות בעצמו^{ת"ט} ואף שהשליח לא אמר להנכרי שהוא שליח הלוה אין בכך כלום הואיל והמשכון הוא של הלוה ולא של השליח והנכרי הוא סומך על המשכון בלבד וכל אחריות הנכרי ממעותיו

תרמ"ג בית לזה יתרה ס"ק מז, בשם ס' חזקוני ריש זכרון ז.

תרמ"ד קידושין מא, ב. ובלקמן ס"ס.

תרמ"ה רא"ש ס' נו, ובש"ת ס' קק רס"ה ה (שנתנו היתר). ר"ן קא, ב ד"ה מהו. גמליק יוסף (מב, א) ד"ה אדעתא דישאל. מור וש"ע ס' קסס ס"ז.

תרמ"ו שו"ת הרא"ש כלל קק סוס"ה ה, בשם הראב"ן (כ"ב) פ"ה ד"ה וראב"ן. והראב"ה (אף בלא משכון, ובלקמן). מור וש"ע שם.

תרמ"ז רא"ש שם בשם הראב"ן וראב"ה. מור ולבש ס"ז.

תרל"ז פ"ז (שם כשהמתקן לזה מתגבר). וכאן מתיר אף שניהם מתעסקים. ראה ברית יתרה פ"ו הערה

נא והערה פ.

תרל"ח שו"ת הרשב"א ח"ה ס' רנב. הובא בב"י מוס"פ קסט.

תרל"ט שבת רעה ה"ז שם ס"ק כב לישב את המנהג דלקל.

תר"מ כדלקל ס"ה.

תרמ"א הרשב"א שם בשם הרמב"ן בשם אחר מחבמי יטבטא. רמ"א שם ס"ז.

תרמ"ב רשב"א שם.

רכב הלכות רבית והלכות עיסקא

אינן על השליח כלל אלא על המשכון בלבד^{תרס} מן הסתם אם הוא משכון מוב^{תרס}. ואם אינו מוב כל כך צריך לומר השליח להגברי איננו משתעבד לך כלל וכל אחירותך על המשכון זה בלבד^{תר}. וכשאמר לו כן מותר אף בלא משכון אלא שצריך לומר שהוא שליח הלוה וכל אחירותך על הלוה בלבד^{תרנא} ולא עלי כלל וכלל לא מדין לזה ולא מדין ערב קבלן^{תרנב} והגברי מאמינו וסומך על הלוה בלבד.

כמה דברים אמורים כשלוה המעות מהגברי מתחלה לצורך חבירו^{תרנא} אבל אם היה חייב לגברי מעות מכבר^{תרנב} ואמר לו הגברי תנם לחבירך שמבקש ללוות ממני ברבית והפטר אתה מאחריותם מיד שתתנם לחבירך אסור ליתנם לחבירו מיד ליד^{תרנא} מדברי סופרים^{תרנ} ואפילו נתן חבירו שטר חוב ומשכנתו להגברי^{תרנב} שכיון שעד עתה היו באחריותו^{תרנא} נראה כמלוהו מעותיו ברבית^{תרנא} ואף שלא יתן לו הרבית אלא להגברי אין זה מועיל כלום^{תרנב} כמו שנתבאר למעלה^{תרנא} אלא כצד יעשה יתנם ליד הגברי^{תרנב} או יניחם לפניו^{תרנא} ויסתלק^{תרנא} וימלט חבירו משם:

כז וכן גברי הלוה מישראל ברבית על ידי סרסור ישראל^{תרנא} דינו כישראל הלוה מגברי על ידי סרסור^{תרנב} וצריך לומר הסרסור להמלוה איננו משתעבד לך כלל לא מדין לזה ולא מדין ערב קבלן^{תרנא} וכל אחירותך על הגברי פלוני. ואפילו מניח אצלו משכון מוב^{תרנא} שנתן הגברי אין להסרסור להכנס בערבות ולומר למלוה אני אפרעך קרן ורבית לזמן פלוני אם לא יפרע הגברי^{תרנב}.

ואפילו אחריות המעות מאונסים בהולכה מבית המלוה לבית הלוה הגברי ובהובאה מבית הגברי לבית המלוה כשיגיע זמן פרעון^{תרנב} וכן אחריות המשכון^{תרנא} בהולכה והובאה משעת הלוואה ואילך^{תרנב} הכל צריך להיות על המלוה ולא על הסרסור כלל רק אחריות השומרים שומר שכר או שומר חנם אם המלוה אינו נותן לו שכר סרסורו^{תרנא} שאם ידיו אחריות האונסין על הסרסור יצא מכלל סרסור ונכנס בכלל לזה מהמלוה ברבית

וש"ע סי' קס"ג. מ' התרומות ח"ד סי' ד"ה ויש לעיין ולברר, בשם הרמב"ן ע"א, ב' בשם תשובת רבנו גרשום (בלא משכון). ר"ן ע"א, ב' ד"ה מהו. גמקין יוסף (כג, א) ד"ה עובד כוכבים. ב"י ד"ה גוי שאומר. ש"ך סי' ק' לה.
תרס דלעיל ס"א (אלא שיש חילוק בינם, כדלמנן).
תרס מ' התרומות שם. ר"ן וגמקין יוסף שם. וברעלי סמ"ד.
תרס שנתבאר לעיל ס"א, שכן הסתם אחריות המעות היא על המשכון בלבד.
תרס ש"ך סי' קע סי' ק' ח. וראה ש"ך סי' קס"ב ס"א. מ"א. פלפול התלמודים ז' ע' ב.
עור רא"ש שם, ובשו"ת שם סי' יב וסי' לב. מור וש"ע שם.
תורא רא"ש שם, ובשו"ת שם סי' ה וסי' לב. מור וש"ע שם.
תערב מ"ש"כ בהאת המשכון לפני ההלוואה רמ"א שם. ש"ך סי' לו.
תרג שו"ת הרא"ש שם סי' ה, בשם הרמ"ה (לענין בהאת המעות). מור וש"ע סמ"ד.

תרנא רא"ש שם. מור.
תרנב ש"ך סי' נא.
תרנ ר"ן שם. שו"ע שם. מור וש"ע שם. פירוש הש"ך שם.
תרנא ר"ן שם. מור וש"ע שם.
תרנב ש"ך סי' נב.
תרנא ש"ך סי' נג.
תרנב ברייתא ע"א, ב' מור וש"ע ס"א.
תרנא תוס' שם סו"ה בשלמא. מור וש"ע שם.
תרנ פרישה סי' ב ב"ה ד"ה ונ"ש ואפילו. ש"ך סי' ה.
תרנא שו"ת הרא"ש כלל ק"ח סי' יג. שו"ע שם.
תרנא תוס' שם. רא"ש שם. לבוש ס"א. ש"ך סי' ג.
תרנא תוס' הרא"ש שם. מור וש"ך שם.
תרנא רא"ש שם. מור וש"ך סי' ב.
תרנא מ"ה"ס.
תרנב גמרא שם. מור וש"ע ס"ב.
תרנא גמרא שם. מור וש"ע ס"ג.
תרנא מור וש"ע שם. מ"א סי' ד (שאו אינו צריך לומר והפטר).
תרנא רא"ש סי' ג, ובשו"ת הרא"ש כלל ק"ח סי' ה, בשם רבנו גרשום וראב"ן וראב"ה (על משכון). מור

הלכות רבית והלכות עיסקא

רבו

והחזר ומלוה לנכרי ותרע"ד, ואם חושש שלא יכפור הסרסור ויאמר נאנסו ממני המעות או המשכון יתנה עמו שלא יהיה נאמן אלא בעדים תרע"ה.

וצריך שיאמר המלוה להסרסור בשעת הלוואה היה אתה שלוחי להלוך מעותי להנכרי להלוותו ולהביא לי המשכון מביתו וכן בשעת פרייה תהיה שלוחי] להביא לי מעותי מהנכרי ולהחזיר משכונו תרע"ו כדי שיעשה הסרסור הכל בשליחותו של ישראל ולא בשליחות הנכרי שאינה מועלת כלום תרע"ז כי אין אומרים שלוחי של אדם כמותו אלא בישראל תרע"ח שנעשה שליח לישראל השולח תרע"ט;

סח וכל זה בסרסור הלוה בתחלה לצורך נכרי אבל מי שכבר הלוה לנכרי ברבית ממעותיו על משכון ובא ללוות על משכון זה מישראל ברבית שיקח לו מן הנכרי כשיבא לפדות ממנו משכונו אין מועיל כלום מה שישראל הב' פוטר את הראשון מדין לזה ומדין ערב וכל אחריותו על המשכון לבד תרע"א לפי שאף שהמשכון הוא ביד ישראל הב' הרי כל הרבית העולה עליו מהיום והלאה מהנכרי הוא של הראשון שהלוה לו תרע"ב ונמצא הב' נוטל מן הנכרי רבית של הראשון.

ואין לו תקנה אלא בדרך מכירה שיאמר הראשון להב' כשלוה ממנו הריני מוכר לך כל כח חובתי ושעבודי שיש לי על משכון זה ואין לי עסק עמך ולא לך עמי תרע"ג ואף אם המשכון שזה הרבה והנכרי לא יפדנו לעולם לא יתחייב ישראל הב' להנחתו להראשון שיפדה לו תרע"ד אלא אם כן ירצה מרצונו המוכר ולא בדרך החיוב תרע"ד;

סט ומכירה זו צריכה להיות באחד מדרכי ההקנאה שהמשכון שהוא מטלטלין נקנה בהם תרע"ה. ואם יש לו חוב על נכרי ברבית בלא משכון אפילו יש לו שטר חוב תרע"ו אין דרך להקנותו לישראל שילוהו מעות ויקח לו הרבית העולה מן הנכרי מהיום והלאה לפי שחובו של נכרי אינו נקנה בשום קנין בעולם תרע"ז.

ומה תקנתו יאמר ישראל הב' המלוה להראשון אתה תמחול להנכרי ותפטרנה מכל וכל תרע"ח בעד מעות אלו שאני נותן לך ובמעות אלו אני קונה ממך כל מה שאני יכול להוציא מן הנכרי תרע"ט שאף שחוב של נכרי אינו נקנה בקנין הרי נסתלק ממנו ישראל הא' בתורת מחילה תרע"ז ואין הב' נוטל רבית של הא'.

תרפג שאו לא הוי מכירה גמורה, כדלעיל פ"ד.
תרפד מרדכי שם. מ"ו ס"ק כו.
תרפה מרדכי"ק שו"ת קטו. לפירוש דרכי משה ס' קטמ ס"ק מז. הובא ברמ"א פ"ח.
תרפז סמ"ק ס' רס (ע' רמג). מור וש"ע ס' קטמ ס"ח (אש"א). פרישה שם ס"ק מא (שטר חוב). ש"ך ס"ק פא. וראה רמ"א ח"ט ס' מז ס"ב (שבש"ח מועלת מכירה). ש"ך שם ס"ק א וס"ק פה (שנכרת ש"ח דאורייתא). שו"ת מהרש"ב ח"ב ס' קטו (שנמסר אב מועלת מכירה בשמ"ח על נכרי). לקמן ס"ע (כשנכרי מוכר לישראל). ה"ע"ב תתפ"ע ע' 109.

תרפז תשובת ר"י, באור זרוע ב"מ ס' קפ, ובתשובות מימנויות השיטות ס' משפטים ס' לא. תשובת מוה"ר"ם מברסלב, בתשובות מימנויות שם ס' פה. ש"ך שם ס"ק כב.

תרפח תשובת ר"י שם. מור וש"ע ס' קטמ פ"ח.

תרפט מנ"ח שם. מור וש"ע שם.

תרפז ב' ד"ה ובחובות. ש"ך ס"ק כב.

תרעד שו"ת הרא"ש שם ס' לב.
תרעה רא"ש שם, ובשו"ת שם ס' ה וס' יב. מור וש"ע שם.
תרעו רא"ש שם ס' לא וס' יא. מור וש"ע שם.
תרעז רא"ש שם, ובשו"ת שם ס' ה בשם הראב"ן, וס' לא. ש"ך ס"ק לה.

תרעה גמרא ע"א, ב. כדלעיל א"ח ס' רגז ס"א, וש"ך.
תרעט מסקנת הגמרא שם. ח"ט ס' קפח ס"א. משא"כ לעיל ס"ז, שהישראל שלחו ללוות מהנכרי, אינו צריך לומר כן, כי מן הסתם הוא שלוחו של הלוה, והאחריות הוא על המטלה.

תרפ ב"ח ס' קטמ סכ"א ד"ה משכונו של נוי.

תרפא תשובת ר"י בשם ר"ת, באור זרוע ב"מ ס' רטו, ובתשובות מימנויות השיטות ס' משפטים ס' ל, ובמרדכי רמז שו"ת הראש"א ח"ג ס' מז. לבוש שם רש"י ס' יח.

תרפב תשובת ר"י שם. שו"ת הרשב"א שם. רא"ש ס' נה. מור וש"ע ס' קטמ ס"ח.

הלכות רבית והלכות עיסקא

רכר

ובלכר שלא יהא שום אחריות החוב על הא' אפילו אינו ערב קבלן ולא ערב סתם שהוא כשלא ימצא מה לנכות מהנכרי ואפילו אחריות הקרן בלכר אסור מדכרי סופרים משום קרוב לשכר ורחוק להפסד ^{תרצא} כמו שנתבאר למעלה ^{תרצב} כמוכר חוב של ישראל. ואם מקבל עליו אחריות הרבית העולה מהנכרי הרי זו רבית גמורה של תורה ^{תרצג} אפילו הלוה לנכרי על המשכון וחור ומשכנו לישראל בדרך מכירה שכל שהישראל מקבל עליו לפרוע הרבית מכיסו אם לא יפרענה הנכרי הרי רבית זו מתרבה על הישראל ואף שלבסוף פורעה הנכרי הרי כשנתרבה נתרבה על הישראל ואסור ישראל השני ליטלה מן הנכרי ^{תרצד}:

ע וכל זה בישראל שיש לו חוב על נכרי ברבית אבל נכרי שיש לו חוב על ישראל ברבית ^{תרצה} בין במשכון בין באשראי ^{תרצו} ובא ללות מעות מישראל ולהקנות לו חוב זה עם הרבית העולה לו מישראל הראשון מהדיום והלאה אפילו נטל הנכרי את הרבית מהישראל הראשון ונתנה להשני ^{תרצז} הרי זו רבית גמורה של תורה ^{תרצח} כל שהוא בענין שאם היה ישראל הראשון פורע חובו להנכרי היום היה נפטר מהרבית מהדיום והלאה ^{תרצט} שנמצאת הרבית שמדיום והלאה מתרבה להישראל הב' שקנה החוב מהנכרי ולא להנכרי שהרי לא נתחייב בה כלל להנכרי ^{תרצט}:

עא כמה דברים אמורים כשהנכרי קנה החוב להישראל אבל אם לא הקנהו לו אלא שמסר לו משכון של ישראל הראשון שהלוהו עליו ולא מבר הנכרי לישראל הב' הזכות והעשבוד שיש לו במשכון אלא משכנו אצלו סתם ברבית העולה לו מישראל הראשון מהדיום והלאה שיטלה לו הישראל הב' מותר ^{תשא}. ויש אוסרים ^{תשב} לזהות לנכרי ברבית על משכון של ישראל שמשכנו אצל הנכרי ואפילו משכנו אצל הנכרי בלא רבית ^{תשג} ואפילו הנכרי בעצמו פודה המשכון ^{תשד} אלא אם כן אמר הישראל הראשון להנכרי כשמשכנו אצלי אם לא אפרעך לזמן פרעון יהיה המשכון קנוי לך ^(במעשיו) והגיע הזמן ולא פרעו ונקנה המשכון להנכרי ^{תשה} ובעל נפש יחוש לדבריהם:

עב וכל זה כשהנכרי הלוה כבר לישראל על המשכון ועכשיו בא ללוות עליו ברבית לצורך עצמו ^{תשי}. אבל אסור ליתן משכון לנכרי שילוח עליו מעות מישראל ברבית ^{תשז}

תש ריב"ש שם.
תשא רא"ש פסחים פ"ב מ"י. ו' שולח תרשיבא ח"ג מ"א רכט. דעה הב' בבור. ודעה הא' בשולח פ"ב.
תשב העשור הל' ביעור תבין (קבר, א). ר"ן. ע"א. ב ד"ה ותרביץ. דעה הא' בבור. ודעה הב' בשולח שם.
תשג שהרי מעט האיסור הוא, דכיון שאין הנכרי קונה משכון א"כ רבית זה נתרבה על משכנו של ישראל.
תשד שדוקא לדעת המתירים, יש דעות ואופנים לחלק בזה (ראה שולח פ"א. מ"ז ס"ק יא. ש"ך פ"א בה).
תשה שדוקא בזה נקנה המשכון לנכרי, כדלעיל א"ח פ"א תנא פ"ב ונ"ג.
תשו פרישה פ"א קט"ז ס"ק מז. ב"ח פ"ח ד"ה ונ"ש ואפילו. מ"ז ס"ק ל. ש"ך פ"א סו.
תשי היינו כשלא אמר אם לא אפרעך לזמן פלוגי היה המשכון שלך מעכשיו, וכאן בא לאסור אף לדעת הא' דלעיל פ"א. וראה פלגיו התלמודים ז' ע' כג.

תרצא תרומת הדשן פ"א. שא. הובא בב"י ד"ה וכתוב בריב"ש דהשן.
תרצב סעף נג.
תרצג שכרוב לשכר ורחוק להפסד אין כאן מבר רק הלוואה, כדלעיל שם. וכשקוצץ רבית אסור מתורתה.
תרצד שולח הרא"ש כלל ק"ח מוס"י. כג. מור לפרוש הב"י, וש"ע פ"א. ש"ך פ"א ס"ב.
תרצה שולח הריב"ש פ"א. שה. רמ"א פ"א קט"ז ס"ב. מ"ז פ"א ב.
תרצו ששבר חוב (ש"ך פ"א ס"א). וראה חו"מ פ"א סו כ"ח (שמועלת נכירות שפ"ח מנכרי על ישראל). שולח מור"ש פ"ח ח"ב מ"י קנו (עריף) משפ"ח על נכרי, דלעיל פ"א. הע"ב תרפ"ב ע' 111.
תרצז מ"ז שם.
תרצח ריב"ש שם.
תרצט ריב"ש שם. רמ"א ונ"א שם.

הלכות רבית והלכות עיסקא

ובעל המשכון יחזור וילזה המעות מן הנכרי ברבית^{תשט} לפי שמדברי סופרים אומרים גם בנכרי שנעשה שלחן של אדם כמותו להחמיר להיות הלואה הנכרי ברבית כשביל ישראל כאלו לזה הישראל בעצמו^{תשט}. לכן אין להלות לנכרי ברבית על מלבוש שאין הנכרים רגילים בו ומן הסתם הוא של ישראל שנתנו לו ללוות עליו^{תשט}:

עג וכן ישראל שהלזה לנכרי ברבית או בלא רבית ואחר כך בא ישראל אחר ומבקש ללות המעות מהנכרי ברבית אסור לישראל הראשון לומר לנכרי להלוותם לו משום איסור שלחות^{תשיא} אף על פי שמתחלה שלזה הנכרי לזה לצורך עצמו.

אבל אם הלזה הישראל את הנכרי בתחלה כשביל שילזה הנכרי לישראל ברבית^{תשיב} אף על פי שהישראל פורע הרבית להנכרי והנכרי להישראל הרי זו רבית גמורה של תורה^{תשיג} ואין הערמתו להלוות על ידי נכרי מועלת כלום^{תשיד} הואיל ואין הנכרי לזה לצורך עצמו והרי זה כישראל השוכר לו נכרי^{תשט} או נתן לו חלק בריזח^{תשס} שילזה מעותיו לישראל ברבית שאסור מן התורה הואיל והמעות הן של ישראל ואין אחריותן על הנכרי^{תשיז} ואפילו קבל עליו הנכרי אחריות המעות מאונסים כל זמן שהם ברישותו אינו כלום עד שיקבל עליו אחריות החובות אם יאבדו שיפרעם הוא לישראל כדן כל לזה^{תשיח}:

עד ונכרי השוכר לו ישראל שילזה מעותיו לישראל ברבית אף על פי שאין אחריותם על הישראל כלל אסור מפני מראית עין^{תשיט} אפילו מודיע לזה ולעדים שהמעות הן של נכרי^{תשכ} אלא אם כן הדבר מפורסם לרבים^{תשכא} שאז מותר אם אין אחריותם עליו^{תשכב} לענין פרעון החובות במונם כדן ערב^{תשכג} כדיניהם כמו שנתבאר למעלה^{תשכד}:

עה ומצוה מן התורה ליקח רבית מן הנכרי^{תשכה} ואסור להלוותו בחנם^{תשכו} שנאמר^{תשכז} לנכרי תשך כלומר תשך^{תשכח} זו מצוה עשה ליקח ממנו נשך ולא להלוותו בחנם

תשיד כדלעיל סמ"ח (שכל חומר שברך הערבתו אינו מונע כלום מן התורה).

תשטו תוספתא פ"ח ה"ח. מור וש"ע שם סכ"ג.

תשטז רמ"א שם.

תשטז תוספתא שם. ריב"ש שם. מור וש"ע שם.

תשיח ס' התרומות ח"ז ס' ב. ב"י ד"ה מעותיו. ח"ז ס' לא ופ"ק ל. ש"ך ס"ק סח.

תשטי תוספתא פ"ח ה"ח. מור וש"ע ס' קטו סכ"ג.

תשכ ב"י ד"ה אב אסור. ש"ך ס"ק עא.

תשכא ר"ן סא. ב ד"ה אני רמ"א סכ"ג.

תשכב תוספתא שם. מור וש"ע שם.

תשכג ס' התרומות ח"ז ס' א. ש"ך ס"ק סג. ח"ז ס' לא. מע"ף סד.

תשכה ספרי דברים כג. סא. כ' המצות להרעב'ם מ"ע קצח. רנב"ם פ"ח ה"א. כ"מ שם בשם ה"רין (הובא

בששה מקובצות ע, ב ד"ה ולי נהא). ב"ח ס' קטו ד"ה

ועד"ו אני מיישב. ש"ח הקדמת התורה שבכתב (רס, ז).

בנסת הגדולה רס"י קטו בהנה"פ. וראת לקי"ש ח"ב ע'

115 ואילך. תורת מנחם התעוררות ח"ו ע' 182. ועד"ו

לענין תעוש, בהלכות ח"ל הלוואה ס"ב.

תשכו תוס' ע' ב ד"ה תשך (לאוקומא קמא בגמרא שם).

תשכז דברים כג. כא.

תשכח אוקומא קמא בגמרא שם. ר"ן שם (שולעת

הרעב'ם דלעיל, כ"ה אף למסקנא). ב"ח שם.

תשח תוס' עא. ב ד"ה בגון (שהקא ר"ת תהי, משא"כ ר"ח ויש"י דלקמן). רא"ש ס' נה (לדעת רש"י). מדר"ם מרומבנור, בתשובות מייטניות השיבות לס' משפטים ס' נה, בשם רמ"א (שהלזה אסור). ש"ח הרשב"א ח"ז ס' שכא. ש"ע ס"ז (בלא משכון) וס"ט (במשכון), שאם יודע המלוה שהוא של ישראל אסור. ש"ך ס"ק כא (שאף שנמסרם הלזה הקנה המשכון לנכרי, יש לחוש כאלו הקנה). יענקל יוסף (מב, סע"א) בשם הרמב"ן (שלא מסתבר לומר שהקנה את המשכון לנכרי).

תשט גמרא עא. ב. ש"י שם ד"ה ואם העמיד, וד"ה בשלמא סיפא, וד"ה אדעתא, ור"ח שבתוס' שם ד"ה בגון (לשון אף למסקנא).

תשי בן נון (לדעת הרי"ט שנמסרם הקנה המשכון לנכרי, מ"ט מנזיק הדרב) וש"ע שם (מנזיק הדרב). ולדעת הרמב"ן דלעיל (שלא מסתבר לומר שהקנה את המשכון לנכרי) אסור לנכרי. וראה פלפול התלמידים שם. **תשיא** גמרא שם. פירוש רש"י וד"ה שם. מור וש"ע שם ס"ז. ח"ז ס' ק. ש"ך ס"ק מ (שכ"ה הסבנת רוב

המסקנים).

תשיב ש"ח הרשב"א ח"ז ס' רמג (כל שנעשית בו הערמה אסור). ש"ח ריב"ש שם ס' שה. ש"ע ס' קטו ס"ח (אסור). ש"ך ס"ק י (שעשה בהערמה).

תשיג ריב"ש שם. דרכי משה ס"ק כא. ש"ך ס"ק עא. ח"ז ס"ק לב. וראה פלפול התלמידים ז' ע' ל.

הלכות רבית והלכות עיסקא

רכו

כמו שנאמר תשכס ולא תחנם לא תתן להם מתנת חנם אלא אם כן הוא נכרי המכירו תשכ
כמ"ש בהלכות עבודה זרה ועבודה זרה ועבודה זרה;

עין מומר שיצא מן הכלל תשכ דיוט נכרי תשכ לענין רבית שמותר להלוותו ברבית תשכ
שכיון שעובד עבודה זרה מין הוא תשכ ומורידין אותו למיתה תשכ וכיון שגופו מופקר
ומותר לאבדו כל שכן ממונו ומותר לאבדו תשכ והוא הדין ליטלו לעצמו באינו תחבולה
שאפשר תשכ ואין לחוש שמה יצא ממנו זרע מוכי תשכ כיון שנמנע בין הנכרים תשכ ויש
אומרים תשכ שכל שאינו ארוק בעבודה זרה כגון כומר לעבודה זרה אינו מין תשכ ואין
מורידין גופו והוא הדין שממונו אינו מופקר, וטוב לחוש לדבריהם אם אפשר להשטמ
ממנו שלא להלוותו תשכ;

עין אבל ללות ממנו ברבית אסור לרביו הכל תשכ משום ולפי עור בו ומשום לא
תשיך לאחך תשכ שאף שהמומר אינו נחשב אח אצלו תשכ אנו נחשבים אחים
אצלו תשכ ומזהר שלא ליקח ממנו נשך שאף על פי שחמא ישראל הוא תשכ והנותן לו
נשך עובר בכל תשיך שהיא אזהרה ללווה שלא לגרום למלוה לישך כל שהמלוה מזהר
עליו תשכ;

עין וישראל מין שלא נמנע בין הנכרים אלא עובר עבירות להכעיס בקרב ישראל תשכ או
שכופר בתורה ובנבואה מישראל תשכ אף על פי שהוא מן המורידין אסור להלוותו

תשמיא רש"י ע"ז שם ר"ה מינן (לענין מורידין, שהמינן
הן הבוכרים ב'). רמב"ן ור"ן ונימוקי יוסף שם, בשם
התלמיד רש"י בשמו (לענין רבית שנאסור להלוותו), ראב"ה
ח"א סוסי' קנא (להתיר רק בארוק בע"ז), רמ"א סי' קנב ס"ב.
תשמיב כמו לענין שייפת ספרים שכבחו (דלעיל אי"ח סי'
לש ס"ד וסי' שלד כ"א), ולענין איסור שחיטתן
ברמא (דלעיל אי"ח סי' לש קי"א ס"ב).
תשמיג רמ"א שם.
תשמד תוס' ע"ז שם, רא"ש ומרדכי ור"ן ונימוקי יוסף שם,
מור וש"ע שם.
תשמה תוס' שם, רא"ש שם, שם ור"ן סי' ק' ג.
תשמז שדוא מנע רב' ברמב"ן ובנימוקי יוסף שם, להחרי
להלוותו ברבית (מנאב לקמן הל' גי' גוף נפש
ק"א סי' ג'). וראה לקמן הל' מציאה ופקדון ס"ל"ט. שו"ת
צ"צ אה"ע סי' שכב אות א. חקרי הלכות ח"א לה, ב.
פלאול התלמוד ז' ע' ל' ישנה חיים סי' קנב סוף סי' ק' ה.
רפידה ורב סי' ק' ה. קנה בשם סי' קנב.
תשמז ראה משנה תלמוד סי' ק' ה.
תשמח מרדכי נדר, א. רא"ש שם, מור ור"ן שם, וברקליעל
אי"ח סי' קנב ס"ד וש"ג.

תשמט משא"כ כשמלות למומר שאין המלוה עובר. רמב"ן
ונימוקי יוסף שם, סי' שם. וראה גם תוס' ע' גר"א.
תשנ גמרא שם (פלוטא אב ורא מן, וראה ב"י סי' קנב
ד"ה ונ"ש אבל, שהמור ורמב"ם פליגי אך קי"ל,
ולכ' הדעות הוא מן המורידין). לקמן הל' גי' גוף נפש ח"י
(שדוא מין, וכן המורידין ב'). וראה ישנה חיים סי' קנב
סי' ח אות ב.

תשנא ברייתא שם (לגירסת הרי"ף ג'). ובדאפקורוסין הוי
מורידין ב'). רמב"ם הל' רוצח פ"ד הל' י"י (שהם
הבופין ב'). מור וש"ע סי' קנב ס"ב. וכ"ה לקמן הל' נקי
גוף ונפש סי'.

תשכט דברים ג' ב. ע"ז כ. א. תוס' שם (לענין רבית
לכ"ה). מור וש"ע סי' קנא סי"א. וראה לעיל אי"ח
סי' קנב ס"ד. חקרי הלכות ח"א לש, א.
תשלא תוספתא ע"ז פ"ג הל' תוס' ע"ז שם ד"ה רבי
יהודה. מור וש"ע שם.
תשלב הלכות אלו בשוע"ר לא הנינו לדינו.
תשלב רמ"א סי' נב (שדוא מין הכלל). תוס' ע"ז כו, ב.
ד"ה אי (שנמנע בין הנכרים). רמב"ן ב"ט ע"א,
ב ד"ה ועוד בענין רבית. ב"ה סי' קנב ר"ה מושג' (שליח
תפוסקים חייב דוקא ברצא מן הכלל). וראה לקמן סע"ה.
תשלב ראה גם לעיל אי"ח סי' לש ס"א (לענין תפילין). גם
כשלא יצא מן הכלל). סי' שפ' ס"ג (לענין עירובין).
י"ד סי' ב' סי' ובקרא' שם (לענין שחיטה).
תשלד תוס' ורמב"ן ורא"ש שם. מור וש"ע סי' קנב ס"ב
(מור).
תשלה ע"ז כו, ב. רמב"ם הל' רוצח פ"ד הל' (בכמה
דפוסים: האפקורוסים). ש"ע י"ד סי' קנב ס"ב,
ובח"מ סי' תכ"ה ס"ה. וזכרתי ומוציא לעיל אי"ח סי' לש
ק"א סי' ב'.

תשלו ברייתא ע"ז שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
תשלו ב"ק קנא, א. (לענין מסור, לג"ד הא' שם). רמב"ן
שם (לענין רבית במומר, במנעם הא'). ר"ן ע"א, ב
ד"ה ונשא, ונימוקי יוסף (מב, ס"א), בשם ר"ה. מרדכי
רמז שלש, שם ב"ה. וראה לקמן סע"ז (מנעם נוסף, שאינו
נחשב אח) וס"פ (שחלו ברין מצוין להחיותו). ג' העננים
מנוכרים לקמן הל' גי' גוף ונפש ק"א סי' ג.
תשלה מרדכי ב"ק רמז קבד (אפילו במומר). רמ"א ח"מ
סי' שפ' ס"ג.

תשלט ב"ק שם (למ"ד הב' שנמנע זה אמר לאבד ממן
ממור). וכן נפסק בחז"מ סי' שפ' ס"ג.

תשמ רמב"ן ומרדכי ור"ן ונימוקי יוסף שם.

הלכות רבית והלכות עיסקא

רבו

ברבית תשנב לדברי הבל תשנב שאף על פי שגופו מופקר ממנו אינו מופקר שמה יצא ממנו זרע טוב ויירשנו תשנז, ואין צריך לומר למחלל שבתות בפרהסיא תשנה ומומר לכל התורה כולה חזן מעבודה וזה תשנו שאינו מן המורידין כלל תשנז;

ע"פ ומומר לעבודה וזה שיש לו בן מן הנכרית הרי הבן נכרי כמותו תשנז ומותר להלוותו וללוות ממנו תשנז אף על פי שאינו מן המורידין תשנז כמו שמותר להלוות וללוות מן הנכרים תשנא.

אבל מומרת שיש לה בן מן הנכרי שהבן מומר כמותו תשנב אסור אפילו להלוותו תשנב לדברי הבל תשנז לפי שהוא כתינוק שנשבה בין הנכרים תשנה ואינו דומה למומר שיודע רבונו ומתכוין למרוד בו תשנז והרי זה מין לסבא הראשונה אבל זה לא ידע ואף על פי שאחר כך שמע שהוא יהודי וראה היהודים ודתם תשנז הרי הוא כאנוס תשנז הואיל ונתגרל בין הנכרים על דתם ואינו מן המורידין לדברי הכל.

וכן הקרא"ם תשנז אסור אפילו להלוותם ברבית תשנז לדברי הבל תשנא שאף שכופרים בתורה שבכעל פה תשנב אין להם דין אפקורס לענין מורידין לפי שאינם כופרים מדעתם אלא אבותיהם הדיחו אותם וגדלו אותם על דתם והרי הם כתינוק ישראל שנשבה ביניהם וגדלוהו על מעותם שאנוס הוא תשנז;

פ (ויש אומרים תשנז שהקרא"ם עכשיו קלקלו מעשיהם ביותר והם כנכרים גמורים ומותר להלוותם ברבית תשנה לפי שהם כאלו כופרים בכל התורה ואסור להחיותם תשנז ואיסור

תשנב ב"ח מ' קנא ד"ח מושמר. ש"ך ס"ק ד.
תשנז גם לדעת הא' דלעיל ס"ג. וראה לקמן ס"פ (דעה נוספת, שתלוי בהן מצוות להחיותו). ב"ח וש"ך שם (שיש פוסקים המתירים גם בזה).

תשנז ב"ק קטז, א (לענין נסמך). חו"מ מ' שפת ס"ג.
לקמן הל' נזיק נמנן ס"ח.

תשנה שידע כמומר לכל התורה, כדלעיל א"ח מ' לט ס"א. וי"ד מ' ב מ"ה וק"א שם ס"ק י. לקמן הל' מציאה ופקדון ס"ל"ט (שאסור להחיות אבירתו).

תשנו שאפילו לתיאבון מורידין ואין מעלין, כדלקמן הל' נזיק גוף ונפש ס"י וש"נ.

תשנו מור וש"ע רמ"י רנא, ולפירוש הש"ך שם ס"ק ג (שאם אינו להכעיס וגם לא לתיאבון, אין חובב להחיותו ואין אימור בדבר). וראה לקמן הל' נזיק גוף ונפש ס"י (שלא מנה את מומר לכל התורה ומחלל שבת בפרהסיא, לענין מורידין ואין מעלין). הל' מציאה ופקדון הל"ט (שאסור להחיות אבירתו). לעיל א"ח מ' לט ס"א (מושמר לכל התורה לתיאבון דעו כנכרי לכל דבריו). ולענין מומר למקצת המצוות לתיאבון ראה לקמן הל' מציאה ופקדון ס"ל"ט (שנחזירין אבירתו). הל' נזיק גוף ונפש מ"ה וק"א ס"ק ג (שה' ברור שאסור להלוות ברבית, וע"כ צ"ל לדעת הל' דלקמן ס"פ, שנקרא אח"ך ורע"כ ורביבים להוציא נמנן ולהחיותו).

תשנז יבמות כג, א. רמב"ם הל' אסיר"ב פ"ב הל' ורנ"א אהע"ז ס' מו ס"ב.

תשנז מורכבי יבמות רנו לט, בשם אבאסף. דרכי משה ס' קנא ס"ק ב. ש"ך ס"ק ז.

תשנז כמו בכל נכרי עובד ע"ז, בבביתא ע"ז שם.
תשנא כדלעיל מ"ה. אף שאינו מן המורידין, כדלקמן ס"פ, וש"נ.

תשנב יבמות שם. אהע"ז ס' ד' ד' ס"ט.

תשנז מורכבי שם. דרכי משה שם. רנ"א ס"ג.

תשנז לב' הרעות דלעיל סע"ז (משא"כ לדעה הל' דלקמן ס"ב).

תשנז דרכי משה שם. רנ"א שם.
תשנו דרכי משה שם.

תשנז שנמשך זה כתב ברמב"ן ונזכיר וזכר שם שמורידין ואין מעלין. לא קי"ל כותירתו בזה. דרכי משה שם.

תשנז רמב"ם הל' נמרים פ"ג הל' (לענין קריאים).
תשנז ראה לעיל א"ח מ' של ס"ב. מ' שלא ס"ד. מ' קנא ס"ב (צדוקים). מ' שפת ס"א וס"ג.

תשנז ב"י סוף המימן, לדעת הרמב"ם שם. ש"ע ס"ג.
תשנא לב' הרעות דלעיל סע"ז (משא"כ לדעה הל' דלקמן ס"ב).

תשנב שהם מן המורידין ולא מעלין, כנבואר ברמב"ם שם הל"ב. לעיל מ' ב ק"א ס"ק ח (ד"ה וכל זה).

תשנז רמב"ם שם. וז"ל לעיל א"ח מ' שפת ס"ג (צדוקים), וש"נ.

תשנז דרישה מ' קנא ס"ק ב, בשם ביאורי הרש"ל לטור (להחיד בצדוקים). ש"ת רבנו בעצאל אשכנזי מ' (שהקראים עכשיו קלקלו מעשיהם). ש"ך ס"ק ו' וס"ק ח (שא"כ מותר להלוותם ברבית). וראה ישמח חיים ס"ק ח אות א.

תשנז ולענין ללוות מהם, ראה מ"מ וציונים.
תשנז תשובת רבנו שמואל גבששת, בגב"ש ח"א מ' לה.

תשנז וראה גם לעיל א"ח מ' של ס"ב (שמותר ללדים רק בשכר).

הלכות רבית והלכות עיסקא

רכח

רבית תלוי במי שמצוין להחיותו תשעה שנאמר תשעה אל תקח מאתו נשך ותרבית וחי אחיך עמך. והוא הדין לבן המומרת שאסור להחיותו שלא לגדל בן לעבודה זרה תשעה מותר להלוותו תשעה לפי סברא זו ותשעה אף על פי שאינו מן המורידין שהרי הנכרים גם כן אינם מן המורידין תשעה (ולענין הלכה בשל תורה הלך אחר המחמיר תשעה):

של ס"ב.

תשפ רנב"ן ונימוקי יוסף שם, בשם תשובת ר"ח.

תשפא דרכי משה סוף ס"ק ב. ש"ך ס"ק ח.

תשפב ברייתא ע"ז בו, מע"א. מור וש"ע רמ"א קנה.

תשמג ראה מ"מ וציונים. פלפול התלמודים ז' ע' לא.

תשעז תוס' ע"ז בו, ב ד"ה אני (לענין מומר). רא"ש ב"מ

פ"ה ס"י נב. מור ומו"ז ס"י קנא ס"ק ג. דעה זו

הובאה לקמן הל' נזיק גוף ונפש קי"א ס"ק ג.

תשעח ויקרא כה, לו.

תשעט ראה משנה ע"ז בו, א. וראה גם לעיל או"ח ס"י